Handbogsrum 2

DELBETÆNKNING

OM

BIBLIOTEKSAFGIFTEN

Afgivet af

Bogudvalget

ex. 2
21.058b.
LABORATORIUM
VED

Betænkning nr. 877

1979

ISBN 87-503-3006-3

Eloni Tryk . København
Ka 00-14-bet.

Indhold

Side

Forord . . . 7

1. Indledning, den gældende ordning . . . 9

2. Sammendrag af udvalgets forslag . . . 9

3. Biblioteksafgiftsordningens indførelse i Danmark . . . 12

4. Vederlagsordninger i andre lande . . . 12

5. Spørgsmålet om reglerne om den danske biblioteksafgift bør overføres til den ophavsretlige lovgivning . . . 13

6. Grundholdninger til spørgsmålet om biblioteksafgiftens berettigelse, karakter og formål . . . 13

6.1 Afgiftens berettigelse . . . 13

6.2 Afgiftens karakter og formål . . . 13

7. Forskellige metoder til beregning af afgiftens størrelse . . . 14

7.1 Den hidtidige beregningsmåde . . . 14

7.2 Optælling af udlån . . . 14

7.3 Registrering af indkøb og betaling i forbindelse hermed . . . 14

7.4 Optælling af bind på grundlag af stikprøver . . . 15

7.5 Bogudvalgets stilling . . . 15

8. Kredsen af vederlagsberettigede . . . 16

8.1 Udenlandske forfatteres (ophavsmænds) adgang til at modtage biblioteksafgift . . . 16

8.2 Oversættere . . . 17

8.3 Komponister, billedkunstnere og fotografer . . . 18

8.4 Efterladte . . . 19

8.5 Forlæggere . . . 19

9. Hvilke værker bør berettige til biblioteksafgift? . . . 21

9.1 Værker med flere forfattere . . . 21

9.2 Værker med andre kombinationer af afgiftsberettigede (kombinationsværker) . . . 22

Side

9.3 Bøger, "hidrørende fra selvstændig skabende forfattervirksomhed". Bearbejdere og redaktører . . . 23
9.4 Bogdefinition . . . 24
9.5 Lydbøger . . . 25
9.6 Graduering efter genre . . . 26
10. Hvilke biblioteker omfattes af ordningen? . . . 26
10.1 Skolebiblioteker i folkeskolen . . . 26
10.2 Amtscentralerne for undervisningsmidler (de fælleskommunale samlinger) . . . 30
10.3 Det grønlandske landsbibliotek . . . 32
10.4 Faglige og videnskabelige biblioteker . . . 33
11. Gradueret afgiftsskala. Rådighedsbeløb . . . 33
12. Minimumsgrænse for tildeling af biblioteksafgift . . . 37
13. Overgangsordning . . . 37
14. Administration af biblioteksafgiften . . . 38
15. Økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag . . . 39
16. Udvalgets forslag til lovbestemmelser om biblioteksafgift . . . 41
17. Særudtalelse afgivet af Henning Gimbel . . . 43

Bilag

Bilag 1 Bekendtgørelse nr. 106 af 5. marts 1979 om biblioteksafgift . . . 47
Bilag 2 Materiale om den engelske biblioteksafgift . . . 49
Bilag 3 Undersøgelse af virkningerne af en bogdefinition, foretaget af skolebiblioteksinspektør Jørgen Christiansen, Frederiksberg . . . 50
Bilag 4 Udtalelse fra Danmarks Skolebiblioteksforening . . . 53
Bilag 5 Udtalelse fra Danmarks Skolebibliotekarforening . . . 57
Bilag 6 Udtalelse fra Danmarks Lærerforening . . . 58
Bilag 7 Notat fra Bibliotekstilsynet vedrørende forfatternes bindtal i folkebiblioteker og skolebiblioteker . . . 60

Side

Bilag 8 Henvendelse til udvalget fra Den grønlandske forfatterforening 62

Bilag 9 Dansk Forfatterforenings forslag til en omfordeling af den samlede biblioteksafgift 63

Bilag 10 Skematisk opstilling af en overgangsordning 73

Bilag 11 Henvendelse til udvalget fra Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde 75

Forord

Den 7. juli 1972 nedsatte ministeren for kulturelle anliggender et udvalg, der fik til opgave "at foretage en undersøgelse af vilkårene for produktionen, distributionen og brugen af bøger i Danmark og på grundlag af denne undersøgelse at fremsætte forslag med sigte på at sikre — og om muligt udvide — det brede udbud af kvalitetsbøger og på at fremme en decentralisering, geografisk og socialt, af såvel produktionen, distributionen som brugen af litteratur."

I udvalgets kommissorium hed det videre: "Udvalgets undersøgelser skal i første række omfatte forlagenes situation og deres udgivelsespolitik, også i forhold til udgivelsen af billigbøger, boghandelens stilling og salgspolitik, de alternative udgivelses- og distributionsformer og bibliotekernes rolle i litteraturformidlingen, herunder betydningen af den opsøgende biblioteksvirksomhed. Udvalget bør imidlertid i sine undersøgelser også inddrage spørgsmålet om forfatternes og oversætternes stilling i forhold til forlagene og de virkninger, som udviklingen på bogmarkedet og på biblioteksområdet har på disse gruppers arbejdsvilkår og indtjeningsmuligheder, ligesom udvalget bør beskæftige sig med den rolle, som litteraturformidlingen spiller i forhold til produktionen, distributionen og brugen af bøger."

Udvalget, der antog navnet *"Bogudvalget"*, fik ved nedsættelsen følgende sammensætning:

Kontorchef, nu kommitteret i ministeriet for kulturelle anliggender Willi Weincke, formand.

Som repræsentanter for Dansk Forfatterforening: Forfatteren Hans Jørgen Lembourn og forfatterinden Else Faber.

Som repræsentant for Dansk Forfatterforbund (ophævet i 1972): Landsretssagfører Jan Schultz-Lorentzen.

Som repræsentant for Den danske Forlæggerforening: Direktør Oluf V. Møller.

Som repræsentant for Foreningen for Forlagsfolk: Redaktør Jan Danielsen.

Som repræsentant for Den danske Boghandlerforening: Boghandler Th. Helweg.

Som repræsentant for Bibliotekstilsynet: Biblioteksdirektør E. Allerslev Jensen.

Som repræsentant for Danmarks Biblioteksforening: Rigsbibliotekar Palle Birkelund.

Som repræsentant for Danmarks Radio: Programsekretær Jens Schoustrup Thomsen.

Som repræsentant for Handelsministeriet: Ekspeditionssekretær U. Schlichtkrull.

Den daværende leder af bogcafeen i "Huset", Magstræde 12, København, nu forlagsleder Per Kofod.

Universitetslektor, mag. art. Hans Hertel.

Den 2. oktober 1972 blev stadsbibliotekar Henning Gimbel beskikket som medlem af udvalget som yderligere repræsentant for Danmarks Biblioteksforening.

Den 8. februar 1973 afløste forlagsdirektør Bo Bramsen direktør Oluf V. Møller som medlem af udvalget.

Den 5. april 1976 afløste biblioteksdirektør Kr. Lindbo-Larsen E. Allerslev Jensen som medlem af udvalget.

Den 14. december 1976 indtrådte forlagsboghandler Jokum Smith som medlem af udvalget i stedet for forlagsdirektør Bo Bramsen.

Den 23. januar 1979 afløste forlagsboghandler Ole A. Busck forlagsboghandler Jokum Smith som medlem af udvalget. Ole A. Busck har således kun deltaget i slutfasen af udvalgets arbejde med biblioteksafgiften.

Programsekretær Jens Schoustrup Thomsen har ikke deltaget i denne del af udvalgets arbejde.

Ved nedsættelsen af udvalget blev daværende sekretær i ministeriet for kulturelle anliggender, cand. scient. pol. Bettina Heltberg beskikket som sekretær for udvalget. Hun blev pr. 1. august 1974 afløst af fuldmægtig i ministeriet for kulturelle anliggender, cand. polit. Claus Bøje, der blev afløst af cand. jur. Jørgen Blomqvist pr. 1. april 1977. Desuden har fuldmægtig i ministeriet for kulturelle anliggender, cand.

jur. Claus Lützau Forup fungeret som sekretær for udvalget siden 1. marts 1974.

Udvalget har hidtil holdt 34 møder. I oktober 1972 nedsatte udvalget en række underudvalg og arbejdsgrupper, heriblandt underudvalget vedr. biblioteksafgiften. Dette underudvalg fik til opgave at redegøre for og fremkomme med forslag til en fremtidig ordning af det i § 19 i lov om folkebiblioteker (lov nr. 171 af 27. maj 1964 som ændret ved lov nr. 314 af 26. juni 1975) hjemlede vederlagssystem til fordel for danske forfattere m.fl. for benyttelse af deres bøger gennem bibliotekerne. Underudvalget afgav i juni 1977 en betænkning til Bogudvalget, som i oktober samme år lod den offentliggøre (Rapport nr. 2 fra Bogudvalget: Vederlag til forfattere m.v. i anledning af folke- og skolebibliotekers udlån af bøger, ministeriet for kulturelle anliggender 1977).

Underudvalget havde ved afgivelsen af dets betænkning følgende sammensætning:

Forfatterinden Else Faber, Oversættergruppen under Dansk Forfatterforening,

stadsbibliotekar Henning Gimbel, Danmarks Biblioteksforening,

forlagsboghandler Niels Jørgen Haase, Den danske Forlæggerforening,

universitetslektor, mag. art. Hans Hertel,

biblioteksinspektør Ole Koch, Dansk Forfatterfond,

forfatteren Hans Jørgen Lembourn, Dansk Forfatterforening,

forfatteren Preben Ramløv, Dansk Forfatterforening og

kommitteret Willi Weincke, ministeriet for kulturelle anliggender, formand.

Om underudvalgets sammensætning og arbejde henvises til underudvalgsbetænkningens indledende afsnit.

Bogudvalget har siden behandlet problemkredsen på 18 møder. På udvalgets anmodning har undervisningsinspektør 1b Granerud, undervisningsministeriets direktorat for folkeskolen og seminarierne, fuldmægtig Kaj Larsen, undervisningsministeriet, skolebiblioteksinspektør Jørgen Christiansen, Danmarks Skolebiblioteksforening, biblioteksinspektørerne Aase Bredsdorff og Ole Koch, Bibliotekstilsynet og skolebibliotekar Karsten Sander, Danmarks Skolebibliotekarforening deltaget i et udvalgsmøde.

Udvalget har indhentet udtalelser vedr. underudvalgsbetænkningen fra Statens Kunstfond, Danmarks Skolebiblioteksforening og Danmarks Skolebibliotekarforening. Derudover har man modtaget henvendelser fra en række forskellige organisationer m.v. Dele af det herved fremkomne materiale er medtaget i denne delbetænknings bilagsmateriale.

Udvalget har anset det for hensigtsmæssigt at afslutte sit arbejde med biblioteksafgiften ved at afgive den foreliggende delbetænkning til ministeren for kulturelle anliggender. I en afsluttende betænkning vil der blive redegjort for udvalgets synspunkter på de øvrige i kommissoriet nævnte spørgsmål.

Palle Birkelund	Ole A. Busck	Jan Danielsen
Else Faber	Henning Gimbel	Th. Helweg
Hans Hertel	Per Kofod	Hans Jørgen Lembourn
Kr. Lindbo-Larsen	U. Schlichtkrull	Jan Schultz-Lorentzen
	W. Weincke (formand)	

Jørgen Blomqvist

Claus Lützau Forup

1. Indledning. Den gældende ordning

Siden 1946 har danske forfattere og deres efterladte gennem Dansk Forfatterfond modtaget et vederlag fra staten for folke- og skolebibliotekernes benyttelse af deres værker. I 1964 blev oversætterne inddraget i ordningen, idet der blev tilvejebragt hjemmel for, at der af fonden kunne ydes legater til oversættere.

Biblioteksafgift til forfattere og oversættere ydes i dag i henhold til § 19 i lov nr. 171 af 27. maj 1964 om folkebiblioteker m.v. som ændret ved lov nr. 314 af 26. juni 1975. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

> "Efter regler fastsat af ministeren for kulturelle anliggender yder staten danske forfattere m.fl. et årligt vederlag på 1,60 kr. for hvert bind, hvormed de er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne. Staten yder herudover et beløb på 220.000 kr., der uddeles efter ansøgning til oversættere, som er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne. Beløbene forhøjes eller nedsættes med 3% for hver fulde 3 points udsving i reguleringspristallet 100."

De beløb, der årligt bevilges i medfør af denne bestemmelse, indgik til og med finansåret 1978 i Dansk Forfatterfond. Forfatterfondens vedtægter var godkendt af ministeriet for kulturelle anliggender og byggede på undervisningsministeriets bekendtgørelse nr. 544 af 25. oktober 1946 ang. afgift til forfattere m.fl. for det gennem de statsunderstøttede biblioteker stedfindende udlån af deres bøger. Ved udgangen af 1978 ophævedes Dansk Forfatterfond, og fordelingen foretages nu af Bibliotekstilsynet, jfr. bekendtgørelse nr. 106 af 5. marts 1979 om biblioteksafgift, bilag 1 til denne betænkning.

Ved optællingen af de bind, der berettiger til afgift, medregnes som bog hver selvstændigt katalogiseret boglig enhed, uanset dennes sidetal eller øvrige fremtrædelsesform. Bøger med mere end een forfatter, oversættelser og bearbejdelser medtælles ikke, jfr. bekendtgørelsens § 6.

I finansåret 1977/78 fordeltes ca. 21,8 mio. kr. til 3598 forfattere og 266.200 kr. som legater til 149 oversættere. Vederlaget til forfatterne udgjorde 1,96 kr. pr. bind. For finansåret 1978 (1. april til 31. december) fordeltes ca. 25,4 mio. kr. til 3.882 forfattere og 289.300 kr. til 152 oversættere. Vederlaget til forfatterne udgjorde dette år 2,06 kr. pr. bind. (Det bemærkes, at beløbene blev udbetalt med normale satser trods omlægningen af finansåret, der kun udgjorde 9 måneder).

2. Sammendrag af udvalgets forslag

I afsnit 5 og 6 behandler udvalget forskellige grundlæggende spørgsmål om *biblioteksafgiftens karakter og formål.* Udvalget finder, at spørgsmålet om forholdet til den ophavsretlige lovgivning bør drøftes i det af kulturministeriet nedsatte udvalg vedr. revision af ophavsretslovgivningen. (Afsnit 5.) Flertallet finder i øvrigt, at det er rimeligt og berettiget, at det offentlige yder danske forfattere et vederlag for bibliotekernes brug af deres værker. (Afsnit 6.1.) 7 af udvalgets medlemmer udtaler, at afgiftsordningen principielt bør opretholdes som en individuel, automatisk virkende vederlagsordning. (Afsnit 6.2.)

Bogudvalget har — i modsætning til det underudvalg som tidligere har afgivet en rapport om biblioteksafgiften — overvejet, om ydelsen af vederlaget kunne ske ud fra *andre principper end de hidtidige,* hvor der på basis af en optælling i samtlige landets biblioteker ydes et bestemt pristalsreguleret beløb pr. bind. (Afsnit 7.) Man har således overvejet at yde vederlag efter antallet af udlån og at yde vederlaget som en "merpris" i forbindelse med bøgernes anskaffelse. Udvalget har ikke kunnet gå ind for disse former. For at undgå den hidtidige optælling af bind på samtlige landets biblioteker, der er meget omkostningskrævende, foreslår udvalget, at man overgår til en *stikprøvebaseret optælling.* To af udvalgets medlemmer foreslår, at man på et senere tidspunkt går over til at yde en forholdsvis høj afgift for hver titel, kombineret med en lavere afgift pr. eksemplar.

For så vidt angår kredsen af vederlagsberettigede, stiller et flertal i udvalget forslag om, at *udenlandske forfattere* med en mere vedvarende tilknytning til Danmark skal kunne opnå ret til afgift, fortrinsvis hvis de skriver på dansk og først får deres bøger udgivet her i landet. (Afsnit 8.1.)

Det foreslås, at man indfører en *automatisk, individuel oversætterafgift,* når de tekniske forudsætninger for en EDB-mæssig beregning er tilstede. (Afsnit 8.2.) Indtil da foreslås det, at man søger den nuværende bevilling til oversætterlegater på 220.000 kr. årligt (pristalsreguleret) forhøjet til 2 mio. kr. årligt (pristalsreguleret).

Et flertal i udvalget foreslår, at afgiftsordningen udvides til at omfatte *komponister, billedkunstnere og fotografer.* (Afsnit 8.3.)

Spørgsmålet om ydelse af biblioteksafgift *for værker, som ikke er i bogform,* hører ikke under udvalgets kommissorium, og man har derfor ikke stillet forslag vedrørende dette område. Udvalget anbefaler dog, at dette spørgsmål tages op til nærmere overvejelse.

Med hensyn til afgiftsmodtagernes *efterladte* foreslår udvalget, at de gældende regler tages op til nærmere overvejelse af et særligt udvalg eller en arbejdsgruppe, der besidder den nødvendige ekspertise, blandt andet med hensyn til papirløse samlivsforhold. (Afsnit 8.4.)

Spørgsmålet om en *afgift til forlæggere* har været indgående drøftet i udvalget, der har delt sig i to næsten lige store grupper. (Afsnit 8.5.) Et flertal på 7 medlemmer stiller sig afvisende over for tanken, idet man mener, at en forlagsafgift må betragtes som en art støtte til forlagene. Om et behov for en sådan støtte foreligger, og hvorledes den i givet fald bør udformes, må efter disse medlemmers opfattelse bedømmes ud fra den samlede vurdering af udgivelsessituationen, som det er en af Bogudvalgets opgaver at fremkomme med i den endelige betænkning. Et mindretal på 6 medlemmer stiller forslag om indførelse af en forlæggerafgift idet de finder, at det gratis biblioteksudlån påfører forlagene en konkurrence, der nødvendigvis må medføre en reduktion af bogsalget. På denne baggrund finder mindretallet, at man ud fra et vederlagssynspunkt bør yde en afgift til forlæggerne. Med hensyn til afgiftens nærmere tilrettelæggelse stiller medlemmerne ikke konkrete forslag, men henviser til forhandlinger mellem parterne.

I afsnit 9 drøfter udvalget hvilke værker, der bør berettige til biblioteksafgift. Et flertal i udvalget tilslutter sig det i underudvalget fremsatte forslag om at overgå til medregning *af bøger med op til S forfattere,* når de tekniske (optællingsmæssige) forudsætninger er til stede. (Afsnit 9.1.) Afgiften foreslås i så fald fordelt ligeligt mellem de flere forfattere. 6 af udvalgets medlemmer føjer hertil et forslag om, at man udvider denne ordning til også at gælde bøger med 4 forfattere eller flere, hvis en af forfatterne på bogens titelblad eller på et lignende sted er angivet som "hovedmand" i biblioteksafgiftsmæssig henseende. I så fald vil ansvaret for den videre fordeling mellem de berettigede påhvile hovedmanden.

Et flertal i udvalget stiller også forslag om, at man efter tilsvarende retningslinier går over til at medregne *bøger, der har flere ophavsmænd hørende til forskellige kategorier,* f.eks. en forfatter, en tegner og en fotograf (såkaldte kombinationsværker). Det skal imidlertid være en betingelse for opnåelse af afgift, at den pågældende ophavsmands bidrag til bogen kan betegnes som væsentligt. (Afsnit 9.2.)

I kulturministeriets bekendtgørelse om biblioteksafgift bestemmes i § 6, at der ved opgørelsen af forfatternes bindtal *bortses fra oversættelser og fra bearbejdelser, der ikke udgør et nyt selvstændigt åndsværk.* Med hensyn til oversættelser henvises til bemærkningerne herom ovenfor samt afsnit 8.2. Udvalget foreslår i øvrigt, at de grundlæggende betingelser for retten til at modtage afgift skal være: a) at der skal være tale om et værk i ophavsretslovens forstand; b) at værket skal være væsentligt i forhold til bogen som helhed, og c) at det fysisk skal fremtræde som en del af bogen. Heri ligger, at en ren redaktionel indsats ikke skal udløse afgift, mens dette efter omstændighederne vil kunne være tilfældet for så vidt angår bearbejdelser og kommentarer til udgaver af andres værker. (Afsnit 9.3.)

Spørgsmålet om indførelse af en *bogdefinition,* forstået som et krav om et vist, mindste sidetal som en betingelse for at afgiften udløses, har været drøftet i udvalget, men man er veget tilbage fra at stille forslag herom. (Afsnit 9.4.) Derimod foreslår udvalget, at man udvider afgiftsordningen til også at omfatte *lydbøger.* (Afsnit 9.5.) Et mindretal finder dog, at der ikke bør ydes afgift for de lydbøger, som produceres af bibliotekscentralen med henblik på salg til

folke- og skolebibliotekerne. Udvalget afstår i øvrigt, i lighed med underudvalget, fra at foreslå en *graduering af afgiftssatsen efter bøgernes genrer,* bortset fra den graduering, som følger af forslaget vedrørende en oversætterafgift. (Afsnit 9.6.)

I afsnit 10 behandler udvalget spørgsmålet om, hvilke biblioteker, der bør være omfattet af ordningen. I underudvalget lykkedes det ikke at opnå enighed om, hvorvidt *skolebibliotekerne* bør være omfattet af afgiftsordningen, idet halvdelen af medlemmerne fandt, at dette fortsat burde være tilfældet, mens den anden halvdel af medlemmerne stillede forslag om, at der ikke udredes vederlag for de bøger, der står i skolebibliotekerne. I Bogudvalget er der opnået enighed mellem et flertal af medlemmerne om, at skolebibliotekernes bogsamlinger fortsat bør indgå i biblioteksafgiftens beregningsgrundlag. (Afsnit 10.1.) 7 af udvalgets medlemmer henviser i det store og hele til den argumentation for skolebibliotekernes bevarelse i optællingsgrundlaget, som er fremført i underudvalgsbetænkningen. 4 andre medlemmer anfører en række betænkeligheder ved fortsat at medregne bøgerne i skolebibliotekerne. De finder dog, at det nedenfor nævnte forslag om en gradueret afgiftsskala vil modvirke nogle af de urimeligheder ved den hidtidige ordning, som medtagelsen af skolebibliotekerne har bidraget til at gøre særligt iøjnespringende. De erkender desuden, at der kan være vanskeligheder forbundet med en radikal ændring af den indarbejdede ordning og påpeger derudover, at der kan imødeses et forslag om indførelse af en biblioteksafgift på rent ophavsretligt grundlag. Gennemførelsen af et sådant forslag vil betyde at spørgsmålet om udredelse af afgift for skolebibliotekernes bogbestand må underkastes en vurdering efter delvis andre principper end de hidtidige. Ud fra disse overvejelser har de kunnet acceptere, at bogbestanden i skolebibliotekerne indtil videre medregnes ved beregningen af afgift. 1 medlem fastholder, at skolebibliotekerne bør udgå af optællingsgrundlaget.

Med hensyn til *amtscentralerne for undervisningsmidler* foreslår udvalget, at der fortsat ikke udredes afgift for bøgerne i disse samlinger. (Afsnit 10.2.) Det præciseres dog, at det er en forudsætning herfor, at amtscentralerne bevarer deres karakter af at være serviceinstitutioner til undervisningsbrug. For visse bøger i amtscentralerne, nemlig de bøger som er overtaget fra de tidligere fælleskommunale samlinger, ydes der for tiden individuelt vederlag, baseret på en optælling pr. 31. marts 1976. Udvalget foreslår, at man ophører med at yde dette vederlag og i stedet lader de hertil anvendte midler indgå i et rådighedsbeløb, henholdsvis anvender dem til supplering af den øvrige individuelle vederlæggelse, jfr. herom nedenfor vedr. afsnit 11.

Udvalget stiller ikke forslag om at lade *de grønlandske biblioteker* være omfattet af ordningen. (Afsnit 10.3.) Det bemærkes i denne forbindelse, at biblioteksvæsenet i Grønland som et led i hjemmestyreordningen kan forventes at overgå til de lokale myndigheder pr. 1. januar 1980.

For så vidt angår de *faglige og videnskabelige biblioteker* finder udvalget, at afgiftsordningen ikke bør udvides til at omfatte disse biblioteker. (Afsnit 10.4.)

Der er enighed i udvalget om at foreslå en *gradueret afgiftsskala* indført. (Afsnit 11.) Der er tillige enighed om at følge principperne i et af Dansk Forfatterforening stillet forslag som indebærer, at der ydes 4 kr. pr. bind for de første 1000 bind, hvormed en berettiget er repræsenteret i bibliotekerne, 3 kr. pr. bind for de næste 9000 bind og 1 kr. pr. bind for de resterende bind. (Satserne er angivet i 1977-priser.) Dette forslag, som indebærer en vis merudgift i forhold til den eksisterende ordning, fastholdes principalt af et mindretal på 6 af udvalgets medlemmer. Subsidiært foreslår dette mindretal, at satserne reduceres med 15%, hvorved den eksisterende beløbsramme vil blive overholdt, idet den besparelse, som fremkommer ved at der ikke ydes afgift for bøgerne i de tidligere fælleskommunale samlinger (ca. 0,9 mio. kr. i 1977), forudsættes anvendt til at mindske reduktionen.

Udvalgets flertal (7 medlemmer) foreslår, at satserne reduceres med 20%, idet den nævnte besparelse ønskes anvendt som grundstammen i et *rådighedsbeløb.* Flertallet stiller forslag om, at beløbet på ca. 0,9 mio. kr. ved bevilling på finanslovene forøges til mindst 2 mio. kr. (i 1977-priser), og de ønsker det således tilvejebragte rådighedsbeløb anvendt til gavn for danske ophavsmænd til bøger, fortrinsvis til afhjælpning af de ufuldkommenheder, der fortsat vil være knyttet til den automatiske afgiftsberegning.

Der henvises i denne forbindelse til, at en række af de forbedringer af afgiftsordningen, som udvalget foreslår, først vil kunne gennemføres, når optællingen af de afgiftsberettigende bind kan ske ved hjælp af EDB. Man henviser i øvrigt til en række formål, som ønskes støttet ud fra bredere støttekriterier end dem, Statens Kunstfond har mulighed for at arbejde med.

Den foreslåede omfordeling tænkes iværksat over en 5-årig *overgangsordning.* (Afsnit 13.)

Efter de nuværende regler gælder der en *minimumsgrænse* for tildeling af biblioteksafgift på 50 bind. Et flertal i udvalget foreslår grænsen hævet til 100 bind. (Afsnit 12.)

I afsnit 14 beskrives den nuværende *administration af biblioteksafgiften.* Der stilles ikke forslag til ændringer i den gældende ordning, bortset fra at man foreslår en udvidelse af det udvalg, der foretager fordelingen af oversætterlegaterne. De medlemmer, som i afsnit 11 går ind for tilvejebringelse af et rådighedsbeløb, stiller nærmere forslag om administrationen heraf.

3. Biblioteksafgiftsordningen indførelse i Danmark

I underudvalgsbetænkningens afsnit 1 og 2 er der redegjort for afgiftsordningens indførelse i 1946 og for ændringer i ordningen til og med vedtagelsen af den gældende lovbestemmelse i 1975.

4. Vederlagsordninger i andre lande

Vederlagsordninger, der er indført i andre lande, omtales i underudvalgsbetænkningens afsnit 3 og 4.

Det fremgår heraf, at egentlige afgiftsordninger, der giver den enkelte forfatter et krav på vederlag for biblioteksbenyttelsen eller udlånet, kun kendes i Sverige, Island, Forbundsrepublikken Tyskland, New Zealand og Australien. For Englands vedkommende gælder det, at et regeringsforslag om indførelse af en "Public Lending Right" er blevet vedtaget i Parlamentet i marts 1979. Herom henvises til bilag 2.

Kun i Forbundsrepublikken Tyskland er afgiftsordningen gennemført som et led i den ophavsretlige lovgivning. Fra tysk side skal det være tilkendegivet, at man er indstillet på at give forfattere og andre rettighedshavere, herunder forlæggere fra de andre EF-lande ret til at modtage afgift i henhold til de tyske regler. Ordningerne i de andre lande er alle forbeholdt landenes egne statsborgere.

Som supplement til oversigten i underudvalgsbetænkningen skal her anføres nogle oplysninger om vederlagsordningen i *Australien,* der er fremkommet efter betænkningens afgivelse.

Siden 1. april 1974 har der været ydet vederlag til australske forfattere og forlæggere for brugen af deres bøger i offentlige biblioteker. Skolebiblioteker er dog holdt uden forordningen. I 1975/76 betaltes 579.000$ til 2049 forfattere og 93 forlæggere. 88 forfattere modtog 1000$ eller derover.

Betalingen udgør siden 1. juli 1975 til forfatterne 50 cent pr. bog og til forlæggerne 12 1/2 cent. Den australske Public Lending Right bygger på det samme system som den danske ordning: optælling af, hvad der står på bibliotekernes hylder. Optælling foretages dog kun i form af stikprøver, omfattende et mindre antal folkebiblioteker.

Følgende træk ved ordningen skal særlig fremhæves:

a) Ordningen er etableret uafhængigt af den ophavsretlige lovgivning og som en rent national ordning. Foruden forfattere, der er australske statsborgere, omfatter den dog også forfattere, der er fast bosat i Australien.
b) Forlæggernes ret er afhængig af forfatternes i den forstand, at de kun kan opnå vederlag for udgivelsen af bøger af australske forfattere, der er berettigede til vederlag.
c) Vederlag ydes for bøger med op til 3 forfattere. Afgiften deles ligeligt mellem de to eller tre forfattere.
d) Illustratorer kan under visse forudsætninger få del i afgiften. Det samme gælder redaktører.
e) Forfatternes ret til vederlag ophører 50 år efter bogens første udgivelse, dog således at forfatteren altid bevarer sin ret, så længe han lever. Hvis forfatteren er død, men der endnu ikke er forløbet 50 år efter den første udgivelse, tilkommer vederlaget den efterlevende ægtefælle eller den person, som umiddelbart før dødsfaldet levede sammen med forfatteren "on a permanent basis". (Er der både en legal ægtefælle og en samlever, deler de afgiften. Forfatternes børn kommer kun i betragtning, hvis der ingen efterlevende ægtefælle er.)
f) Som grundlag for vederlaget medregnes principielt kun bøger på 48 sider eller derover. For børnebøger, lyrik og drama er minimumssidetallet dog 24. Tidsskrifter, leksika og lignende medregnes ikke.
g) Oversættere modtager samme vederlag som forfattere, forudsat at de er nævnt på bogens titelblad.

Hele systemet bygger på den australske "MARC Record Service", som er et EDB-anlæg, der bl.a. registrerer alle titler, der findes i den australske nationalbibliografi.

5. Spørgsmålet om reglerne om den danske biblioteksafgift bør overføres til den ophavsretlige lovgivning

Dette spørgsmål er omtalt i underudvalgsbetænkningens afsnit 4.4. Underudvalget peger på, at en eventuel ændring af ordningen i så henseende må indgå som et led i den revision af den ophavsretlige lovgivning, som for tiden er under forberedelse. *Et medlem (Haase)* udtaler som sit principielle synspunkt, at ordningen rettelig hører hjemme i ophavsretslovgivningen, men han tilslutter sig dog den opfattelse, at dette bør overvejes i forbindelse med revisionen af denne lovgivning. *3 medlemmer (Else Faber, Lembourn og Ramløv)* deler denne opfattelse og tilføjer, at man må forudse, at afgiften på et eller andet tidspunkt institueres som en aftale mellem de bevilgende myndigheder og Dansk Forfatterforening. De accepterer, at afgiftens hjemmel foreløbig må findes uden for ophavsretslovgivningen, men denne ordning bør kun betragtes som midlertidig, og afgiften bør senere placeres i ophavsretten. *Et medlem (Hertel)* ønsker generelt at tage forbehold over for en eventuel overgang til ophavsretsbaseret forfatterafgift, som han frygter kan rumme farer for dansk litteraturproduktion.

Bogudvalgets stilling

Bogudvalget anser det ikke for rigtigt at tage stilling til spørgsmålet, om den nuværende ordning bør omdannes til en ordning af klar ophavsretlig karakter, men mener, at det nedsatte udvalg til revision af den ophavsretlige lovgivning udgør det rette forum for en drøftelse af dette spørgsmål. Herunder hører også spørgsmålet, om en på ophavsretlig basis gennemført biblioteksafgift principielt må få som konsekvens, at udenlandske forfattere med tilknytning til lande, som Danmark er forbundet med gennem de internationale ophavsretlige konventioner, får krav på vederlag på linie med danske forfattere. Udvalget har noteret sig, at der i den internationale diskussion om "Public Lending Right" er fremsat udtalelser, som tyder på, at der hersker en del usikkerhed omkring omfanget af de forpligtelser, som de ophavsretlige konventioner pålægger medlemslandene i relation til vederlagsordninger for biblioteksudlån. Også spørgsmålet, om vort medlemsskab af EF forpligter til at udstrække en biblioteksafgiftsordning til at gælde i forhold til forfattere fra andre EF-lande, synes tvivlsomt.

6. Grundholdninger til spørgsmålet om biblioteksafgiftens berettigelse, karakter og formål

6.1. Afgiftens berettigelse

I underudvalgsbetænkningens afsnit 5.1. erklærer *et flertal* i udvalget, at de fuldtud tilslutter sig den nuværende biblioteksafgifts bærende princip, at det offentlige yder et vederlag til danske forfattere for den brug, bibliotekerne gør af deres værker. *Et medlem (Gimbel)* mener, at afgiften må betragtes som samfundets betaling for en værdifuld kulturel og kunstnerisk indsats i litterær form, og at afgiften derfor så nøje som muligt bør afpasses efter kvaliteten af forfatternes produktion. *Et andet medlem (Ole Koch)* har ikke ønsket at tage stilling til spørgsmålet om biblioteksafgiftens rimelighed, idet han ikke anser dette spørgsmål tilstrækkelig belyst ved udvalgets undersøgelser.

Bogudvalgets stilling

Et flertal i udvalget (Birkelund, Danielsen, Else Faber, Helweg, Hertel, Kofod, Lembourn, Lindbo-Larsen, Schlichtkrull, Schultz-Lorentzen, Smith og Weincke) mener — ligesom underudvalgets flertal — at det er rimeligt og berettiget, at det offentlige yder danske forfattere et vederlag for bibliotekernes brug af deres værker. *Gimbel* henviser til sin særudtalelse i underudvalgsbetænkningen.

6.2. Afgiftens karakter og formål

Underudvalget har i afsnit 5.2. anstillet nogle betragtninger over de grundholdninger, man i øvrigt kan anlægge på afgiftsordningen og dens nærmere udformning. Med hensyn til enkeltheder herom henvises til underudvalgsbetænkningen.

I al korthed kan man sige, at to grundopfattelser står over for hinanden.

Den ene opfattelse bygger på den betragtning, at man ved bedømmelsen af den nuværende afgiftsordning og behovet for en revision af den vel bør erkende, at den i sin udformning er en ren vederlagsordning, men at man dog ikke bør se bort fra det, der var baggrunden for ordningens indførelse. Biblioteksafgiften var ikke tænkt udelukkende som et vederlag byggende på ophavsretlige synspunkter. Der var i lige så høj grad tale om en ordning med det kulturpolitiske sigte at tilvejebringe en form for støtte til danske forfattere og især de skønlitterære forfattere. Med dette syn på, hvad der var ideen med forfatterafgiften, må man nødvendigvis stille sig det spørgsmål, om ikke udviklingen inden for biblioteksvæsenet i de sidste 30 år kan have medført, at den automatik i forbindelsen mellem bibliotekernes bogbestand og biblioteksafgiften, som blev fastlagt i 1946, virker på en anden måde end tilsigtet,

og altså fører til resultater, som ikke var forudset dengang. 0g *hvis* man derefter må konstatere, at dette er tilfældet, og yderligere må finde nogle af disse uforudsete konsekvenser kulturpolitisk uheldige, bør man ikke være afskåret fra en ændring af ordningen, der f.eks. indebærer, at der i mindre grad arbejdes med en automatisk, individuel vederlæggelse.

Tilhængerne af *den anden grundholdning* anser det for helt afgørende, at afgiften er indført som en rent automatisk virkende, individuel vederlagsordning og også i dag fremtræder udelukkende som en betalingsordning. Det er forfatter- og forlagsrepræsentanternes opfattelse, at en eventuel ønsket udvidelse af støtten til dansk litteratur bør ske gennem forøgede bevillinger til Statens Kunstfond, så der dermed opstår en mulighed for, at kunstfonden kan udvide sit arbejdsområde. De pågældende ønsker *ikke* en fri fond tilvejebragt ved nedskæring af den gældende afgiftsordning. De betragter det af andre medlemmer fremsatte forslag om en fri fond som en aldeles unødvendig bureaukratisering inden for kulturpolitikken — en oprettelse af en ny, offentlig institution, der kommer til at udføre stort set det samme som kunstfonden gør eller kan gøre i forvejen - og som vil medføre en række omkostninger, der vil sluge midler, som ellers kunne være kommet den egentlige kulturpolitiske indsats tilgode.

Bogudvalgets stilling

7 medlemmer af udvalget (Birkelund, Danielsen, Else Faber, Helweg, Lembourn, Schlichtkrull og Smith) er af den opfattelse, at biblioteksafgiftsordningen principielt bør opretholdes som en individuel, automatisk virkende vederlagsordning. *Else Faber og Lembourn* henviser i øvrigt til redegørelsen i underudvalgsbetænkningens afsnit 5.2. side 18-21.

Bogudvalgets øvrige medlemmer har ikke anset det for nødvendigt at fremkomme med principielle udtalelser om deres syn på de holdninger, der bør lægges til grund ved den nærmere udformning af afgiftsordningen, men henviser til den stilling, de har taget til de konkrete forslag, der omtales i det følgende. *Gimbel* henviser til sin særudtalelse i underudvalgsbetænkningen.

7. Forskellige metoder til beregning af afgiftens størrelse

7.1. Den hidtidige beregningsmåde

Som det fremgår af § 19 i lov om folkebiblioteker, ydes der biblioteksafgift for hvert bind, hvormed forfatterne er repræsenteret i bibliotekerne. Beregningen af vederlaget er hidtil sket ved, at forfatterfonden hvert år har tilsendt samtlige biblioteker, som er omfattet af biblioteksloven, en liste over de afgiftsberettigede forfattere. Bibliotekerne indsender herefter til fonden en opgørelse over antallet af bøger af hver enkelt forfatter, der den foregående 1. januar fandtes i bibliotekerne. Disse opgørelser er af fonden lagt til grund for beregningen af afgiften. Der er ikke sket ændringer i denne procedure ved administrationens overgang til Bibliotekstilsynet, jfr. bekendtgørelsen om biblioteksafgift §§3-5 (bilag 1).

Bogudvalget har overvejet, om der bør foreslås en ny metode til opgørelse af forfatternes afgiftsbeløb. Man har især drøftet følgende muligheder:

7.2. Op tælling af u dlån

Denne metode anvendes i Sverige, Island og Forbundsrepublikken Tyskland, og den er tillige bievet valgt i England. Biblioteksafgiften ydes som et vederlag for den brug, bibliotekerne gør af bøgerne, og denne brug består fortrinsvis i, at bøgerne udlånes. Et vederlag beregnet på basis af antallet af udlån vil således svare godt til den reelle brug af det enkelte værk. På den anden side sker der også en brug af eksemplarer, som ikke kan hjemlånes, men alene bruges på biblioteket. Skal der vederlægges for denne brug, må man bibeholde en delvis optælling af bøger. Dette har man således gjort i Sverige, hvor der ydes en afgift for hvert såkaldt referenseksemplar på 4 gange afgiften for et udlån.

Beregningen af antallet af udlån er formentlig kun gennemførlig, hvis den baseres på stikprøver, således som ordningen også praktiseres i de lande, hvor metoden anvendes. Man kunne frygte, at dette ville medføre betydelige unøjagtigheder, men det må dog nok antages, at der med de moderne statistiske metoder kan udvikles tilfredsstillende modeller.

7.3. Registrering af indkøb og betaling i forbindelse hermed

En sådan ordning kunne gennemføres ved, at man fastsætter vederlaget som en procentdel af bogprisen. Herved kunne det opnås, at vederlaget i almindelighed ville stå i forhold til den enkelte bogs omfang. Desuden ville det formentlig være lettere at afregne vederlag for bø-

ger med flere ophavsmænd, da dette eventuelt kunne ske i samarbejde med forlæggerne. På den anden side ville et sådant system ikke stemme godt med ideen om, at vederlaget ydes for brugen af værkerne. Dertil kommer, at der på grund af den eksisterende bogmasse ville blive behov for en meget langvarig overgangsordning.

I England har man foretaget omfattende tekniske undersøgelser over et såkaldt "purchase based" system. Det er her forudsat, at betaling kun skal ydes for bøger med een forfatter og ikke for bøger, der af folkeskolebibliotekerne købes til brug i skoler og andre undervisningsinstitutioner. Desuden er det forudsat, at der skal ske betalinger til forfattere over en årrække, svarende til en bogs gennemsnitlige "levetid" på bibliotekerne. Undersøgelserne viser, at omkostningerne ved et sådant system vil svare nogenlunde til omkostningerne ved et system, baseret på registrering af udlånet fra 72 biblioteker. Ved den nyligt gennemførte lovgivning i England har man da heller ikke valgt dette system.

7.4. Op tælling af bind på grundlag af stikprøver

Optælling af bind som grundlag for afgiftsberegningen har været anvendt i over 30 år her i landet, og dette system frembyder en del fordele. Blandt andet kan det siges at ligge i rimelig forlængelse af ideen om vederlag for den faktiske brug af værkerne, idet man som udgangspunkt må formode, at bibliotekerne anskaffer bøger i et antal, der svarer til efterspørgslen. Hertil kommer, at man uanset beregningsformen for vederlaget under alle omstændigheder af ordensmæssige grunde må holde kontrol med antallet af bind på de enkelte biblioteker. Der er således i høj grad tale om en udnyttelse af et eksisterende grundmateriale.

Meget tyder på, at en overgang fra den nuværende totale optælling til en stikprøve-baseret vil medføre betydelige besparelser, idet der må kunne påregnes en del administrative lettelser. Dette gælder ikke blot for den fysiske optælling, men også for de tilfælde, hvor der skal ske en individuel stillingtagen til, om en given bog skal medtages. Hertil kommer, at man i de kommende år kan forvente, at der gradvist vil blive indført EDB på landets biblioteker. En betydelig administrativ lettelse kunne formentlig opnås ved i videst muligt omfang at koncentrere opgørelsen omkring de biblioteker, som først indfører EDB. Den fornødne korrektion som følge af disse bibliotekers manglende repræsentativitet vil formentlig kunne opnås ad statistisk vej.

7.5. Bogudvalgets stilling

Bogudvalget er af den opfattelse, at den hidtidige optælling af bind på samtlige biblioteker i det store og hele har fungeret tilfredsstillende. Det må imidlertid erkendes, at optællingen er meget ressourcekrævende, og da den ikke i sig selv tjener noget bibliotekstekniskformål, anser man det for ønskeligt, om der kunne findes en enklere metode for beregningen af vederlaget.

En *afgift, baseret på bøgernes anskaffelsespris,* bør efter udvalgets opfattelse ikke gennemføres som et engangsvederlag. Dette ville medføre, at udbetalingen af ophavsmændenes vederlag i høj grad ville koncentreres om de år, hvor de betydningsfulde værker udkommer. Det må erkendes, at de løbende udbetalinger af biblioteksafgifter har en betydelig social funktion, som tildels ville kuldkastes ved et engangsvederlag. Heller ikke en årlig ydelse, beregnet på grundlag af bøgernes gennemsnitlige "levetid" synes acceptabel. Denne periode vil formentlig være meget vanskelig at fastlægge, idet den er afhængig af adskillige faktorer, herunder f.eks. kvaliteten af bøgernes indbinding. Endelig må det forudses, at en sådan standardiseret tidsbegrænsning af afgiften i en række tilfælde vil føre til urimelige resultater.

Også andre faktorer taler imod denne beregningsmåde. Den vil således kunne have en tendens til at favorisere dyre og luksuriøse udgivelser. Udvalget mener af disse årsager ikke at kunne gå ind for denne beregningsform.

En beregning på grundlag af *antallet af udlån,* kombineret med et standardiseret vederlag pr. referenseksemplar er en løsning, som må tiltrække sig en vis interesse. Dette skyldes ikke mindst, at den sammenlignet med de øvrige nævnte muligheder synes at være i bedst harmoni med princippet om, at der vederlægges for den faktiske brug af værkerne. På den anden side indebærer ordningen væsentlige praktiske ulemper: Optællingen af bøger kan ikke afskaffes helt, idet man må have talangivelser for referensværkerne. Desuden kan det vise sig vanskeligt at gennemføre optællingen af udlånet, idet den hidtidige registrering er tilrettelagt ud fra

andre hensyn. Optællingen måtte i givet fald foretages ved en manuel gennemgang af de film, på hvilke udlånene oftest registreres. På disse film er der informationer om bøgernes identitet, men yderligere oplysninger må indhentes fra bøgernes kartotekskort, når den afgiftsmæssige status skal fastlægges. Meget tyder således på, at en udlånsregistrering vil vise sig kompliceret og kostbar. Det må desuden bemærkes, at selv om det nok er muligt at foretage den statistiske "forstørrelse" af de ved stikprøver fremskaffede tal, vil den kræve, at der foretages forholdsvist omfattende undersøgelser af udlånet fra forskellige biblioteker.

De her nævnte praktiske vanskeligheder vil muligvis have mindre betydning efter indførelsen af Folkebibliotekernes Automationssystem (FAUST). Mod en ordning, hvorefter afgiften baseres på optælling af udlån kan der imidlertid også rettes den indvending, at afgiftsbeløbet for den enkelte forfatter med et sådant system vil komme til at svinge meget fra år til år, hvilket vil gøre det umuligt for forfatterne at basere deres tilværelse på bare nogenlunde sikre økonomiske beregninger. Enkelte år vil en meget populær forfatter kunne opnå en særlig høj afgift, som måske næsten falder bort i de følgende år, hvor der arbejdes på det næste værk. På denne baggrund finder Bogudvalget også at måtte forkaste tanken om at basere vederlaget på antallet af udlån.

Bogudvalget når således til den konklusion, at man fortsat bør beregne vederlaget på grundlag af bindantallet. Derved sikres der afgiftsmodtagerne en nogenlunde ensartet indkomst gennem en årrække og dermed mulighed for arbejdsro til udarbejdelse af meget tidskrævende værker. Desuden anser man det for en betydelig fordel ved den nuværende ordning, at den har den sociale funktion, at ældre forfattere, der ikke mere er så produktive som tidligere, men som stadig kan præstere betydningsfulde værker, er sikret en indkomst samtidig med at deres øvrige indkomstmuligheder er forringede.

Udvalget mener imidlertid, at man bør overgå til en *stikprøvevis optælling af bibliotekernes bogbestand.* Det må erkendes, at den hidtidige optælling administrativt er meget belastende. På den anden side har den bevirket, at man i dag har et grundmateriale om forfatterskabernes repræsentation på de forskellige biblioteker, som vil gøre det muligt at etablere forholdsvis sikre statistiske modeller. Udvalget vil derfor foreslå, at Bibliotekstilsynet, eventuelt i samarbejde med Danmarks Statistik, foretager en nærmere undersøgelse af, hvorledes en sådan opgørelse af bindtallet på basis af stikprøver kan gennemføres i praksis, så resultatet bliver repræsentativt.

Medlemmerne *Hertel og Schultz-Lorentzen* ønsker at tilføje, at de er af den opfattelse, at det kulturpolitiske mål for biblioteksafgiften må være en ordning, som stimulerer produktionen af titler snarere end at præmiere salget til bibliotekerne. Dette mål vil kunne opnås ved i videst muligt omfang at frigøre afgiften fra antallet af eksemplarer (eller antallet af udlån) og i stedet at lægge vægten på antallet af titler. De er derfor principielt tilhængere af en ordning, først foreslået af Schultz-Lorentzen, hvorefter der ydes et forholdsvis højt basisvederlag for hver titel, suppleret med en mindre afgift pr. eksemplar. Ifølge en stikprøveundersøgelse, foretaget af Bibliotekstilsynet ligger antallet af afgiftsberettigende titler i størrelsesordenen 20.000. På basis heraf anfører forslagsstillerne som et illustrerende eksempel, at man inden for en eksisterende beløbsramme (i 1977 ca. 22 mio. kr.) kunne yde 500 kr. pr. titel i basisvederlag plus 1 kr. pr. eksemplar. Disse medlemmer erkender, at forudsætningerne for forslagets gennemførelse ikke er til stede for tiden, da der ikke foretages optællinger af, hvor mange titler de enkelte forfattere er repræsenteret med. De kan derfor tilslutte sig, at man indtil videre fortsætter udbetalingen efter de hidtidige retningslinier - med de ændringer som i øvrigt følger af bogudvalgets forslag — men de finder, at man bør give udarbejdelsen af en fortegnelse over de enkelte titler en høj prioritet, således at overgangen til den foreslåede titelafgift kan ske hurtigst muligt.

8. Kredsen af vederlagsberettigede

Spørgsmålet om, hvem der bør være berettiget til biblioteksafgift, er behandlet i underudvalgsbetænkningens afsnit 6. Der stilles her en række forslag, som gennemgås i det følgende.

8.1. Udenlandske forfatteres (ophavsmænds) adgang til at modtage biblioteksafgift

Der har været enighed i underudvalget om, at man i princippet bør opretholde den gældende ordning, hvorefter kun danske statsborgere er berettiget til afgift. *Et*

flertal i underudvalget foreslår imidlertid, at der i en fremtidig lov om biblioteksafgift eller i de til loven knyttede administrative bestemmelser åbnes mulighed for, at udenlandske forfattere (ophavsmænd) kan blive berettigede til afgift, hvis de har en mere vedvarende tilknytning til Danmark. Det nævnes, at kriteriet for forfatternes vedkommende kunne være, at de pågældende skriver deres bøger på dansk og får deres bøger først udgivet i Danmark. Flertallet mener i øvrigt, at det bør overlades til den styrelse, der skal administrere afgiftsordningen, at stille forslag til den nærmere udformning af de regler, hvorefter udenlandske ophavsmænd skal kunne blive berettigede til afgift, og at reglerne bør fastsættes af ministeren for kulturelle anliggender.

Et mindretal (Gimbel og Koch) kan ikke tilslutte sig forslaget, som de mener kan føre til vilkårlighed. Dansk statsborgerskab er efter deres opfattelse det eneste fælles kriterium, som kan anlægges over for alle kategorier af ophavsmænd til materiale i bibliotekerne.

Bogudvalgets stilling

Et flertal i udvalget (alle med undtagelse af Gimbel) tilslutter sig underudvalgets flertalsforslag, men fremhæver, at hjemlen til at kunne dispensere fra kravet om dansk statsborgerskab bør gives i selve loven om biblioteksafgift.

Et mindretal (Gimbel) mener ikke, at en sådan dispensationsadgang bør indføres, og henholder sig til den udtalelse, han har afgivet til underudvalgsbetænkningen.

8.2, Oversættere

Som tidligere nævnt fordeles der i henhold til § 19 i loven om folkebiblioteker årligt et beløb på 220.000 kr. (pristalsreguleret) til danske oversættere, som er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne. Uddelingen sker efter ansøgning.

For finansåret 1979 fordeltes i alt 296.640 kr., i portioner varierende fra 1.250 kr. til 4.800 kr., til 163 oversættere. Afgørende for størrelsen af den portion, der tildeles en oversætter, er et skøn over ansøgerens kvantitative repræsentation på bibliotekerne. Skønnet foretages af et særligt udvalg, jfr. bekendtgørelsen om biblioteksafgift § 13 (bilag 1).

Oversættergruppen under Dansk Forfatterforening har længe ønsket, at der indføres en individuel, automatisk virkende oversætterafgift, svarende til forfatterafgiften.

I underudvalget har der været enighed om, at en sådan individuel oversætterafgift tidligst bør indføres, når ordningen kan gennemføres på EDB-basis, d.v.s. med hjælp af det planlagte Folkebibliotekernes Automationssystem (FAUST). Der har ligeledes været enighed om, at det beløb, der i dag er til rådighed til fordeling blandt oversætterne, er urimeligt lavt.

4 medlemmer af underudvalget (Gimbel, Hert el, Koch og Weincke) stiller forslag om, at bevillingen til oversættere straks forhøjes til 2 mio. kr. (pristalsreguleret). De foreslår, at denne bevilling fordeles frit på grundlag af ansøgninger og i det væsentlige efter behovs- og kvalitetskriterier, og at man altså ikke fortsætter med den hidtidige praksis, hvorefter grundlaget for fordelingen er et skøn over ansøgernes kvantitative repræsentation på bibliotekerne. Dette skøn rummer efter disse medlemmers opfattelse så mange usikkerhedsmomenter, at man må nære betænkelighed ved, at det fortsat lægges til grund.

Bevillingen tænkes anvendt til stipendier, arbejdslegater, kvalitetspræmieringer og andre særlige ydelser til oversættere, og der henvises i den forbindelse til forslag fremsat af den af Bogudvalget nedsatte arbejdsgruppe vedrørende oversættelseslitteraturens forhold.

Hertel, Koch og Weincke foreslår desuden, at der i forbindelse med indførelsen af Folkebibliotekernes Automationssystem foretages en undersøgelse til klarlæggelse af, om det under dette system vil være teknisk muligt og økonomisk forsvarligt at gennemføre en individuel oversætterafgift. Hvis en sådan undersøgelse falder positivt ud, foreslår de, at oversætterafgiften pr. bind fastsættes til 1/3 af forfatterafgiften, men at højst 2/3 heraf udbetales individuelt, mens den resterende del anvendes til fri fordeling. De foreslår endelig, at bundgrænsen for individuelt vederlag — d.v.s. tallet for det antal bind, hvormed en oversætter skal være repræsenteret i bibliotekerne for at kunne opnå afgift - sættes relativt højt, formentlig til et højere antal bind end det, der foreslås som bundgrænsen for forfatterafgiften (100 bind), jfr. afsnit 12.

Gimbel ønsker at fastholde oversætterbevillingens fordeling på grundlag af ansøgninger og i det væsentlige efter kvalitetskriterier, også efter indførelsen af automationssystemet.

4 andre af underudvalgets medlemmer (Else Faber, Haase, Lembourn og Ramløv) stiller forslag om, at en individuel oversætterafgift indføres, så snart FAUST-systemet giver de tekniske muligheder herfor. Efter disse medlemmers forslag bør oversætterafgiften udgøre halvdelen af forfatterafgiften. Udgiften til udredelsen af en sådan individuel, automatisk oversætterafgift har underudvalget skønnet til for tiden mindst 4 mio. kr. på årsbasis.

Bogudvalgets stilling

Else Faber og Hans Jørgen Lembourn har under udvalgsbehandlingen fremsat forslag om, at man for perioden, indtil de tekniske forudsæt-

ninger er til stede for beregningen af en automatisk virkende, individuel oversætterafgift, søger den nuværende bevilling til oversætterlegater på 220.000 kr. (pristalsreguleret) forhøjet til 2 mio. kr. (pristalsreguleret) således som det også var foreslået af underudvalgsmedlemmerne Gimbel, Hertel, Koch og Weincke. Beløbet foreslås i sin helhed fordelt på samme måde som i dag, men således, at der kan tildeles den enkelte oversætter større beløb end hidtil samtidig med, at der sker en udvidelse af kredsen af legatmodtagende oversættere. Det er disse medlemmers opfattelse, at den nuværende ordning omfatter en alt for ringe kreds af personer i forhold til det antal oversættere, der yder et stort og fortjenstfuldt arbejde på hele den oversatte litteraturs område.

Efter fremsættelsen af dette forslag har der kunnet konstateres enighed i bogudvalget om, at oversætterbevillingen for tiden, indtil de tekniske forudsætninger for en automatisk, individuel oversætterafgift er til stede, bør fastsættes til 2 mio. kr., pristalsreguleret.

Der er ligeledes enighed om, at fordelingen af oversætterbevillingen bør foretages på grundlag af ansøgninger og af et særligt, sagkyndigt oversætterudvalg.

Herefter er spørgsmålet, om fordelingen af den forhøjede oversætterbevilling bør ske efter de hidtidige retningslinier, eller om man bør gå over til en mere fri fordeling. En sådan friere fordeling ville betyde, at oversætterudvalget ikke skulle være bundet til at lægge skønnet over oversætternes kvantitative repræsentation i bibliotekerne til grund, men kunne foretage fordelingen med hensyntagen til oversætter-virksomhedens kvalitet og behovet for tildelinger. Desuden behøvede tildelingerne ikke nødvendigvis ske i form af legater af den hidtil benyttede type; der skulle være mulighed for også at yde stipendier f.eks. til studieformål, rejser eller bogindkøb eller til løsningen af bestemte oversættelsesopgaver.

Da forslaget om at forhøje oversætterbevillingen har en rent midlertidig karakter og kun tager sigte på perioden, indtil de tekniske forudsætninger for beregningen af en automatisk virkende, individuel oversætterafgift er til stede, er der opnået enighed mellem *udvalgets medlemmer (med undtagelse af Henning Gimbel)* om, at der ikke for det begrænsede tidsrum, der er tale om, bør gennemføres vidtgående ændringer i fordelingsprincippet. Fordelingen bør som hidtil foretages med hensyntagen til oversætternes skønnede repræsentation i bibliotekerne. I særlige tilfælde hvor det måtte forekomme velbegrundet, bør oversætterudvalget dog kunne lade en kvalitetsvurdering indgå i dette skøn. Oversætterudvalget bør heller ikke være afskåret fra i særlige tilfælde at yde rejselegater, legater til bogkøb eller projektstipendier.

Gimbel henholder sig til det forslag, han har stillet i underudvalget, og foreslår således en helt fri fordeling på grundlag af ansøgninger og i det væsentlige efter kvalitetskriterier.

Alle medlemmer af udvalget, med undtagelse af Gimbel, anser det for ønskeligt, at der indføres en automatisk, individuel oversætter-afgift, når de tekniske forudsætninger for en EDB-mæssig beregning er til stede. Før indførelsen af en individuel afgift bør der foretages en prøveoptælling og -beregning, og de nærmere regler om ordningen bør udarbejdes på grundlag heraf og således, at man tilstræber den størst mulige parallellitet til den ordning, der måtte blive truffet for forfatterafgiftens vedkommende. Også spørgsmålet om den individuelle afgifts størrelse bør henskydes til afgørelse, når resultatet af en forsøgsberegning foreligger.

Henning Gimbel er principielt tilhænger af, at der ikke indføres nogen automatisk virkende, individuel oversætterafgift, men at man også efter indførelsen af Folkebibliotekernes Automationssystem fordeler oversætterbevillingen på grundlag af ansøgninger og i det væsentlige efter kvalitetskriterier. Han henviser i øvrigt til sin særudtalelse i underudvalgsbetænkningen.

8.3. Komponister, billedkunstnere og fotografer

Underudvalgets kommissorium har været begrænset til spørgsmålet om afgift for bibliotekernes brug af *bøger.* Udvalget forstår i denne forbindelse begrebet "en bog" som svarende til begrebet "et boglig enhed", således at f.eks. musikalier er omfattet heraf.

Underudvalgets flertal (Else Faber, Haase, Hertel, Koch, Lem bourn, Ramløv og Weincke) stiller i afsnit 6.4. forslag om, at afgiftsordningen udvides til at omfatte bøger af principielt alle kategorier af ophavsmænd. Med det nuværende system, hvorefter afgift kun ydes for bøger med een ophavsmand (forfatter), vil det i første række betyde, at der i fremtiden skal ydes biblioteksafgift til den komponist, den billed-

kunstner eller den fotograf, der må anses som eneophavsmand til det pågældende boglige materiale.

Et mindretal i underudvalget (Gimbel) finder, at biblioteksafgiften i sin nuværende form lider af så alvorlige mangler, at den mekaniske beregning af vederlag på grundlag af optælling i folkebibliotekerne ikke bør udvides til at omfatte flere grupper af ophavsmænd, men at de nævnte kategorier af ophavsmænd bør tillægges vederlag på grundlag af individuel vurdering.

Bogudvalgets stilling

Et flertal i bogudvalget (alle medlemmer med undtagelse af Henning Gimbel) tilslutter sig det forslag, der er stillet af underudvalgets flertal.

Et mindretal (Gimbel) henviser til sin særudtalelse i underudvalgsbetænkningen.

Bogudvalget er enig med underudvalget i, at det ligger uden for Bogudvalgets kommissorium at tage stilling til spørgsmålet om indførelse af en biblioteksafgift for benyttelsen af grammofonplader eller for bibliotekernes udlån af billedkunst (grafik). *Udvalget* ønsker dog at anbefale, at der foretages en særskilt undersøgelse af spørgsmålene vedrørende afgift for andre materialer end bøger. For så vidt angår de såkaldte "lydbøger" henvises til afsnit 9.5.

8.4. Efterladte

I underudvalgsbetænkningens afsnit 6.5. redegør underudvalget for de gældende regler (Dansk Forfatterfonds vedtægter § 3, nu bekendtgørelse om biblioteksafgift § 2), hvorefter efterlevende ægtefæller og børn under 21 år af en afdød forfatter er berettigede til at modtage biblioteksafgift for den afdøde forfatters bøger.

Underudvalget udtaler, at anvendelsen af disse regler i visse konkrete tilfælde har givet anledning til fortolkningstvivl, men afstår fra at stille forslag om ændringer i reglerne.

De underudvalgsmedlemmer, der foreslår afgiftsordningen udvidet til at omfatte komponister, billedkunstnere og fotografer, jfr. ovenfor afsnit 8.3., forudsætter, at reglerne om ydelse af afgift til forfatteres efterladte finder tilsvarende anvendelse på efterladte efter andre kategorier af vederlagsberettigede ophavsmænd.

Bogudvalgets stilling

Under behandlingen i Bogudvalget er der fra Dansk Forfatterforening fremkommet et forslag om en revision af reglerne om efterladtes adgang til at oppebære afgift. Bogudvalget har drøftet dette spørgsmål, men har ikke ønsket at stille forslag om en sådan revision, da man ikke mener at have den nødvendige ekspertise. Dette gælder ikke mindst problemerne omkring de papirløse samlivsforhold, som for tiden er genstand for generelle overvejelser i det af justitsministeriet nedsatte ægteskabsudvalg. Udvalget finder på den anden side, at reglerne bør underkastes en nærmere gennemgang, og henstiller derfor, at ministeriet for kulturelle anliggender nedsætter en særlig arbejdsgruppe eller et udvalg til at behandle spørgsmålet.

8.5. Forlæggere

Spørgsmålet om indførelse af en biblioteksafgift for forlæggere, som er repræsenteret med bøger i folke- og skolebibliotekerne, er udførligt behandlet i underudvalgsbetænkningens afsnit 6.6., hvortil henvises med hensyn til enkeltheder.

I et indledende afsnit redegøres der for tidligere henvendelser herom fra Den danske Forlæggerforening til ministeriet for kulturelle anliggender.

4 af underudvalgets medlemmer - hvis opfattelse deles af Den danske Forlæggerforening - (Else Faber, Haase, Lembourn og Ramløv) stiller (side 40 ff.) forslag om indførelse af en forlæggerafgift. Efter forslaget skal denne afgift principielt omfatte alle bøger af danske og udenlandske forfattere, udgivet af forlag, der har hjemsted i Danmark, herunder Færøerne og Grønland, og som står på bibliotekernes hylder.

Man er imidlertid indstillet på en tidsbegrænsning af afgiftspligten, f.eks. på 10 år enten efter udgivelsesåret for den pågældende titel eller efter det år, hvori bogen blev indkøbt til det pågældende bibliotek.

Med hensyn til afgiftens størrelse er man indstillet på, at dette spørgsmål søges løst "gennem forhandling mellem parterne".

Begrundelsen for dette forslag er side 4041 angivet således:

> "Det grundlæggende princip bag en biblioteksafgift til forlæggerne er vederlagssynspunktet: Afgiften vil være det offentliges betaling for, at værker udgivet af danske forlæggere udlånes gratis til publikum — ganske svarende til det bærende princip bag den allerede eksisterende afgift til danske forfattere. Der vil således ikke være tale om en støtteordning, men om en *vederlagsordning,* hvorigennem der gives forlæggerne en berettiget kompensation for den intensive udnyttelse af deres værker, der finder sted på folke- og skolebibliotekerne".

Af udviklingen side 41 ff. fremgår, at forslagsstillernes hovedsynspunkt er, at det gratis biblioteksudlån påfører forlagene en konkurrence, der nødvendigvis må medføre en reduktion af bogsalget. Herfor bør

det offentlige yde forlagene kompensation i form af en biblioteksafgift.

De 4 medlemmer erindrer i den forbindelse om den motivering for biblioteksafgiften som daværende undervisningsminister, M. Hartling, anførte i sin motivering for forslaget som blev fremsat i folketinget d. 7.3.1946:

"Lovforslagets egentlige formål er at sikre danske forfattere et vederlag for den gennem bibliotekernes udlån stedfindende brug af deres bøger. Medens forfatterhonoraret dækker forfatternes vederlagskrav ved den form for brug af bøger, der finder sted ved salg, har den mangedoblede brug af de enkelte bøger, der finder sted ved disse udlån, dels gennem offentlige biblioteker, dels gennem private læsekredse, hidtil ikke været forbundet med noget vederlag til forfatterne".

I Kulturministeriets betænkning nr. 517 fra 1969 anføres det på linie hermed (side 73):

"Blandt bogkøbere er folkebibliotekerne. Bibliotekerne udnytter hvert købt eksemplar af en bog — som forfatteren naturligvis får sin tilmålte betaling for — langt mere intensivt end de enkelte bogkøbere. Systemet betager desuden forfatteren et vist salg til personer, der nu låner bogen i stedet for at købe den. Samfundet har reageret over for .... (dette) forhold .... ved at betale (forfatterne) for bibliotekernes benyttelse af deres bøger".

Ganske tilsvarende forhold gør sig gældende for *forlagene,* der må se deres bøger blive udlånt i stærk stigende grad gennem bibliotekerne. Derved mister forlagene på samme måde som forfatterne indtægter, der skulle være indkommet ved salg og medvirke til finansiering af et bredere bogudbud.

Underudvalgets 4 andre medlemmer (Gimbel, Hertel, Koch og Weincke) mener ikke, man bør indføre en biblioteksafgift til forlæggere og udgivere.

De henviser bl.a. til, at forfatterafgiften kan begrundes tilstrækkeligt i det forhold, at biblioteksudlånet repræsenterer en ny væsentlig form for udnyttelse, som efter synspunkter svarende til dem, der gælder inden for ophavsretten, kan motivere et krav på vederlag (uden hensyn til, om det kan påvises, at forfatterne mister indtægter på grund af udlånet). Sådanne ophavsretslignende betragtninger har ingen gyldighed i forhold til forlagene. En selvstændig forlæggerafgift kan kun begrundes ud fra et ønske om generel statsstøtte til forlagsbranchen evt. på baggrund af en påvisning eller sandsynliggørelse af, at det gratis bogudlån skader bogsalget.

De pågældende medlemmer er af den opfattelse, at afgørelsen af, om der er behov for forlagsstøtte, bør træffes i forbindelse med Bogudvalgets samlede overvejelse af bogmarkedssituationen, og at der i givet fald ganske frit bør kunne tages stilling til, på hvilken måde en forlagsstøtte bedst kan ydes. De er for deres vedkommende ikke tilhængere af, at forlagsstøtte ydes ved indførelsen af biblioteksafgift.

Med hensyn til påstanden om, at biblioteksudlånet skader bogsalget, finder de ikke, at det på overbevisende måde er godtgjort, at dette er tilfældet, og de henviser i den sammenhæng til undersøgelser, foretaget af Bogudvalgets arbejdsgruppe vedrørende børne- og ungdomsbøger (Børnebogens situation — rapport nr. 1 fra Bogudvalget 1976) samt af Dansk Media Komité og Gallup (1974) og af Økonomisk Institut ved Københavns Universitet (1976). Nogle af tallene fra disse undersøgelser kunne - efter deres opfattelse — endda tyde på en sammenhæng mellem vækst i biblioteksudnyttelsen og det stigende bogsalg.

Forlæggerforeningen og Forfatterforeningens repræsentanter har side 43-44 vendt sig skarpt mod disse betragtninger. De kritiserer her de 4 andre medlemmers brug af de omtalte undersøgelsesresultater og mener at kunne konstatere, at der intet er anført, som er egnet til at rejse kvalificeret tvivl om den almindelige antagelse, at det betydelige bogudlån indebærer en begrænsning af bogsalget.

Bogudvalgets stilling

Et flertal blandt Bogudvalgets medlemmer (Birkelund, Gimbel, Hertel, Kofod, Lindbo-Larsen, Schultz-Lorentzen og Weincke) mener ikke på det foreliggende grundlag at kunne gå ind for, at den nuværende afgiftsordning, der tillægger forfatterne og deres efterladte et uoverdrageligt krav på afgift, suppleres med en ordning, der også giver forlæggerne mulighed for at opnå afgift for bibliotekernes brug af bøger.

En eventuel afgift til forlæggerne vil efter disse medlemmers opfattelse fremstå som en form for forlagsstøtte, der ville kunne begrundes enten med, at forlagene mister salgsindtægter på grund af biblioteksudlånet, eller med at forlagenes økonomiske situation eller udgivelsessituationen generelt er sådan, at der af kulturpolitiske grunde er behov for forlags- eller udgivelsesstøtte.

De anser det for tvivlsomt, om det med sikkerhed kan fastslås, at udviklingen på folkebiblioteksområdet har ført til et ringere bogsalg end det, man ellers havde haft, og selv om det skulle være muligt at påvise eller sandsynliggøre, at folkebibliotekerne har haft en sådan negativ virkning i forhold til bogsalget, føler de sig ikke overbevist om, at det vil være rigtigt at yde forlagene kompensation herfor netop gennem en biblioteksafgift. De er langt fra fremmede over for tanken om, at det offentlige bør iværksætte støtteforanstaltninger for bogudgivelsen, men mener, at hele spørgsmålet om

behovet herfor og om, hvorvidt ydelsen af en biblioteksafgift skal indgå som et led i sådanne støtteforanstaltninger, bør bedømmes ud fra den samlede vurdering af udgivelsessituationen, som det er en af Bogudvalgets opgaver at fremkomme med i sin endelige betænkning.

Et mindretal (Danielsen, Else Faber, Helweg, Lembourn, Schlichtkrull og Smith) tilslutter sig det i underudvalgsbetænkningen side 40 ff fremsatte forslag om indførelse af en forlæggerafgift og henviser til den ovenfor side 19-20 gengivne begrundelse som bygger på et vederlagssynspunkt. Disse medlemmer er indstillet på, at afgiften bør være tidsbegrænset til kun at gælde et begrænset åremål efter bøgernes udgivelse, f.eks. 10 år. Spørgsmålet om afgiftens størrelse og varighed samt andre enkeltheder i ordningen kan efter mindretallets mening henskydes til forhandling mellem forlæggerne og staten.

Forlæggerforeningens repræsentant Jokum Smith samt Danielsen, Helweg og Schlichtkrull ønsker at fremhæve, at et rimeligt vederlag til forlagene for bibliotekernes intense udnyttelse af bøgerne vil medvirke til at skabe mulighed for nye udgivelser og til at udbygge det kulturelt betonede bogudbud. Disse udvalgsmedlemmer ønsker endvidere at understrege, at der ikke under drøftelserne har kunnet rejses kvalificeret tvivl om rigtigheden af den almindelige antagelse, at det meget betydelige bogudlån indebærer en begrænsning af bogsalget. Tværtimod bestyrkes denne antagelse af en delundersøgelse fra Ekonomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm (Biblioteksersättning till Förlagen, April 1978) der konkluderer, at "Biblioteksersättning till förlagen kan motiveras dels därför att biblioteken sannolikt har en negativ nettoeffekt på förlagens försäljning, dels som en lättadministrerad, flexibel och rimlig fördelningsnyckel . . . . Biblioteksersättning har knappast några negativa kulturpolitiska följder, men sannolikt vissa positiva sådana följder . . . ." (s. 14).

Forfatterforeningens repræsentanter (Else Faber og Lembourn) fremhæver, at når de principielt er gået ind for en afgift til forlæggerne, er det ud fra et helhedssyn på dansk litteraturs krisesituation som sådan og rimeligheden i, at også udgiverne kommer med ind under kulturpolitikkens arbejdsfelt. Et forslag om en forlæggerafgift kan udformes på forskellige måder, og efter de pågældendes medlemmers opfattelse bør den endelige form findes under en senere forhandling mellem parterne og myndighederne.

Forfatterforeningens repræsentanter mener, at vederlaget til forlæggerne bør ydes ud fra det synspunkt, at der gives forlæggerne kompensation for den konkurrence, som det gratis udlån på bibliotekerne påfører dem, og som antageligt medfører en reduktion af bogsalget.

Da forlæggerafgiften således skal ydes ud fra helt andre principper end forfatterafgiften, skal den selvfølgelig ikke være en del af afgiften til forfatterne, men kræver en særlig bevilling.

9. Hvilke værker bør berettige til biblioteksafgift?

9.1. Værker med flere forfattere

I afsnit 7.1. i underudvalgsbetænkningen behandles spørgsmålet, om afgiftsordningen, der i dag kun vedrører bøger med een forfatter, bør udvides til at gælde bøger med flere forfattere, således at afgiften deles mellem disse. Underudvalget redegør for de praktiske vanskeligheder, der vil være forbundet med en sådan nyordning.

Et flertal i underudvalget (Else Faber, Haase, Hertel, Koch, Lembourn, Rarnløv og Weincke) anbefaler, at man går over til at medregne bøger med i hvert fald op til 3 forfattere, så snart en EDB-mæssig optælling og fordeling kan foretages centralt, og at vederlaget fordeles ligeligt mellem de flere forfattere.

Bogudvalgets stilling

Et flertal i Bogudvalget (alle undtagen Gimbel) kan tilslutte sig underudvalgets flertalsforslag om, at man overgår til medregning af bøger med op til 3 forfattere, når en EDB-mæssig optælling kan foretages centralt, og om at afgiften fordeles ligeligt mellem de flere forfattere.

Medlemmerne Birkelund, Danielsen, Faber, Hertel, Kofod, Lembourn og Schultz-Lorentzen finder det urimeligt, at tekniske begrænsninger i henseende til antallet af ophavsmænd (hvad enten begrænsningen som nu er på een forfatter eller udvides til 3 forfattere) skal være til hinder for, at ophavsmænd, der i forening har skabt et værk, kan modtage biblioteksafgift. Herved tvinges disse ophavsmænd til kun at anføre een (subsidiært 3) af ophavsmændene til kollektiv-værket som forfatter og på denne måde få biblioteksafgift eller, korrekt og loyalt overfor alle de deltagende ophavsmænd, at

angive dem alle som forfattere og så miste biblioteksafgift.

Disse medlemmer foreslår, at det ovenfor stillede forslag om en udvidelse af afgiftsordningen til at omfatte bøger med op til 3 forfattere suppleres med en ordning, hvorefter afgiften for bøger med 4 forfattere og derover udbetales til en af de flere forfattere, hvis denne på bogens titelblad eller på et lignende sted er angivet som hovedforfatter i biblioteksafgiftsmæssig henseende. Vedkommende må så selv forestå fordelingen af vederlaget mellem de flere berettigede. Det erkendes, at en sådan ordning kan rejse problemer forfatterne imellem, men det påpeges, at disse ikke er større end i alle andre tilfælde, hvor flere skal dele en løbende afgift, hvad enten der er tale om en royalty, forpagtningsafgift eller lignende.

Med hensyn til spørgsmålene om, hvor længe afgiften skal løbe, og hvorledes der skal forholdes m.h.t. efterlevende ægtefæller og børn, peger disse medlemmer ikke på en bestemt løsning. Det anføres, at flere muligheder foreligger. Man kan således lade de almindelige regler finde anvendelse, idet hovedmandens levetid og enke- og børnemæssige forhold lægges til grund for udbetalingen, eller man kunne fastsætte, at værker af denne art udløser biblioteksafgift i 25 år fra udgivelsesåret, dog således at afgiften bortfalder, når ingen af forfatterne til værket længere er i live.

Lindbo-Larsen, Schlichtkrull, Smith, Helweg og Weincke erkender, at en sådan ordning vil forenkle den centrale administration i tilfælde, hvor der ønskes udbetalt vederlag til mere end tre forfattere, men påpeger, at ordningen vil kunne give anledning til indbyrdes stridigheder om fordelingen af afgiften. Disse medlemmer understreger, at når man har besluttet sig for, at man foreløbig kun skal sigte på medregning af bøger med op til tre forfattere, skyldes det at man mener, at de væsentligste ulemper ved det eksisterende system derved vil blive afhjulpet. Man tager for så vidt ikke dermed afstand fra en udbetaling af afgift for værker med flere forfattere end tre, men spørgsmålet om en sådan yderligere udvidelse kan efter disse medlemmers opfattelse ikke afgøres, før der foreligger konkrete oplysninger om de dermed forbundne omkostninger.

Gimbel henholder sig til sin i underudvalgsbetænkningen optagne særudtalelse.

9.2. Værker med andre kombinationer af afgiftsberettigede (kombinationsværker)

Alle medlemmer af underudvalget med undtagelse af Gimbel har foreslået, at billedkunstnere, fotografer, komponister og andre ophavsmænd til værker i bogform sidestilles med forfattere i henseende til biblioteksafgift.

Som nævnt overfor pkt. 9.1. har et flertal i underudvalget stillet forslag om, at bøger med - foreløbig - op til 3 *forfattere* skal berettige til biblioteksafgift, når optælling og fordeling kan ske ved hjælp af EDB. *Det samme flertal i underudvalget* foreslår, at tilsvarende skal gælde for så vidt angår bøger med flere *ophavsmænd,* f.eks. en bog, som må anses for at have en forfatter og en billedkunstner som ophavsmænd.

Et mindretal (Ole Koch) tilslutter sig forslaget i princippet, men på grund af de afgrænsningsproblemer, der vil opstå, bør der efter hans opfattelse ikke tages endelig stilling til udvidelsen, før et forslag til afgrænsningsbestemmelser er udarbejdet og afprøvet på et stort antal af de titler, som ville komme i betragtning.

Et andet mindretal (Henning Gimbel) kan ikke tilslutte sig forslaget og henviser til sin i underudvalgsbetænkningen side 103 ff. optagne almindelige særudtalelse.

Bogudvalgets stilling

Et flertal i Bogudvalget (alle medlemmer, bortset fra Lindbo-Larsen og Gimbel) mener — ligesom underudvalgsflertallet - at afgiftsordningen bør udvides til at gælde alle bøger med op til 3 ophavsmænd, så snart de EDB-mæssige forudsætninger herfor er til stede.

Man erkender, at de afgrænsningsproblemer, der allerede vil kunne skabe visse vanskeligheder i forbindelse med en gennemførelse af forslaget om at medregne bøger med op til 3 *forfattere,* ikke vil blive mindre, når nye grupper af ophavsmænd bliver berettigede.

Flertallet er imidlertid af den opfattelse, at disse afgrænsningsproblemer vil kunne løses, hvis man fastholder, at ingen ophavsmand kan blive berettiget til afgift, med mindre den pågældendes bidrag til bogen kan betegnes som væsentligt. Hvis en forfatters værk er gennemillustreret, bliver illustratoren berettiget, men den omstændighed, at en forfatter har medtaget nogle få bidrag af en tegner eller en fotograf eller har gengivet noderne til en eller et par sange i en bog, bør ikke føre til, at han skal dele sin biblioteksafgift med andre. Hvis en kunstkritiker skriver et kort forord til en bog

bestående af reproduktioner af en billedkunstners værk, bør kunstneren anses for eneberettiget til afgift; anderledes hvis kunstkritikeren i sin indledning kan siges at have præsteret et egentligt kunstnerisk eller kunstkritisk stykke arbejde. Der kan utvivlsomt, navnlig i begyndelsen, blive tale om vanskelige skøn, men det må antages, at der ret hurtigt vil danne sig en praksis for, hvordan sådanne spørgsmål skal løses.

Medlemmerne Birkelund, Danielsen, Faber, Hertel, Kofod, Lembourn og Schultz-Lorentzen finder, at der tillige bør være en mulighed for, at der udbetales biblioteksafgift for bøger med flere end 3 ophavsmænd, hvis een af de berettigede på bogens titelblad eller på et lignende sted er angivet som hovedperson i biblioteksmæssig henseende. Med hensyn til denne ordnings tilrettelæggelse henviser disse medlemmer til deres forslag vedrørende flere forfattere ovenfor pkt. 9.1.

Et mindretal (Lindbo-Larsen) tillægger afgrænsningsproblemerne afgørende betydning og kan tilslutte sig Ole Kochs mindretalsudtalelse i underudvalgsbetænkningen.

Et andet mindretal (Gimbel) kan ikke tilslutte sig flertalsforslaget og henviser til sin særudtalelse i underudvalgsbetænkningen, side 103 ff.

9.3. Bøger, "hidrørende fra selvstændig skabende forfattervirksomhed". Bearbejdere og redaktører

Det fremgår af bestemmelsen i folkebiblioteksslovens § 19, at biblioteksafgiften ydes efter regler, fastsat af ministeren for kulturelle anliggender. Disse administrative regler, der på forskellig måde indsnævrer området for biblioteksafgiften, fandtes indtil udgangen af 1978 i §§ 4 og 5 i vedtægterne for Dansk Forfatterfond (optaget i underudvalgsbetænkningen som bilag 1).

I § 4, stk. 4 hed det, at der ved opgørelsen over forfatternes bindtal i bibliotekerne skulle medtages "alle bøger, såvel skønlitterære som faglitterære, hidrørende fra selvstændig skabende forfattervirksomhed, således at hvert selvstændigt bind af et værk regnes for en bog, der tæller med i opgørelsen". Videre hed det: "Der bortses derimod fra oversættelser, bearbejdelser, der ikke udgør et nyt selvstændigt åndsværk, samt fra sådanne bøger (bind) — f.eks. henhørende til samleværker og lign. — der har flere forfattere."

I vedtægternes § 5 bestemtes det, at bøger af forfattere, der ikke har i alt mindst 50 bind repræsenteret i bibliotekerne, ikke deltager i fordelingen af den til biblioteksafgift afsatte bevilling. Endelig var det i § 4, stk. 2 gjort til en betingelse for opnåelse af afgift, at den, der ønsker at komme i betragtning, årligt indgiver en anmeldelse herom til Dansk Forfatterfond.

Kravene om anmeldelsespligt og minimumsgrænse gav ikke anledning til særlige tvivlsspørgsmål, mens dette i højere grad har været tilfældet med hensyn til kravet om en "selvstændig skabende forfattervirksomhed". Det må antages, at opstillingen af dette krav har skullet tjene flere formål. Dels har man derved tilvejebragt en generel hjemmel for at undtage oversættelser, bearbejdelser og formentlig også værker med flere forfattere, *dels* har man formentlig ønsket at tilkendegive, at afgiften kun skulle udløses, hvis den pågældende bogs indhold opfyldte de krav, der stilles for at kunne nyde beskyttelse efter loven om ophavsret til litterære og kunstneriske værker.

For så vidt angår den afgiftsmæssige stilling for personer, som redigerer et allerede foreliggende stof, indeholdt vedtægterne ingen udtrykkelige bestemmelser. Kravet om, at der kun måtte være een forfatter til den pågældende bog udelukkede dog i de fleste tilfælde, at der blevet ydet afgift for en rent redaktionel indsats. Der har imidlertid bl.a. foreligget fortolkningsspørgsmål i tilfælde, hvor bøgerne byggede på interviews, hvor bøger af flere forfattere var udgivet under et pseudonym og ved kommenterede udgaver, hvor kommentaren isoleret set klart måtte anses som et resultat af en "selvstændigt skabende forfattervirksomhed".

I bekendtgørelsen om biblioteksafgift, som med virkning fra 1. januar 1979 har afløst vedtægterne for Dansk Forfatterfond, er hovedindholdet af disse forskellige regler opretholdt, men tildels med en ændret formulering. Der synes ikke at være nogen realitetsforskel med hensyn til reglerne om anmeldelse (bekendtgørelsens § 3) og minimumsgrænse (§ 7). Derimod kan formuleringen af bekendtgørelsens § 6, der ikke længere indeholder den generelle klausul om "selvstændig skabende forfattervirksomhed" muligvis give anledning til visse vanskelig-

heder. Reglen i vedtægterne er erstattet af følgende:

"Ved bibliotekernes opgørelse af forfatternes bindtal medregnes alle bøger, som kun har een forfatter. Værker, der består af flere bind, medregnes kun, når alle bind har samme forfatter. Der bortses fra oversættelser og fra bearbejdelser, der ikke udgør et nyt selvstændigt åndsværk."

Efter denne ændring synes der under alle omstændigheder at mangle en klar tilkendegivelse af, at en bog for at udløse afgift skal opfylde betingelserne for ophavsretlig beskyttelse.

De forslag vedrørende bøger med flere forfattere og flere ophavsmænd samt oversættelser, som Bogudvalget stiller i nærværende betænkning, giver anledning til nærmere overvejelser af, hvilke betingelser der bør opstilles for ydelse af biblioteksafgift. I denne sammenhæng er det naturligt tillige at medtage spørgsmålet om, i hvilken udstrækning der bør ydes afgift til personer, der har bearbejdet et foreliggende værk, eller som har ydet en redaktionel indsats.

Samtlige medlemmer af Bogudvalget er af den opfattelse, at de eksisterende bestemmelser om, hvilke bind der indgår i bibliotekernes optælling, bør erstattes af et sæt betingelser for, hvornår afgiften udløses. Udvalget foreslår følgende betingelser:

Der skal foreligge et *værk* i ophavsretlig forstand. Det er udvalgets opfattelse, at det er en grundlæggende forudsætning for, at en forfatter, oversætter, komponist eller billedkunstner skal kunne opnå ret til biblioteksafgift, at den pågældendes bidrag til bogen opfylder de almindelige betingelser for beskyttelse i henhold til lovgivningen om ophavsret. På linie med sådanne værker betragter man fotografier, omfattet af lov om retten til fotografiske billeder.

Det pågældende bidrag skal være *væsentligt* i forhold til bogen som helhed, og det skal fysisk fremstå som *en del af bogen.* Om forståelsen af kravet om væsentlighed henvises til bemærkningerne foran side 22f. om bøger med flere ophavsmænd. Kravet om, at værket fysisk skal fremstå som en del af bogen, vil i praksis medføre, at en egentlig redaktionel indsats, der består i en sammenstilling af allerede foreliggende stof — f.eks. i en antologi — ikke vil udløse biblioteksafgift. Derimod vil en kommentering eller en bearbejdelse af et foreliggende stof berettige til afgift, forudsat at væsentlighedskriteriet og kravet om "værkshøjde" er opfyldt. Det må erkendes, at en udelukkelse af den rent redaktionelle indsats ikke er uden betænkeligheder, idet den kan være særdeles arbejdskrævende og af høj kunstnerisk og videnskabelig værdi. På den anden side må det frygtes, at en medtagelse af redaktører ville give anledning til betydelige afgrænsningsproblemer, idet man ikke vil have et konkret, afgrænset arbejde at basere vurderingen på.

Ved den praktiske tilrettelæggelse af udbetalingerne kan der opstå behov for at stille *yderligere krav* af mere formel art. Der kan således blive tale om - i lighed med den eksisterende bestemmelse i bekendtgørelsens § 3 — at forlange, at der skal foreligge en anmeldelse af et nærmere specificeret indhold, f.eks. en angivelse af alle berettigede i forhold til hver enkelt bog. Indholdet af sådanne krav må dog i høj grad afhænge af, hvorledes administrationen bygges op, og man vil derfor ikke på nuværende tidspunkt stille nærmere forslag herom.

9.4. Bogdefinition

Underudvalget har i sin betænkning (afsnit 7.3.) henvist til, at man ved optællingen af bøger under den gældende afgiftsordning medregner enhver selvstændig katalogiseret bogenhed, uanset sidetal og øvrige fremtrædelsesform. Underudvalget er opmærksom på, at den heraf følgende medregning af selv meget små bøger - f.eks. med under 25 sider - kan skabe urimeligheder og har derfor overvejet, om der kunne være anledning til at foreslå ændringer i kriteriet for, hvilke bøger der medtælles, herunder specielt om UNESCOs bogdefinition (en bog = en publikation på 49 sider og derover) burde indføres.

Underudvalget har imidlertid ikke fundet tilstrækkelig grund til at foreslå en ændret bogdefinition. Med hensyn til UNESCO-definitionen henvises der **til,** at den ville udelukke værdifulde bøger, fortrinsvis billedbøger, småbørnsbøger og lyrik og **til,** at ændret trykteknik og papirknaphed kunne tænkes at medføre en mere almindelig reduktion af bøgernes sidetal.

Bogudvalgets stilling

Bogudvalget har modtaget en henvendelse fra Landsforeningen af Læsepædagoger, der tager afstand fra tanken om at indføre UNESCOs bogdefinition. Det påpeges, at bøger, skrevet for læseretarderede og andre dårligt stillede læsere, må være af et begrænset omfang på grund af disse gruppers lave læsehastighed. På den an-

den side er det både vanskeligt og arbejdskrævende at forfatte sådanne bøger. Foreningen anser det for utvivlsomt, at indførelsen af en bogdefinition vil medføre alvorlige skader for produktionen af bøger til læseretarderede og børnebøger, herunder også bøger til begynderundervisningen i dansk og orientering. Også forfatte rmæssigt vil følgerne af en sådan ordning efter foreningens opfattelse være meget alvorlige. Det påpeges endelig, at en sondring mellem lyrik og bøger til læseretarderede, børnebøger m.fl. i en række tilfælde vil kunne medføre vanskelige fortolkningsproblemer.

For at få et nærmere overblik over konsekvenserne af indførelsen af en bogdefinition bad Bogudvalget skolebiblioteksinspektør Jørgen Christiansen om at foretage en undersøgelse af bogbestanden i Frederiksberg Kommunes Skolebiblioteker. Undersøgelsen skulle tage udgangspunkt i UNESCOs bogdefinition, dog med undtagelser for så vidt angår lyrik, drama og fiktionsbørnebøger, hvor sidetallet skulle være 33 og derover. Ved undersøgelsen viste det sig bl.a., at ca. 30% af den afgiftsberettigende del af den undersøgte bogsamling ikke opfylder de kvantitative krav, der følger af en sådan bogdefinition. Heraf er ca. 41% skønlitteratur for børn og voksne. I bogsamlingen er i alt 895 afgiftsberettigede forfattere repræsenteret. Af disse vil ca. 70% ikke blive berørt af den nævnte definition, mens ca. 12% vil miste dele af deres hidtidige afgift og ca. 18% vil miste hele deres afgift. Undersøgelsen er gengivet som bilag 3 til denne delbetænkning.

Bogudvalget har drøftet spørgsmålet om indførelse af en bogdefinition indgående. En sådan definition kan udformes på flere måder; man kunne således stille et generelt krav om, at en bog for at udløse afgift skal være på et vist antal sider, f.eks. mindst 49 sider som det kræves efter UNESCO's bogdefinition. Det må imidlertid erkendes, at en sådan generel definition vil kunne få uheldige virkninger for visse arter af bøger, som af kunstneriske, pædagogiske eller andre årsager må være af ringe omfang. På denne baggrund har man overvejet at undtage visse genrer fra kravet om et mindste sidetal, f.eks. lyrik, drama og fiktionslitteratur for børn. En sådan løsning er man dog veget tilbage for at foreslå, da dens gennemførelse vil rejse vanskelige afgrænsningsspørgsmål. Desuden må det imødeses, at gennemførelsen af en sondring mellem de forskellige bogtyper vil medføre betydelige administrative vanskeligheder.

Bogudvalget afstår som følge heraf fra at stille forslag om, at der indføres en bogdefinition. Man mener dog på den anden side ikke at kunne udelukke, at fraværet af kvantitative krav i visse tilfælde kan føre til misbrug, f.eks. i form af opdelinger af større værker i mange små bind. Man vil derfor pege på indførelsen af en bogdefinition som en mulighed, hvis afgiftsordningen kommer ind i en uheldig udvikling.

9.5. Lydbøger

Underudvalget har ikke stillet noget forslag vedr. biblioteksafgift for såkaldte lydbøger. Formelt kan dette spørgsmål også opfattes som faldende uden for kommissoriet. Der har imidlertid i Bogudvalget været enighed om, at bibliotekernes udlån af lydbøger frembyder problemer, som har en så nær sammenhæng med de spørgsmål, der knytter sig til bibliotekernes benyttelse af egentlige bøger, at det ville være urimeligt ikke at behandle problemet om afgift for lydbøger i sammenhæng med spørgsmålet om afgift for egentlige bøger.

Statens Bibliotek for Blinde under socialministeriet har i mange år fremstillet bøger på lydbånd til brug for blinde. Dette sker i henhold til en overenskomst med Dansk Forfatterforening. Forfatterne modtager en royalty, men herudover yder biblioteket en biblioteksafgift svarende til den til enhver tid gældende almindelige biblioteksafgift i henhold til biblioteksloven § 19.

I februar 1976 indgik Dansk Forfatterforening en overenskomst med *Bibliotekscentralen* vedrørende fremstilling af bøger på lydbånd til brug for folke- og skolebibliotekerne. Denne båndfremstilling finder sted i henhold til § 18, stk. 2, i lov nr. 158 af 31. maj 1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, der har følgende ordlyd:

> "Med henblik på udlån til blinde, svagtseende og andre, som på grund af invaliditet er ude af stand til at læse almindelige bøger, er det tilladt ved lydoptagelse at fremstille eksemplarer af udgivne litterære værker, når det ikke sker i erhvervsøjemed. For sådan optagelse har ophavsmanden krav på vederlag."

Ifølge overenskomsten ydes der forfatterne royalty på tilsvarende måde som for den bånd-

fremstilling, der forestås af Statens Bibliotek for **Blinde,** men der ydes ingen biblioteksafgift, idet bånd ikke er omfattet af folkebiblioteksloven bestemmelse om biblioteksafgift. Bibliotekscentralen regner med, at ca. 150 heltidsbiblioteker nu er i besiddelse af bånd, produceret i medfør af denne overenskomst, og at der produceres mellem 180 og 200 titler om året.

Dansk Forfatterforening har over for udvalget understreget, at man lægger stor vægt på, at optagelser på lydbånd af litterære værker ved den kommende revision af biblioteksafgiftsordningen bliver sidestillet med bøger. Foreningen har særlig henvist til, at Bibliotekscentralens produktion af lydbøger kan ventes udvidet, idet man ønsker, at båndene skal kunne udlånes ikke alene til blinde og svagtseende, men også til læseretarderede. Der henvises videre til, at private forlag og andre firmaer i stigende omfang producerer lydbånd. Man må derfor regne med, at der i løbet af få år kommer til at stå et betydeligt antal lydbånd på bibliotekernes hylder.

Et flertal blandt Bogudvalgets medlemmer (Birkelund, Danielsen, Else Faber, Helweg, Her t el, Kofod, Lembourn, Lindbo-Larsen, Schlichtkrull, Schultz-Lorentzen, Smith og Weincke) er af den opfattelse, at der ved en revision af folkebiblioteksloven bør indføres biblioteksafgift for alle de lydoptagelser af litterære værker, der findes i folke- og skolebibliotekerne, således at disse lydoptagelser **i** afgiftsmæssig henseende ligestilles med bøger.

Et mindretal (Danielsen, Faber, Helweg, Lembourn og Smith) er endvidere af den opfattelse, at der ved lovrevisionen ligeledes bør indføres en forlæggerafgift for lydbøger efter samme principper som den foreslåede forlæggerafgift vedr. bøger.

Et mindretal (Gimbel) kan i princippet tilslutte sig forslaget om, at lydbøger sidestilles med almindelige bøger med hensyn til biblioteksafgift. For så vidt angår de lydoptagelser, der produceres af Bibliotekscentralen udelukkende med henblik på salg til folke- og skolebibliotekerne, synes der dog — efter dette medlems opfattelse - at mangle motivering for ydelsen af biblioteksafgift. Disse lydbøger anvendes af bibliotekerne til det formål, de af Bibliotekscentralen er fremstillet til, og bibliotekernes udlån af lydbøger kan ikke betragtes som en særlig, sekundær udnyttelse, der kan begrunde nogen afgift. Det naturlige vil være, at der ved fastsættelsen af den royalty, der skal ydes forfatterne for fremstillingen, tages hensyn til den særlige form for udnyttelse, som de bliver genstand for i bibliotekerne.

9.6. Graduering efter genre

Underudvalget har i afsnit 7.4. rejst spørgsmålet, om det ville være hensigtsmæssigt at anvende forskellige betalingssatser for forskellige kategorier af bøger, men har ikke fundet, at den mekaniske optælling egner sig til at blive kombineret med indførelsen af et genre- eller kvalitetskriterium.

Bogudvalgets stilling

Bogudvalget skal bemærke, at forslaget om individuel afgift til oversættere vil medføre, at der fremkommer to afgiftssatser, een for oversatte bøger og en anden for alle andre bøger. Der ville formentlig heller ikke være nogen hindring for at arbejde eksempelvis med een sats for skønlitterære bøger og en anden for andre bøger, selv om der naturligvis ville opstå afgrænsningsproblemer.

Bogudvalget har imidlertid ikke ment at burde foreslå en sådan opdeling efter genrer, bortset fra hvad der er foreslået med hensyn til oversættelser.

10. Hvilke biblioteker omfattes af ordningen?

Underudvalget nævner i betænkningens afsnit 8 (side 56), at den nuværende ordning gælder for folkebiblioteker og skolebiblioteker og desuden for Centralbiblioteket for Tuberkulosepatienter (ophævet oktober 1977) og Søfartens Bibliotek. I praksis medregnes også Folkebibliotekernes depotbibliotek, der oprettedes i 1968.

I afsnit 8 behandles derefter nogle spørgsmål vedrørende skolebibliotekerne og amtscentralerne for undervisningsmidler (de fælleskommunale samlinger) (8.1.), vedrørende Det grønlandske Landsbibliotek (8.2.) og vedrørende de faglige og videnskabelige biblioteker (8.3.).

10.1. Skolebiblioteker i folkeskolen

Siden afgiftsordningen blev indført i 1946, har skolebibliotekerne været omfattet af ordningen. De fandtes dengang kun i en mindre del af landets kommuner og var i virkeligheden kommunale børnebiblioteker, der helt var undergivet de almindelige for folkebiblioteker-

ne gældende regler. Siden har skolebibliotekerne gennemgået en stærk udvikling, og de er fra at være børnebogssamlinger blevet til arbejdsredskaber i skolernes daglige undervisning. Ved lovændringen i 1964 fik de selvstændig status som led i de kommunale skolevæsener, men deres forhold blev stadig reguleret i folkebiblioteksloven.

Ved revisionen af folkeskoleloven i 1975 blev der imidlertid i denne lov optaget bestemmelser om skolebibliotekerne, der forudsætter, at disse biblioteker overføres til undervisningsministeriets sagsområde. Ved den planlagte revision af folkebiblioteksloven i folketingsåret 1979-80 forventedes der stillet forslag om, at bestemmelserne om skolebibliotekerne skulle udgå af biblioteksloven, således at overførelsen kan effektueres.

Undervisningsministeriet har såvel over for ministeriet for kulturelle anliggender som over for underudvalget gjort gældende, at det efter lovrevisionen ikke længere vil være muligt at foretage en optælling af bogbestanden efter de hidtil fulgte retningslinier.

Man henviser til, at det hidtil har været således, at bøger anskaffet med statstilskud over skolebiblioteksbudgettet er indgået i optællingsgrundlaget, mens de bøger, der anskaffedes over undervisningsmiddelkontoen, blev holdt udenfor. Dette klare kriterium kan ikke opretholdes for fremtiden, idet man må forvente, at skolebibliotekerne budgetmæssigt kommer til at indgå i den enkelte skoles samlede undervisningsmiddelbudget.

Undervisningsministeriet er desuden af den opfattelse, at der ikke er begrundelse for at yde afgift for den kategori af bøger, der produceres med henblik på undervisning, eller som overvejende anvendes i undervisningen.

Som et argument imod, at der i det hele taget ydes biblioteksafgift for bogbestanden i skolebibliotekerne, anføres det endelig af undervisningsministeriet, at disse biblioteker ikke er offentlige i samme forstand som folkebibliotekerne, og at den sædvanlige begrundelse for ydelsen af biblioteksafgift, nemlig den særligt intensive udnyttelse af bøger, der finder sted gennem almenhedens brug, næppe kan anvendes for skolebibliotekernes vedkommende.

Med hensyn til undervisningsministeriets synspunkter henvises i øvrigt til underudvalgsbetænkningens afsnit 8.1.1.

I spørgsmålet om fortsat medtagelse af bogbestanden i skolebibliotekerne som grundlag for ydelsen af biblioteksafgiften har underudvalget delt sig i to lige store grupper.

Fire medlemmer af underudvalget (Gimbel, Hertel, Koch og Weincke) mener, at man efter skolebibliotekernes overførelse til folkebibliotekslovgivningen ikke længere bør medregne skolebibliotekernes bogbestand i fordelingsgrundlaget for biblioteksafgiften. De ef - ligesom undervisningsministeriet — af den opfattelse, at det efter nyordningen vil komme til at bero på lokale overvejelser, hvilke dele af skolens undervisningsmidler man finder det hensigtsmæssigt at registrere som en del af skolebiblioteket, og at bogbestanden i skolebibliotekerne derfor vil komme til at udgøre et for usikkert grundlag for ydelsen af biblioteksafgift.

De pågældende medlemmer mener desuden - delvis i overensstemmelse med undervisningsministeriet - at der kan rejses tvivl om det rimelige i, at der ydes afgift for de bøger, der er produceret direkte med henblik på anvendelse i skolerne og ikke med sigte på salg til det almindelige publikum. De er bestemt til at blive købt af skolerne (skolebibliotekerne) til brug for eleverne, og den omstændighed, at de benyttes hertil, d.v.s. til deres primære formål, synes ikke at kunne motivere, at der ydes forfatterne en særlig afgift.

De 4 medlemmer anser det ikke for praktisk muligt at udskille de bøger, som efter deres opfattelse ikke burde berettige til afgift, således at optællingen indskrænkes til at omfatte den del af skolebibliotekernes bogbestand, som ikke primært er skrevet til brug i skolerne. Også dette forhold taler efter deres opfattelse for, at man helt afskaffer biblioteksafgift, beregnet i forhold til bogbestanden i skolebibliotekerne.

Da de pågældende medlemmer ikke mener, at et bortfald af individuel afgift for bøgerne i skolebibliotekerne bør føre til en reduktion af den totale bevilling til forfatterafgift, stiller de forslag om, at man *dels* forhøjer afgiften pr. bind i folkebibliotekerne fra 1,60 kr. (pristalsreguleret) til 2,20 kr. (pristalsreguleret), *dels* henlægger et beløb svarende til 0,47 kr. (pristalsreguleret) pr. afgiftsberettigende bind i folkebibliotekerne som en "fri del" af biblioteksafgiftsbevillingen, der kan anvendes til stipendier m.v.

Dette forslag stilles med udgangspunkt i en undersøgelse over forfatternes bindtal i bibliotekerne pr. 1. april 1972 (se underudvalgsbetænkningen afsnit 8.1.2. samt bilag 10). Ifølge denne undersøgelse kunne antallet af afgiftsberettigede eksemplarer i skolebibliotekerne (incl. de fælleskommunale samlinger) skønnes at udgøre mellem 40 og 50% af det samlede antal afgiftsberettigede bind i folke- og skolebibliotekerne.

Forslagsstillerne er gået ud fra tallet 40% og anfører, at en fuldstændig kompensation for bortfaldet af skolebiblioteksbindene herefter ville betyde, at afgiften for bindene i folkebibliotekerne skulle forhøjes til 2,67 kr., pristalsreguleret.

En sådan mekanisk forhøjelse af afgiften med 2/3 ville imidlertid efter deres opfattelse få højst uegale virkninger for modtagerne af afgiften, og de mener, at en mere rimelig og smidig løsning kan opnås, ved at en del af kompensationsbeløbet anvendes til etablering af den ovenfor omtalte "fri del" af biblioteksafgiftsbevillingen. For så vidt angår opbygningen af en sådan fri fond henvises til underudvalgsbetænkningens afsnit 9, hvor der nærmere er gjort rede

for begrundelsen for fonden og for de formål, hvortil den tænkes benyttet.

Underudvalgets fire andre medlemmer (Else Faber, Haase, Lembourn og Ramløv) finder ikke, at der foreligger tekniske hindringer for en fortsat optælling af skolebibliotekernes bogbestand efter disse bibliotekers eventuelle overførelse til folkeskoleloven og dermed til undervisningsministeriets sagsområde. De finder desuden, at den i det af undervisningsministeriet udarbejdede lovforslag vedrørende skolebiblioteker indeholdte definition, "i skolebiblioteker indgår de af skolens materialer, der katalogiseres efter et fælles system", udgør et brugbart grundlag for den fortsatte beregning af afgift for bøgerne i skolebibliotekerne. De er derfor af den opfattelse, at det også efter en eller anden form for ændring i samarbejdet mellem folke- og skolebiblioteker bør kunne pålægges kommunerne at lade den fornødne optælling foretage — jfr. lov om folkeskolen § 17, stk. 3, hvoraf det fremgår, at undervisningsministeren fastsætter retningslinier for skolebibliotekernes biblioteksteknikske arbejde.

De nævnte medlemmer har drøftet spørgsmålet om fortsat optælling i skolebibliotekerne med en lang række skolebibliotekarer, som alle har indtaget det samme standpunkt som forfatterforeningens og forlæggernes repræsentanter i underudvalget.

De pågældende medlemmer imødegår i øvrigt på alle punkter de synspunkter, der er fremsat af de fire øvrige medlemmer og vender sig skarpt mod tanken om at afskaffe biblioteksafgiften for skolebibliotekernes vedkommende. Det fremhæves, at dette ville medføre, at de små oplag af f.eks. børnebøger næppe vil komme på markedet, og at man på den måde vil indskrænke bredden i udgivelserne.

Over for påstanden om, at der for så vidt angår bøger, "der er produceret direkte med henblik på anvendelse i skolerne", skulle mangle begrundelse for ydelsen af afgift, gør de gældende, at de må opfatte dette som et forsøg på kvalitetsmæssigt at nedvurdere de bøger, der er skrevet for børn i forhold til dem, der er skrevet til voksne. Det vil ikke være rimeligt at behandle de forfattere, der er repræsenteret i skolebibliotekerne anderledes end dem, der er repræsenteret i folkebibliotekerne.

Man afviser et af de andre medlemmer fremsat synspunkt om, at man ved at udelukke egentligt undervisningsmateriale skulle opnå en omfordeling af den samlede afgift, som svarer til ordningens oprindelige formål og henviser til, at det netop var biblioteksafgiftsordningens oprindelige formål, at samtlige forfattere, uanset hvem de var, og hvad de skrev, skulle have en erstatning fra det offentlige, når deres bøger blev udlånt gratis.

Som et særligt argument imod forslaget om at udtage skolebibliotekernes bogbestand af beregningsgrundlaget for biblioteksafgiften er det anført, at det ikke er utænkeligt, at skolebibliotekerne i fremtiden vil komme til at spille en stigende rolle i udlånsvirksomheden på bekostning af børnebibliotekerne. Hvis den individuelle afgift da beregnes alene på grundlag af bogbestanden i børnebibliotekerne, ville ikke mindst kommende børnebogsforfattere være uheldigt stillet.

Dansk Forfatterforenings og Den danske Forlæggerforeninges repræsentanter i underudvalget vender sig også mod forslaget om etableringen af en "fri del" af bevillingen til biblioteksafgift. Det bestrides ikke, at der kan være behov for iværksættelsen af særlige støtteordninger til forfatter form ål, men drøftelsen heraf må holdes adskilt fra biblioteksafgiftsordningen og bør ikke kunne motivere nogen form for indskrænkninger i biblioteksafgiftsordningens automatiske vederlagsprincip. Man mener, at bøgernes kvantitative repræsentation på bibliotekerne afgiver et rimeligt og også for befolkningen forståeligt grundlag for offentlig modydelse. I det omfang, det offentlige ønsker at føre en såkaldt kvalitetsbetonet kulturpolitik over for forfatterne, bør det ikke ske via biblioteksafgiften, men gennem Statens Kunstfond.

Bogudvalgets stilling

Bogudvalget har om spørgsmålet indhentet udtalelser fra Danmarks Skolebiblioteksforening og fra Danmarks Skolebibliotekarforening. Desuden har udvalget modtaget en henvendelse fra Danmarks Lærerforening.

Danmarks Skolebiblioteksforening anfører bl.a. i sin udtalelse, der er gengivet som bilag 4, at det også efter en revision af folkebiblioteksloven vil være muligt at optælle skolebibliotekernes bogbestand, idet skolebibliotekerne vil være præcist defineret som den del af skolens materialer, der katalogiseres efter et fælles system, jfr. folkeskolelovens § 17, stk. 2. Foreningen mener, at en ophævelse af forfatterafgiften på skolebibliotekernes materialer og ikke på folkebibliotekernes vil være i modstrid med bestræbelserne på at fastholde et fælles biblioteksteknisk regi for de to bibliotekstyper. En forringelse af vilkårene for de forfattere, hvis materialer udlånes fra skolebibliotekerne, vil efter foreningens opfattelse få virkning for de materialer, der for fremtiden vil være til rådighed for skolebibliotekerne.

Danmarks Skolebibliotekarforening, hvis udtalelse er gengivet som bilag 5, er af den opfattelse, at bortfald af biblioteksafgiften på skolebibliotekets bøger vil forringe vilkårene for forfatterne og dermed også for en dansk børnebogsproduktion. Foreningen tilslutter sig i øv-

rigt udtalelsen fra Danmarks Skolebiblioteksforening.

Danmarks Lærerforening vender sig i sin henvendelse (bilag 6) skarpt imod forslag om bortfald af afgifter for bøger, som indgår i basissamlingen på skolebiblioteket. Foreningen oplyser, at lærere (forfattere), der skriver bøger til skolebiblioteker gennemgående oppebærer 2/3 af deres honorar gennem biblioteksafgiften og 1/3 fra forlagene. Efter afgiftens bortfald vil det kun i begrænset omfang være muligt at overtale lødige forfattere til at skrive bøger til skolebiblioteker, hvilket efter foreningens opfattelse vil indebære, at skolebibliotekerne ikke vil få den styrkelse, der har været lagt op til med de sidste 10 års udvikling.

I et notat af 3. maj 1978 fra *Bibliotekstilsynet* (bilag 7) er der redegjort for en fornyet undersøgelse af den vægt, hvormed skolebibliotekernes bogbestand indgår i det samlede beregningsgrundlag for biblioteksafgiften. Det fremgår heraf, at man nu må regne med, at skolebibliotekernes andel udgør ca. 48-49%.

Et flertal i Bogudvalget (Birkelund, Danielsen, Faber, Helweg, Hertel, Kofod, Lembourn, Lindbo-Larsen, Schlichtkrull, Schultz-Lorentzen, Smith og Weincke) er nået til enighed om, at skolebibliotekernes bogbestand fortsat bør indgå i biblioteksafgiftens beregningsgrundlag. Efter den forventede overførelse af skolebibliotekerne til folkeskolelovens område må optællingen af bøger på disse biblioteker ske på grundlag af den i folkeskolelovens § 17, stk. 2, angivne definition af skolebiblioteksbegrebet. ("I skolebiblioteket indgår de af skolens materialer, der katalogiseres efter et fælles system").

Udvalgsmedlemmerne Birkelund, Danielsen, Faber, Helweg, Lembourn, Schlichtkrull og Smith henholder sig i det store og hele til de betragtninger, der i underudvalget er fremført af Else Faber, Haase, Lembourn og Ramløv. De mener ikke, at skolebibliotekernes overførelse til folkeskolens område vil hindre en fortsat optælling af skolebibliotekernes bogbestand på et rimeligt og forsvarligt grundlag, og de finder ikke, at der er fremført argumenter, som kan begrunde, at man går bort fra den ved loven af 1946 indførte ordning, der udtrykkeligt fastslår, at der skal ydes forfatterafgift både for bøgerne i folkebibliotekerne og for bøgerne i skolebibliotekerne.

Else Faber og Hans Jørgen Lembourn finder det nødvendigt yderligere at understrege, at det ville være en kulturpolitisk katastrofe, hvis skolebibliotekerne gled ud af optællingsgrundlaget. Bortset fra, at virkningen er aldeles uoverskuelig og vil ramme økonomisk helt tilfældigt, er det givet, at især børne- og ungdomslitteraturen vil risikere stort set at miste eksistensgrundlaget. Forholdet er det, at bøger skrevet for børn kun har små oplagstal. Børnene, som købere, udgør ikke mange. De låner. Derfor er oplagene på børnebøger mindre end for "voksenbøger". Følgelig er royalty-indkomsterne også mindre for børnebogsforfattere. De henter deres væsentlige indkomst gennem biblioteksafgiften. Samtidig er det en fastslået praksis, at forfatteren, når børnebogen er illustreret, hvad den som regel er, deler de 15% royalty med illustratoren.

Falder biblioteksafgiften for bøger i skolebibliotekerne væk, er det givet, at de børnebogsforfattere, vi har, for de flestes vedkommende ikke mere har økonomiske eksistensmuligheder for at fortsætte med at skrive. Forlagene vil derefter i stedet indkøbe udenlandske børnebøger. Virkningen for dansk kultur er så åbenbart negativ, at alle må kunne indse det. Vi står i en voldsom kulturpolitisk kamp for at bevare vores sprog og dermed vores nationale identitet, midt i en fremstormende internationalisme, og derfor et det vigtigt at gøre, hvad vi kan for at bevare og styrke vores børne- og ungdomslitteratur.

I forbindelse med dette principielle kulturpolitiske sysnpunkt finder disse medlemmer det derfor vigtigt samtidig at understrege, at den administrative konsekvens af de fremførte opfattelser burde være, at folke- og skolebiblioteker samt amtscentraler og landscentraler befinder sig under kulturministeriets regi. Disse biblioteker har en fælles udadrettet almen kulturpolitisk opgave, og bør derfor betragtes som en biblioteksmæssig enhed. Deres naturlige administrative hjemsted er ministeriet for kulturelle anliggender.

Udvalgsmedlemmerne Hertel, Kofod, Lindbo-Larsen og Weincke er af den opfattelse, at der kan rejses adskillige indvendinger imod, at man fortsat medregner skolebibliotekernes bogbestand i beregningsgrundlaget. En væsentlig del af disse indvendinger er der i underudvalgsbetænkningen redegjort for af Gimbel, Hertel, Koch og Weincke.

Efter de nævnte udvalgsmedlemmers mening har den omstændighed at man i sin tid medtog skolebibliotekerne ved folkeskolerne i beregningsgrundlaget for forfatterafgiften i tidens løb medført, at bogbestanden i disse biblioteker og folkeskolens boganvendelse er kommet til at præge biblioteksafgiften på en måde, som næppe stemmer med lovgivernes intentioner, og som heller ikke kan anses for rimelig. Hvis man ikke vil knytte afgiften til bogbenyttelsen på samtlige biblioteker, hvis samlinger står til rådighed for almenheden — og ingen har stillet forslag herom — kan en afbalanceret ordning formentlig kun opnås ved at afgiften knyttes til bogbenyttelsen på folkebibliotekerne, der henvender sig til almenheden i bred almindelighed og hvis bogbestand har en tilsvarende almen karakter.

Disse udvalgsmedlemmer finder også, at der knytter sig reelle betænkeligheder til en fortsat optælling af bogbestanden i skolebibliotekerne som grundlag for ydelsen af biblioteksafgift, fordi man efter disse bibliotekers overførelse til folkeskoleloven vil miste det hidtidige klare kriterium for, hvornår en bog skal berettige til biblioteksafgift, nemlig om den er anskaffet med statstilskud over skolebiblioteksbudgettet. Der er risiko for, at biblioteksafgiften i fremtiden, i endnu højere grad end det i dag er tilfældet, vil blive præget af folkeskolens behov for boganskaffelser.

Når de pågældende udvalgsmedlemmer alligevel har ment at kunne tilslutte sig, at man indtil videre fortsætter med at beregne afgift også på grundlag af bogbestanden i skolebibliotekerne er det ud fra følgende betragtninger:

For det første vil en gennemførelse af udvalgets forslag om ydelse af afgift med lavere beløb pr. bind for høje bindtal (jfr. nedenfor afsnit 11) i nogen grad modvirke nogle af de urimeligheder ved den nuværende ordning, som medtagelsen af skolebibliotekerne har bidraget til at gøre særligt iøjnespringende.

For det andet erkender man de vanskeligheder, der kan være forbundet med en radikal ændring af den indarbejdede ordning, hvorefter der ydes afgift for skolebiblioteksbøgerne. Det er svært at overskue virkningerne for børnelitteraturen af en sådan ordning, og det kan ikke helt afvises, at nyordningen vil kunne skabe vanskeligheder for i hvert fald nogle af de børnebogsforfattere, der har vænnet sig til delvis at basere deres økonomi på afgiftens eksistens.

Et tredie moment der taler for, at man ikke på nuværende tidspunkt foretager større ændringer i beregningsgrundlaget for biblioteksafgiften er det forhold, at det af kulturministeriet nedsatte udvalg vedrørende revision af den ophavsretlige lovgivning har taget spørgsmålet om indførelse af en biblioteksafgift på et rent ophavsretligt grundlag op til overvejelse, og at det må anses for sandsynligt, at der fra dette udvalg til sin tid vil fremkomme forslag om indførelse af en sådan ophavsretlig biblioteksafgift. Spørgsmålet om udredelse af afgift for skolebibliotekernes bogbestand må inden for rammerne af et sådant forslag underkastes en vurdering efter delvis andre principper end de hidtidige.

På denne baggrund har disse medlemmer af udvalget ment at kunne acceptere, at der indtil videre fortsat beregnes biblioteksvederlag for skolebibliotekernes bøger. De ønsker dog at understrege, at ordningen bør tages op til ny overvejelse inden for et kortere åremål, enten i forbindelse med et forslag fra det ophavsretlige revisionsudvalg eller alene på. grundlag af en vurdering af de erfaringer, der indvindes efter skolebibliotekernes overførelse til folkeskolelovens område.

Gimbel fastholder i overensstemmelse med det forslag han tilsluttede sig i underudvalgsbetænkningen, at der ikke bør udredes afgift for de bøger, som indgår i skolebibliotekernes samlinger. Han henviser i denne forbindelse til sin særudtalelse nedenfor s. 43ff.

10.2. Am t sc en tralern e for underv isn ingsm idler (de fælleskommunale samlinger)

Ved folkebiblioteksloven af 1964 blev der gennemført en nyordning for skolebibliotekerne ved folkeskolerne. De fik deres selvstændige lovgrundlag ved bestemmelser i lovens kap. 4 ("Skolebiblioteker"). Hovedbestemmelsen heri er lovens § 12, hvorefter det skal tilstræbes, at der inden 1. april 1969 oprettes et skolebibliotek ved alle folkeskoler.

Ifølge lovens § 18 kunne der for hvert centralbiblioteksområde med undervisningsministerens godkendelse oprettes en *fælleskommunal samling,* indeholdende klassesæt og andet egnet materiale til supplering af samlingerne i områdets skolebiblioteker. Disse samlinger var

overbygninger på de lokale skolebiblioteker; der ydedes statstilskud til dem ligesom til skolebiblioteker og folkebiblioteker, og der beregnedes biblioteksafgift for de i samlingerne værende bøger.

Ved lov nr. 239 af 12. juni 1975 om amtscentraler for undervisningsmidler blev de fælleskommunale samlinger sammen med de amtslige *skolecentraler* (centraler for information til *lærerne* om undervisningsmidler) indlemmet i de nye amtscentraler.

Amtscentralerne, der ressortmæssigt henhører under undervisningsministeriet, skal betjene *alle* undervisningsinstitutioner i amtet og kan altså ikke opfattes alene som en overbygning over folkeskolens skolebiblioteker.

Da man i juni 1975 i Folketinget behandlede et forslag om ændringer i folkebiblioteksloven, beskæftigede Folketingets kulturudvalg sig med spørgsmålet om biblioteksafgift for bøgerne i de fælleskommunale samlinger, som ifølge loven om amtscentraler ville indgå i amtscentralerne pr. 1. april 1976. Kulturudvalget aftalte med kulturministeren, at der indtil videre — d.v.s. indtil en revision af biblioteksafgiftsordningen blev gennemført på grundlag af Bogudvalgets betænkning — ydes forfatterne vederlag på grundlag af en optælling pr. 31. marts 1976, den sidste mulige dato for optælling af bøgerne i de fælleskommunale samlinger. Denne midlertidige ordning er omtalt i kulturudvalgets betænkning, afgivet den 13. juni 1975.

Ved optællingen pr. 31. marts 1976 optaltes 446.879 afgiftsberettigende bind i de 20 fælleskommunale samlinger. Efter denne dato er det på grund af sammenlægningen ikke længere muligt at foretage en særskilt optælling af disse bøger.

I *underudvalget* har *Gimbel, Hertel, Koch og Weincke* stillet forslag om, at den automatiske, individuelle vederlæggelse for eksemplarerne i de tidligere fælleskommunale samlinger ophører, samtidig med at skolebibliotekerne udgår af optællingsgrundlaget. Den for 1972 foretagne skønsmæssige beregning over antallet af afgiftsberettigede bind i skolebibliotekerne (bilag 10 i underudvalgsbetænkningen) inkluderer bindene i de fælleskommunale samlinger, og der er med det af disse medlemmer stillede forslag om en forhøjelse af afgiften for bogbestanden i folkebibliotekerne og om etableringen af en fri fond således også taget hensyn til bøgerne i de tidligere fælleskommunale samlinger (jfr. underudvalgsbetænkningens pkt. 8.1.3., side 66).

Underudvalgets øvrige medlemmer, Else Faber, Haase, Lembourn og Ramløv, mener, at der bør finde en automatisk, individuel vederlæggelse sted for de bøger, som pr. 31. marts 1976 befandt sig i amtscentralerne. Der henvises i særdeleshed til, at amtscentralerne vil komme til at virke som amternes andet centralbibliotek. (Jfr. underudvalgsbetænkningens pkt. 8.1.4., side 73).

Bogudvalgets stilling

Pr. 31/12 1976 befandt der sig i alt 1.535.091 bind i amtscentralernes distributive samlinger. Herudover findes et antal bind, for hvilket der ikke foreligger centrale opgørelser, i de såkaldte informative samlinger. Bøgerne i disse samlinger er alene til kortvarige udlån til lærere, og benyttes som grundlag for overvejelser om, hvorvidt en given bog skal anskaffes af den enkelte skole.

Amtscentralernes fremtidige virksomhed har været til overvejelse i et specialudvalg under den af ministeriet for kulturelle anliggender nedsatte Bibliotekskommission. I specialudvalgsbetænkning 1 fra Bibliotekskommissionen (Lånesamarbejdet, Bibliotekscentralen, København 1978) anføres side 49 følgende principielle stillingtagen til amtscentralernes placering i lånesamarbejdet:

> Princippet må være, at folkebibliotekernes og andre bibliotekers enkeltlånere gennem folkebibliotek eller forskningsbibliotek kan låne amtscentralens materialer, og at lærere inden for voksenundervisning eller andre undervisningsformer kan låne materialerne gennem undervisningsinstitutionens eget bibliotek, gennem andre biblioteker eller ved at henvende sig direkte i amtscentralen.

Der er i Bogudvalget opnået enighed om, at der hverken skal svares afgift for bøgerne i de tidligere fælleskommunale samlinger eller **for** bøgerne i de nuværende amtscentraler for undervisningsmidler. For så vidt angår de tidligere fælleskommunale samlinger lægger man vægt på, at den ordning, der blev truffet aftale om i juni 1975, og som går ud på, at der udredes biblioteksafgift på grundlag af en optælling pr. 31. marts 1976 af de bøger fra de fælleskommunale samlinger, der indgik i amtscentralerne, må betragtes som et rent midlertidigt arrangement. Man er af den opfattelse, at ordningen snarest muligt bør bringes til ophør.

Med hensyn til amtscentralerne for undervisningsmidler ønsker udvalget at understrege, at det er en klar forudsætning for, at der ikke

skal ydes afgift, at disse samlinger bevarer deres karakter af at være serviceinstitutioner til undervisningsbrug. En eventuel udvikling i retning af, at amtscentralerne påtager sig almindelige biblioteksopgaver, bør således give anledning til en fornyet overvejelse af den afgiftsmæssige status.

10.3. Det grønlandske landsbibliotek

Bibliotekerne i Grønland omfattes ikke af biblioteksloven, og der udredes derfor ikke biblioteksafgift i forhold til bøgerne i disse biblioteker. Underudvalget har beskæftiget sig med spørgsmålet om afgiftsordningens eventuelle udvidelse til de grønlandske biblioteker i betænkningens afsnit 8.2. (side 74 ff.).

I underudvalget har *fire medlemmer (Gimbel, Hertel, Koch og Weincke)* indtaget det standpunkt, at man ikke bør udvide afgiftsordningen til de grønlandske biblioteker. Det vil ikke være rimeligt at pålægge disse forholdsvist svagt udbyggede biblioteker en optællingspligt, som ville medføre et administrativt besvær for dem, som formentlig står i misforhold til den indtægtsforøgelse, som forfatterne til de danksprogede bøger kunne opnå. Disse medlemmer mener dog — i overensstemmelse med landsbibliotekar Hans Westermann - at det vil være rimeligt, at de *grønlandske* forfattere under en eller anden form modtager et vederlag for benyttelsen af deres bøger på de grønlandske biblioteker. De foreslår derfor, at der som supplement til den foreslåede frie del af biblioteksafgiftsbevillingen bevilges et særligt beløb på f.eks. 50.000 kr. til støtte for grønlandske forfattere (og andre ophavsmænd) samt disses efterladte.

Underudvalgets øvrige medlemmer (Else Faber, Haase, Lembourn og Ramløv) stiller forslag om, at der fremtidig foretages en optælling på de grønlandske biblioteker af både danske og grønlandske ophavsmænds værker, og at disse værker kommer til at indgå i grundlaget for biblioteksafgift på linie med værkerne i de danske folke- og skolebiblioteker.

Bogudvalgets stilling

Ministeriet for Grønland søgte ved skrivelse af 25. august 1977 ministeriet for kulturelle anliggender om et beløb af tipsmidlerne til støtte for grønlandske forfattere. Ansøgningen vedrører foreløbig finansårene 1978 og 1979.1 skrivelsen tilkendegives, at ministeriet for Grønland ikke mener, at den danske biblioteksafgiftsordning bør gennemføres på Grønland på nuværende tidspunkt. Man lægger herved bl.a. vægt på, at biblioteksvæsenet som led i hjemmestyreordningen, der kan forventes gennemført i løbet af en kortere årrække, skal overgå til de grønlandske myndigheder. Ministeriet mener derfor, at det må forekomme mest hensigtsmæssigt, at vedkommende grønlandske myndighed kommer til at træffe beslutning om, efter hvilke regler der bør udbetales støtte til grønlandske forfattere.

I tiden indtil en hjemmestyreordning er indført, og en beslutning om de nærmere regler for en forfatterstøtte er truffet, er ministeriet for Grønland af den opfattelse, at der under en eller anden form bør åbnes mulighed for at udbetale en form for støtte til grønlandske forfattere. Ministeriet finder efter nærmere overvejelser, at hverken støtte efter lov om Statens Kunstfond eller støtte, ydet over ministeriets konto, Tilskud til sociale eller kulturelle formål, principielt vil være egnet.

I overensstemmelse med ansøgningen blev der for finansåret 1978 af kulturministeriet bevilget 20.000 kr. af tipsmidlerne til vederlag for grønlandske forfattere for benyttelse af deres bøger gennem biblioteker. En tilsvarende bevilling er endvidere stillet til rådighed for 1979. Med hensyn til beløbenes fordeling har kulturministeriet tilsluttet sig et forslag herom fra Landshøvdingen over Grønland.

Efter dette forslag fordeles beløbet proportionalt til forfatterne i henhold til deres bogantal i folkebibliotekerne. Berettigede til at modtage vederlag er nulevende forfattere, hvis manuskripter er udarbejdet på grønlandsk, samt efterlevende ægtefæller, sålænge vedkommende ikke har indgået nyt ægteskab. Det er en forudsætning for at oppebære afgift, at vedkommende forfatter har tilmeldt sig ordningen. Fordelingen varetages af Landshøvdingen over Grønland.

Bogudvalget har modtaget en henvendelse fra den grønlandske forfatterforening, hvori der fremsættes ønske om, at reglerne om biblioteksafgift bringes til at gælde for bøgerne i de grønlandske biblioteker. Henvendelsen er optrykt som bilag 8 til denne delbetænkning.

Udvalget har al mulig forståelse for de grønlandske forfatteres ønske om, at der for bøger i de grønlandske biblioteker kommer til at gælde afgiftsregler, svarende til dem, der gælder i henhold til den danske lovgivning om folkebiblioteker. Man finder imidlertid ikke, at udvalget bør stille noget forslag herom, idet biblioteksvæsenet i Grønland pr. 1. januar 1980 ventes at skulle overgå til de grønlandske myndigheder som et led i hjemmestyreordningen.

10.4. Faglige og videnskabelige biblioteker

Af underudvalgsbetænkningens afsnit 8.3. fremgår det, at underudvalget ikke stiller forslag om at inddrage bogbestanden på de faglige og videnskabelige biblioteker som basis for beregningen og udbetalingen af biblioteksafgift.

Bogudvalgets stilling

Udvalget mener - ligesom underudvalget — at den eksisterende afgiftsordning ikke bør udvides til at gælde de faglige og videnskabelige biblioteker.

11. Gradueret afgiftsskala. Rådighedsbeløb

I underudvalgsbetænkningens afsnit 9.4. (side 87 ff.) stillede *Gimbel, Hertel, Koch og Weincke* forslag om indførelse af en degressiv afgiftsskala, d.v.s. en skala, der indebar, at afgiftsbeløbet pr. bind skulle falde med stigende bindtal. Disse medlemmer fandt det ikke rimeligt og heller ikke stemmende med de oprindelige tanker bag ordningen, at enkelte forfattere kunne nå op på så store årlige beløb, som tilfældet var. Det nævntes, at nogle få forfattere modtog over 200.000 kr. og en enkelt næsten 400.000 kr. De foreslog derfor en begrænsning af afgiften for bindtal over 5000 gennemført ved, at man lagde følgende skala til grund:

Bindtal	Procent af afgiftssatsen
100- 5.000	100
5.000- 10.000	90
10.000- 15.000	80
15.000 - 20.000	70
20.000 - 30.000	50
over 30.000	30

Gennemførelsen af dette forslag ville medføre, at et beløb på 8 a 900.000 kr. ikke kom til individuel fordeling, og de nævnte medlemmer foreslog, at dette beløb blev henlagt til en "fri del" af biblioteksafgiftsbevillingen.

De pågældende medlemmer forestillede sig i øvrigt, jfr. afsnit 10.1. i nærværende betænkning, at der til den nævnte frie del af bevillingen også blev henlagt et til ca. 3 mio. kr. anslået beløb, der ville fremkomme ved den af dem foreslåede ændring af afgiftsordningen som følge af deres forslag om, at man skulle ophøre med at beregne afgift for bøgerne i skolebibliotekerne, se nærmere herom i underudvalgsbetænkningen side 93.

Forslaget om en fri del af "Forfatterfonden" er udførligt begrundet i underudvalgsbetænkningens afsnit 9.0., 9.1. og 9.6.

I afsnit 9.0. (side 76-79) har medlemmerne Gimbel, Hertel, Koch og Weincke analyseret vilkårene og udviklingstendenserne for litteraturproduktionen. De når til det resultat, at litteraturproduktionen i stigende grad bliver underlagt markedsøkonomiens generelle koncentrations- og centralisationstendenser (forlags- og udgivelseskoncentration, titelkoncentration og omlægning til stordrift og kraftigere markedsstyring), og at der derfor synes at være behov for frie midler, der kan anvendes til modarbejdelse af disse tendenser. *Underudvalgets øvrige medlemmer* (forlæggerforeningens repræsentant og forfatterforeningens 3 repræsentanter) kan ikke tilslutte sig denne analyse og mener, at påstandene om koncentrationstendenser m.v. er subjektive og utilstrækkeligt dokumenterede, jfr. underudvalgsbetænkningen side 79-83.

I afsnit 9.1. giver *Gimbel, Hertel, Koch og Weincke* udtryk for den opfattelse, at der bør gennemføres en nyordning af biblioteksafgiftssystemet, således at det effektivt kan indgå som en del af en langsigtet kulturpolitisk helhedsløsning til forbedring af forfatternes og litteraturproduktionens og -distributionens vilkår. De mener, at den rent automatisk virkende afgiftsordning har udviklet sig således, at den i sine virkninger ikke længere svarer til, hvad de opfatter som de oprindelige intentioner bag ordningen af 1946: at forfatterafgiften skulle fungere som en betaling for det offentliges udlån af bøger og som en støtte til forfat terstanden - især for den del af den, der arbejdede inden for det vanskeligt stillede skønlitterære område. Der er efter disse medlemmers mening al mulig grund til at stille spørgsmålet, om ordningen ikke bør omdannes, således at den i højere grad kan modvirke den voksende ulighed mellem forfatterne i stedet for at øge den.

Gimbel, Hertel, Koch og Weincke gør i afsnit 9.6. nærmere rede for opgaver, som en fri del af afgiftsbevillingen efter deres opfattelse kan bidrage til at løse. Det hedder, at der eksempelvis foreligger behov for ydelse af forskellige former for *stipendier, rejselegater, projekttilskud og produktionsstøtte* til forfattere og andre ophavsmænd til bøger ud fra bredere støttekriterier end dem, Statens Kunstfond har mulighed for at arbejde med. Desuden for iværksættelsen af *kollektive formidlings :for søg, uddannelsesinitiativer, etablering af forfatterværksteder og muligvis forfatterforlag.* Man kunne også tænke sig en del af de frie midler anvendt som *tillægsydelser ud fra kvalitetskriterier til de individuelle afgifter.*

De fremhæver, at disse opgaver ikke kan forventes løst af Statens Kunstfond, og at det ikke ville være rigtigt at henlægge dem til kunstfonden, hvis opgave det er at yde støtte til ny litterær produktion efter et strengt kvalitetskriterium. Man finder det mere hensigtsmæssigt, at der gennem oprettelsen af en ny fond skabes mulighed for støtte til forfatterne og til formidlingen af deres værker på grundlag af en videre formålsbestemmelse end fondets. Man anser det også for

en fordel i sig selv, at man opnår en ordning, hvorefter det ikke - som i dag — er et enkelt organ, der er bestemmende med hensyn til ydelse af forfatterstøtten.

I afsnittene 8.1.4., 9.10. og 11. har *Ehe Faber, Haase, Lembourn og Ramløv* vendt sig imod de foran refererede forslag. De fremhæver herved især, at hele biblioteksafgiftsordningen hviler på det princip, at afgiften skal stå i forhold til den brug, samfundet gør af forfatternes bøger» Følgelig ser disse medlemmer det ikke som en mangel ved det nuværende system, at enkelte forfattere oppebærer meget høje afgiftsbeløb. Dette svarer til, at disse forfattere er meget læste, idet bibliotekernes boganskaffelser må svare til efterspørgslen af bøgerne. Jo mere læst en forfatter er, desto flere bøger har han stående på bibliotekerne, og desto større afgift må han naturnødvendigt også have. Der bør ikke i dette forhold indblandes nogen form for kvalitetskriterier eller inddeling i genrer. Biblioteksafgiften bør alene betragtes som samfundets betaling af den gratis anvendelse af forfatternes værker. På denne baggrund afvises indførelsen af den foreslåede limiteringsordning, der indebærer, at de høje afgiftsbeløb nedskæres til fordel for en "fri del" af biblioteksafgiftsbevillingen.

Disse medlemmer finder i øvrigt ikke, at der er grund til at korrigere resultaterne af den automatiske afgiftsberegning. Den svarer til hele lovgivningens formål, sikrer en ligelig behandling af samtlige forfattere, den kulturelle bredde, og dermed den kunstneriske frihed, som det må være enhver kulturpolitikers fornemeste opgave at varetage. Hertil kommer, at der allerede i den eksisterende ordning ligger en kvalitetspræmiering, idet det påhviler bibliotekerne at være kvalitetsbevidste ved boganskaffelsen.

Disse medlemmer bestrider ikke, at der kan være behov for særlige støtteordninger til forfatterformål, men de finder, at drøftelser heraf må holdes adskilt fra biblioteksafgiftsordningen og ikke bør kunne motivere nogen indskrænkninger eller ændringer i biblioteksafgiftsordningens automatiske vederlæggelsesprincip. De mener, at bøgernes kvantitative repræsentation på bibliotekerne afgiver et rimeligt og også i befolkningen forståeligt grundlag for offentlig modydelse, mens etablering af nye støttefonde uværligt vil rejse problemer, både hvad angår formål og administration.

I det omfang, man ønsker at føre en såkaldt kvalitetsbetonet kulturpolitik over for forfatterne, bør det ikke ske via biblioteksafgiften, men gennem Statens Kunstfond. Statens Kunstfond anlægger sådanne kvalitetskriterier og vil derved kunne muliggøre, at man ved at opretholde den automatiske biblioteksafgift kan kombinere vederlaget for samfundets brug af forfatternes værker med en eller anden form for ønsket kulturpolitik. Forfatterforeningens repræsentanter har intet at indvende imod Statens Kunstfond, som har gjort en udmærket indsats. De finder, at netop kombinationen af disse to former for betaling til forfatterne, såvel en form for vederlag, der følger publikums efterspørgsel og dermed giver befolkningen indflydelse på, hvilke forfattere der skal have de største afgifter, altså en overordentlig demokratisk form for betaling, som en kvalitativt begrundet form for kulturstøtte til særligt udvalgte forfatteres værker, er den bedste måde at nå det mål, som kommissoriet dækker.

I underudvalgsmedlemmerne Else Faber, Lembourn og Ramløvs særudtalelse anføres det (side 115), at man i dag må anse Statens Kunstfonds rammer for at være for snævre i forhold til de opgaver den skulle løse. De henstiller derfor til de bevilgende myndigheder, at man giver Statens Kunstfond muligheder for at påtage sig en række af de opgaver, som dels andre medlemmer af (under-)udvalget har peget på, og som også forfatterforeningens medlemmer af udvalget har ønsket gennemført. Men det afgørende for forfatterforeningens accept af dette er, at disse penge ikke skaffes ved at beskære andre forfatteres vederlag, men ved bevillinger, der svarer til de krav, de pågældende opgavers løsning stiller.

Bogudvalgets stilling

Dansk Forfatterforenings repræsentanter i udvalget forelagde i maj 1978 nogle forslag til en omfordeling af biblioteksafgiften gående ud på, at vederlaget pr. bind ydes med faldende satser i forhold til, hvor mange bind den enkelte forfatter er repræsenteret med. Disse forslag er gengivet som bilag 9 til denne betænkning.

I den skrivelse, hvormed forslagene fremsendtes, udtaltes det bl.a., at man med forslagene, der blev fremlagt til debat i Bogudvalget, havde ønsket dels at prøve at fjerne nogle af de økonomiske virkninger af den gældende afgiftsordning, som mange fandt urimelige, dels at foreslå en ordning, der i højere grad hjalp de dårligst stillede forfattere, uden at det af den grund kom til at gå ud over "mellemgruppen" af forfattere, der lever udelukkende af at skrive, især skønlitteratur, og hvis eksistens er helt afhængig af de nuværende afgifter. Det var en forudsætning for forslagene, at afgifterne for de forfattere, der i dag modtager de højeste beløb, ville blive nedtrappet over en 5-årig periode.

Forfatterforeningen fremhævede, at den foreslåede ordning lige som det bestående er baseret på det automatiske princip, at der er et direkte forhold mellem det antal bind, en forfatter har stående på bibliotekerne og det beløb, han modtager, og at der ikke bør indføres noget fast loft. Den meget produktive og meget læste - og

derfor meget udlånte - forfatter skulle stadig kunne modtage stigende beløb i takt med produktivitet og efterspørgsel.

Efter en drøftelse af de forskellige muligheder, der var skitseret i forfatterforeningens debatoplæg, har *alle medlemmer* af udvalget kunnet gå ind for, at der indføres en gradueret afgiftsskala stemmende med princippet i det af foreningens forslag, der fastsætter afgiften til 4 kr. pr. bind for de første 1.000 bind, 3 kr. pr. bind for de følgende 9.000 bind og 1 kr. pr. bind for de resterende bind. (Forslaget kaldes i det følgende forslag I).

Dette forslag er fremsat på basis af beregninger over bindtal og afgiftsstørrelse pr. 1. januar 1977, hvor reguleringspristallet 122,5 blev lagt til grund for beregningen af afgiftssatsen (1,96 kr.).

Ved pristal 100 udgør de ovennævnte satser (4, 3 og 1 kr.) henholdsvis 3,27, 2,45 og 0,82 kr. pr. bind.

I 1977-pristal vil forslag I i forhold til den eksisterende ordning medføre følgende afgiftsbeløb for forskellige antal bind:

Antal bind	Nuværende afgift (1,96 kr. pr. bind)	Afgift efter forslag
300	588	1.200
5.500	10.780	17.500
17.000	33.320	38.000
20.000	39.200	41.000
40.000	78.400	61.000
231.000	452.760	252.000

I forhold til den samlede beløbsramme for udbetalingen pr. 1. januar 1977 skønnes forslaget at ville medføre en merudgift på ca. 5 mio. kr.[x)] Hvis man imidlertid heri modregner den besparelse, der fremkommer ved, at der ikke længere skal udredes afgift for bøgerne i de tidligere fælleskommunale samlinger, ca. 0,9 mio. kr., jfr. afsnit 10.2., vil merudgiften kunne sættes til *ca. 4,1 mio. kr.*

Hvis det lægges til grund, at den nye afgiftsskala alene skal være ensbetydende med *en omfordeling* af afgiften inden for den bestående beløbsramme, vil det være nødvendigt at reducere afgiftssatserne ifølge forslag 1 med ca. 15%, således at de kommer til at udgøre 3,40 kr. pr. bind for de første 1.000 bind, 2,55 kr. pr. bind for de næste 9.000 bind og 0,85 kr. pr. bind for resterende bind. Ved pristal 100 bliver satserne afrundet 2,80 kr., 2,10 kr. og 0,70 kr.

Et mindretal i udvalget (Danielsen, Else Faber, Helweg, Lembourn, Schlichtkrull og Smith) stiller *principalt* forslag om, at biblioteksafgiften fremtidig udredes med satserne ifølge forslag I, jfr. ovenfor. De mener, at gode grunde taler for en udvidelse, der muliggør gennemførelse af denne afgiftsskala. Med afgiftssatserne 3,27 kr., 2,45 kr. og 0,82 kr. pr. bind (ved pristal 100) vil det være muligt at skaffe forfatterne med de laveste bindtal en følelig afgiftsforøgelse, uden at man tvinges til en forringelse af "mellemgruppens" vilkår, og uden at nyordningen fører til, at der i noget tilfælde bliver tale om en større nedskæring end med ca. 50% for de forfattere, der hører til gruppen med de højeste bindtal. En gennemførelse af forslag I uden reduktion af satserne vil foruden en omfordeling af afgiften betyde en almindelig forbedring af afgiftsordningen, som efter disse medlemmers mening også er tiltrængt.

I tilfælde af at det ikke skulle være muligt at gennemføre en sådan generel forbedring af ordningen, foreslår de pågældende medlemmer *subsidiært,* at afgiftssatserne indtil videre reduceres med ca. 15%, således at afgifterne ved pristal 100 kommer til at udgøre 2,80 kr., 2,10 kr. og 0,70 kr.

I 1977-priser vil der efter det subsidiære forslag blive tale om følgende afgiftsbeløb:

Antal bind	Nuværende afgift (1,96 kr. pr. bind)	Afgift efter forslag
300	588	1.200
5.500	10.780	14.875
17.000	33.320	32.300
20.000	39.200	34.850
40.000	78.400	51.850
231.000	452.760	214.200

Udvalgets flertal (Birkelund, Gimbel, Hertel, Kofod, Lindbo-Larsen, Schultz-Lorentzen og Weincke) kan tilslutte sig indførelsen af en ny afgiftsskala, der bygger på principperne i det af Forfatterforeningen fremsatte forslag I. De er

x) Dette tal er baseret på beregninger, foretaget at udvalgets sekretariat. I Dansk Forfatterforenings forslag er merudgiften anslået til ca. 4,4 mio. kr. Differencen skyldes forskelle i forudsætningerne med hensyn til antallet af forfattere i forskellige kategorier af bindtal.

imidlertid af den opfattelse, at udgangspunktet for en omfordeling må være det eksisterende totalbeløb og ikke et forøget totalbeløb. De mener desuden, at man i forbindelse med dens gennemførelse bør søge tilvejebragt et rådighedsbeløb, der kan anvendes til gavn for ophavsmændene på anden måde end ved tildeling af en automatisk individuel afgift, der ydes i forhold til de bindtal, hvormed de enkelte forfattere er repræsenteret i bibliotekerne. De mener endelig, at den besparelse på ca. 0,9 mio. kr. årligt, der fremkommer ved, at der fremtidig ikke skal udredes biblioteksafgift for bøgerne fra de tidligere fælleskommunale samlinger, bør udgøre grundstammen i et sådant rådighedsbeløb.

De stiller derfor forslag om en nyordning af biblioteksafgiftsordningen efter følgende retningslinier:

1) Den individuelle biblioteksafgift, der skal ydes i forhold til det antal bind, hvormed den enkelte forfatter er repræsenteret i bibliotekerne, udredes i overensstemmelse med Forfatterforeningens forslag I, men således, at afgiftssatserne reduceres med ca. 20%. De kommer herefter til at udgøre 3,20 kr. pr. bind for de første 1.000 bind, 2,40 kr. pr. bind for de næste 9.000 bind og 0,80 kr. pr. bind for de resterende bind, alt ved pristal 122,5. Ved pristal 100 svarer dette til henholdsvis 2,60, 1,95 og 0,65 kr. Dette vil i 1977-priser give et totalbeløb på ca. 21,5 mio. kr., hvilket omtrentligt svarer til den eksisterende bevillingsramme.

I 1977-priser vil forslaget betyde følgende afgiftsbeløb:

Antal bind	Nuværende afgift (1,96 kr. pr. bind)	Afgift efter forslag
300	588	960
5.500	10.780	14.000
17.000	33.320	30.400
20.000	39.200	32.800
40.000	78.400	48.800
231.000	452.760	201.600

2) Inden for rammerne af bevillingen til biblioteksafgift afsættes et beløb på 0,9 mio. kr. årligt som *et rådighedsbeløb,* der fordeles i henhold til ansøgninger. Rådighedsbeløbet tænkes anvendt til gavn for danske ophavsmænd til bøger, fortrinsvis til afhjælpning af de ufuldkommenheder, der fortsat vil være knyttet til den automatiske afgiftsordning (f.eks. vil der jo endnu gå en årrække, før det bliver praktisk muligt at yde afgift for bøger med flere forfattere) og til ydelse af supplerende beløb til forfattere o.a. der har ydet en anerkendelsesværdig indsats, men som kun er repræsenteret med et forholdsvist lille antal bind i bibliotekerne.

Med en rådighedssum på 0,9 mio. kr. årligt vil det ikke være muligt at overkomme andre opgaver end de to sidst nævnte — og antagelig endda kun i begrænset omfang. 1 princippet bør rådighedsbeløbet imidlertid subsidiært kunne benyttes til *alle* de formål, der er omtalt side 91 i underudvalgets betænkning, se foran side 33 i nærværende betænkning.

For at systemet med et rådighedsbeløb skal kunne virke efter hensigten, stiller de pågældende medlemmer forslag om, at staten gennem en ekstra bevilling bringer den årlige rådighedssum op på mindst 2 mio. kr.

De opgaver, der her er tale om, og som efter de pågældende udvalgsmedlemmers mening i høj grad trænger sig på, kan ikke forventes løst af Statens Kunstfond, hvis virkefelt for det første er begrænset til skønlitteraturen og dermed nært beslægtet litteratur, og som for det andet er - og formentlig bør være - bundet til at yde sin støtte efter et særligt strengt kvalitetskriterium.

Det foreslåede rådighedsbeløb er for litteraturens vedkommende tænkt anvendt lige så vel til gavn for skønlitteraturen (for børn og voksne) som til gavn for den faglige litteratur. *Birkelund* er dog af den opfattelse, at såfremt rådighedsbeløbet udvides, således at det bliver muligt at overkomme andre opgaver end afhjælpning af ufuldkommenheder ved den automatiske ordning samt ydelse af supplerende beløb, bør et sådant beløb i første række anvendes til støtte for faglitteraturen, idet skønlitteraturen må forudsættes varetaget af Statens Kunstfond, hvis bevillinger til formålet bør forøges.

Administrationen af rådighedsbeløbet er tænkt henlagt til et snævert udvalg, hvori forfatterne og de øvrige ophavsmænd til bøger skal have flertal jfr. herom afsnit 13.

3) De nævnte medlemmer er endelig af den opfattelse, at der i den kommende lovgivning om biblioteksafgiften bør skabes hjemmel for, at det *ved aftale* mellem staten og de organisationer, der er repræsentative for forfatterne og de øvrige ophavsmænd til bøger, *kan* bestemmes,

at en procentdel af bevillingen til ydelse af automatisk individuel afgift, dog højst 10%, skal holdes uden for den individuelle fordeling og anvendes som et *rådighedsbeløb 2* til formål til gavn for ophavsmændene i overensstemmelse med, hvad der nærmere måtte blive aftalt.

De udvalgsmedlemmer, der stiller forslag om tilvejebringelsen af en sådan lovhjemmel, er klare over, at Dansk Forfatterforening for tiden går ind for, at det offentliges vederlag for bibliotekernes brug af bøger ubeskåret bør fordeles individuelt og i relation til det antal bind, hvormed den enkelte forfatter (ophavsmand) er repræsenteret i bibliotekerne. Det kan imidlertid ikke udelukkes, at denne holdning med tiden kan ændre sig, og de pågældende medlemmer, som er af den opfattelse, at det vil kunne være til gavn for forfatterne og ophavsmændene i det hele taget, at en mindre del af bevillingen til biblioteksafgift anvendes efter andre kriterier end det hidtil anvendte automatiske individuelle system, mener derfor, at *muligheden* for en ændring af ordningen i denne retning bør holdes åben. Om denne mulighed faktisk skal benyttes og for hvilke perioder, afhænger helt af organisationerne.

Schultz-Lorentzen har ønsket at præcisere sin begrundelse for tilslutningen til den netop omtalte indstilling — og dermed altså for grunden til, at han ikke kan støtte den først refererede gruppes indstilling — som følger:

Han ser naturligvis gerne, at det totale afgiftsbeløb til forfattere absolut set forøges. Han finder heller ikke, at en forhøjelse med i alt kr. 5 mill. vil være urimelig i betragtning af, at en forfatter med 20.000 bind dog selv under denne forudsætning kun får kr. 41.000 (før beskatning) om året, hvilket med en udlånsfrekvens på 6 - 12 x om året kun svarer til, at en læser til forfatteren betaler mellem 17 og 35 øre for at gøre sig bekendt med værket. Han betragter det imidlertid som urealistisk at tro, at bevillingsmyndighederne vil øge det samlede beløb til biblioteksafgift til forfatterne, og han mener navnlig, at dette ikke vil være muligt, hvis de øvrige udgiftskrævende forslag fra bogudvalget vedrørende biblioteksektoren skal kunne gennemføres. I en valgsituation vil han prioritere det højere, at der skabes bevillingsmæssig mulighed for at gennemføre forslaget om en væsentlig forhøjelse af afgiften til oversættere, afgift til mere end 1 forfatter til et værk og afgift til andre ophavsmænd end forfattere, end en forøgelse af det samlede afgiftsbeløb alene til forfattere. Han mener derfor, at forfatterne må afstå fra, i forbindelse med omfordelingen, at kræve den samlede sum til dem forhøjet for derigennem at yde deres bidrag til, at vilkårene for oversættere, flere forfattere til eet værk og andre ophavsmænd kan forbedres inden for biblioteksektoren.

12. Minimumsgrænse for tildeling af biblioteksafgift

Af bekendtgørelsen om biblioteksafgift § 7 fremgår det i lighed med § 5 i vedtægterne for Dansk Forfatterfond, at der kun ydes afgift til forfattere, der er repræsenteret i bibliotekerne med 50 bind og derover. I underudvalgsbetænkningens afsnit 9.3 (side 86-87) har medlemmerne *Hertel, Koch og Weincke* stillet forslag om, at denne minimumsgrænse hæves til 100 bind. *Gimbel* har ønsket grænsen sat til mindst 500 bind (jfr. særudtalelsen i underudvalgsbetænkningen s. 107). De øvrige medlemmer af underudvalget har ikke kommenteret disse forslag i underudvalgsbetænkningen.

Det er oplyst i underudvalgsbetænkningen, at der ved optællingen i 1975 var 220 forfattere, der var repræsenteret med et bindtal på mellem 50 og 99 bind. Disse forfattere var repræsenteret med i alt ca. 16.000 bind, og de enkelte forfattere oppebar afgifter på mellem 83 kr. og 164 kr.

Ved optællingen i 1978 var det tilsvarende antal forfattere 267. De modtog mellem 103 kr. og 204 kr. hver for i alt ca. 15.000 bind.

Bogudvalgets stilling

I Bogudvalget har der været enighed om, at man for at forenkle administrationen kan gå ind for, at minimumsgrænsen hæves fra 50 til 100 bind.

Gimbel henviser dog til sin mindretalsudtalelse i underudvalgsbetænkningen.

13. Overgangsordning

Som det fremgår af afsnit 11. ovenfor, foreslår Bogudvalget, at man indfører en gradueret afgiftsskala, således at lave bindtal udløser en højere afgift og høje bindtal en forholdsmæssigt lavere afgift. Selv om der ikke er fuldstændig enighed om denne omfordelings tilrettelæggelse i detaljer, er det dog et fælles træk i forslagene, at forfattere med forholdsvis høje bindtal skal modtage en samlet afgift, som er mindre

end den nuværende, og i visse tilfælde vil der blive tale om ret store indtægtsnedgange.

I 1977-priser vil der for en forfatter med i alt 40.000 bind i bibliotekerne blive tale om en nedgang fra 78.400 kr. til 50-60.000 kr., afhængigt af hvilket forslag der vælges. For de højest placerede forfattere vil nedgangen blive større, således vil Biblioteksafgiften for en forfatter med 200.000 bind falde fra 392.000 kr. til mellem 221.000 og 176.800 kr.

Der er enighed i Bogudvalget om, at man på denne baggrund bør gennemføre nyordningen gradvist. Udvalget foreslår, at man i lovteksten bemyndiger ministeriet for kulturelle anliggender til at fastsætte nærmere regler for en 5-årig overgangsperiode. Overgangsordningen tænkes tilrettelagt således, at man foretager nedskæringen i satsen for de højeste bindtal med 20% årligt og fordeler det herved tilvejebragte rådighedsbeløb på satserne for de lavere bindtal. For så vidt angår forslag I (jfr. ovenfor side 35) der medfører en merbevilling på ca. 4,1 mio. kr. i 1977-priser, foreslår medlemmerne *Danielsen, Ehe Faber, Helweg, Lembourn, Schlichtkrull og Smith,* at denne merbevilling ydes gradvist stigende med 20% om året i overgangsperioden. 1 bilag 10 er overgangsordningen for dette forslag opstillet skematisk.

14. Administration af biblioteksafgiften

Ved indførelsen af biblioteksafgiften i 1946 blev afgiftsbeløbet fastsat som en statsbevilling svarende til 5% af statens grundtilskud til bibliotekerne (i 1964 forhøjet til 6% af driftstilskuddet til bibliotekerne). Beløbet skulle indgå i en særlig fond til fordeling af afgiften. Opgaven blev henlagt til Dansk Forfatterfond, der som selvejende institution siden 1943 havde stået for fordelingen af et vederlag for bøgers benyttelse i læsekredse, som ydedes efter aftale mellem boghandlerorganisationerne og forfatterforeningen. Ydelsen af dette vederlag for læsekredse er senere ophørt, og Dansk Forfatterfond har siden 1965 alene fordelt biblioteksafgiften.

Ændringen af § 19 i lov om folkebiblioteker i 1975 medførte, at vederlaget i stedet for at udgøre et samlet beløb til nærmere fordeling kom til at udgøre et pristalsreguleret beløb pr. bind. På denne baggrund blev det af Rigsrevisionen påpeget over for ministeriet for kulturelle anliggender, at administrationen burde overtages af staten. Ministeren for kulturelle anliggender traf herefter i begyndelsen af 1978 beslutning om, at Dansk Forfatterfond ophæves, og at administrationen af biblioteksafgiften overføres til Bibliotekstilsynet fra den 1. januar 1979. I denne forbindelse har ministeriet for kulturelle anliggender i bekendtgørelse nr. 106 af 5. marts 1979 om biblioteksafgift (bilag 1) fastsat de nærmere regler om afgiften. Disse regler svarer indholdsmæssigt stort set til reglerne i de tidligere vedtægter for Dansk Forfatterfond. En ændring fremgår dog af bekendtgørelsens § 9. Det bestemmes heri, at et nævn bestående af 3 medlemmer skal have adgang til at følge vederlagsadministrationen. I øvrigt skal nævnets udtalelse indhentes i tilfælde af tvivl om fortolkningen af bestemmelserne om hvilke bøger, der skal indgå i optællingen af de afgiftsberettigede bind (bekendtgørelsens § 6). Nævnets medlemmer beskikkes for et tidsrum af 3 år af kulturministeren, og udpeges af henholdsvis kulturministeriet, Kommunernes Landsforening og af Dansk Forfatterforening.

Bogudvalget stiller ikke forslag om ændringer i denne ordning.

Et flertal (Birkelund, Gimbel, Hertel, Kofod, Lindbo-Larsen, Schultz-Lorentzen og Weincke) går, som anført ovenfor i afsnit 11. ind for, at der som led i en revision af afgiftsordningen søges tilvejebragt et rådighedsbeløb til fordeling i henhold til ansøgninger. Disse medlemmer foreslår, at der til administration af dette rådighedsbeløb nedsættes et udvalg, bestående af 2 medlemmer udpeget af Dansk Forfatterforening, 1 medlem udpeget af Akademikernes Centralorganisation, 1 medlem udpeget af Dansk Kunstnerråd (med den særlige opgave at varetage interesserne for de ophavsmænd til bøger, der ikke er forfattere) og 1 medlem udpeget af ministeriet for kulturelle anliggender. Samtlige medlemmer beskikkes af ministeren for kulturelle anliggender for en periode af 3 år. Udvalget forudsættes selv at skulle udpege sin formand.

Disse medlemmer påpeger i øvrigt, at man under Bogudvalgets hidtidige drøftelser af den almene situation med hensyn til bogudgivelser i Danmark har været inde på tanken om oprettelse af en "Bogfond", der skal have til opgave at yde støtte til udgivelsesvirksomhed. I tilfælde

af at Bogudvalgets videre arbejde fører til oprettelsen af en sådan fond, bør det efter disse medlemmers opfattelse overvejes at supplere udvalget med et medlem, udpeget af Bogfondens styrende organer.

Som det fremgår af afsnit 8.2. ovenfor, stiller *alle medlemmer af Bogudvalget* forslag om, at man i tiden indtil de tekniske forudsætninger for en automatisk, individuel oversætterafgift er til stede, fastsætter den årlige bevilling til oversætterlegater til 2 mio. kr., pristalsreguleret. Det samme forslag blev i underudvalget (underudvalgsbetænkningens side 26 f) stillet af *Gimbel, Hertel, Koch og Weincke,* der tillige foreslog, at administrationen af disse legater skulle henlægges til den af disse medlemmer foreslåede forfatterfond (side 92 ff). Denne fond skulle efter forslaget have tilknyttet en række sagkyndige udvalg og herunder bl.a. et udvalg for oversættelse. Efter drøftelserne i Bogudvalget opretholdes dette forslag til en forfatterfond kun af *Gimbel.*

De gældende regler om administration af oversætter bevillingen findes i bekendtgørelsen om biblioteksafgift §§12 og 13. Efter disse regler fordeles oversætterbeløbet efter ansøgning af et udvalg, som består af:

1 medlem udpeget af kulturministeriet og
2 medlemmer udpeget af Dansk Forfatterforening.

Udvalgets medlemmer beskikkes af kulturministeren for et tidsrum af 3 år. Bibliotekstilsynet udfører udvalgets sekretariatsforretninger.

På baggrund af den væsentligt forøgede oversætterbevilling samt den omstændighed, at kvalitetsvurderinger ved fordelingen heraf bør kunne indgå i vurderingen, jfr. afsnit 8.2. ovenfor, foreslår *Bogudvalget,* at fordelingen foretages af et udvalg, bestående af:

3 medlemmer udpeget af Dansk Forfatterforening,
1 medlem udpeget af Statens humanistiske Forskningsråd og
1 medlem udpeget af Danmarks Biblioteksforening.

De eksisterende regler foreslås i øvrigt opretholdt uændret.

15. Økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag

I afsnit 7.5. går udvalget ind for, at man overgår til en *stikprøvevis optælling* af de bind, som berettiger til biblioteksafgift. Da man hidtil har foretaget optællinger på samtlige folke- og skolebiblioteker, må det antages, at en gennemførelse af forslaget vil medføre betydelige besparelser. Den hidtidige optælling skønnes at koste et beløb i størrelsesordenen 2 mio. kr. årligt. Det er ikke muligt at angive, hvor stor en besparelse der vil kunne opnås ved en stikprøvevis optælling, da meget vil afhænge af optællingens nærmere tilrettelæggelse. Et væsentligt spørgsmål er i denne forbindelse, i hvor høj grad det vil være muligt at koncentrere optællingerne på biblioteker, der betjener sig af EDB. Det må i øvrigt bemærkes, at de væsentlige besparelser ved forslaget vil ligge på kommunalt plan. Udvalget har ikke taget stilling til spørgsmålet vedrørende byrdefordeling m.v. mellem staten og kommunerne i denne sammenhæng.

Medlemmerne Hertel og Schultz-Lorentzen udtaler sig i samme afsnit til fordel for en ordning, hvorefter der ydes en *forhøjet afgift pr. titel* kombineret med en lavere afgift pr. eksemplar. Selve afgiftsbeløbet forudsættes uændret. Da en sådan ordning imidlertid forudsætter, at der tilvejebringes en fortegnelse over de titler, som berettiger til afgift, vil der være særlige udgifter forbundet med ordningens gennemførelse. Det er ikke muligt at angive størrelsen af disse udgifter, der bl.a. i meget høj grad vil være afhængig af om, og under hvilke former, der indføres EDB på bibliotekerne.

I afsnit 8.1. går et flertal i udvalget ind for, at der tilvejebringes *mulighed for at dispensere fra kravet om dansk statsborgerskab* i tilfælde f.eks. hvor en udenlandsk forfatter skriver sine bøger på dansk og får dem udgivet først her i landet. Det er oplyst i underudvalgsbetænkningen side 47, at omkostningerne ved dette forslag vil være ubetydelige. Dansk Forfatterfond havde i vinteren 1977 kendskab til ca. 15 forfattere, der kunne komme på tale i denne forbindelse.

I afsnit 8.2. går et flertal i udvalget ind for, at man går over til at yde en *automatisk, individuel oversætterafgift,* når de tekniske forudsætninger for en EDB-mæssig beregning er til stede. Der stilles ikke forslag om størrelsen af

denne afgift, idet man finder, at dette spørgsmål først bør afgøres, når der er foretaget en prøveoptælling og beregning af oversætternes repræsentation i bibliotekerne. Indtil denne ordning kan indføres, foreslås det, at bevillingen til oversætterlegater hæves fra 220.000 kr. (pristalsreguleret) til 2 mio. kr. (pristalsreguleret). Dette forslag vil medføre en årlig merudgift på 1.780.000 kr. (pristalsreguleret). Ved pristallet 122,5, der lå til grund for udbetalingen i finansåret 1976/77, vil merudgiften andrage 2.180.500 kr.

Et flertal i udvalget foreslår i afsnit 8.3., at der ydes afgift for bøger af principielt *alle kategorier af ophavsmænd samt fotografer.* Dette forslag er af forholdsvis begrænset rækkevidde, idet der stadig kun er tale om ydelse af afgift for bidrag til *bøger.* I tilfælde, hvor der foreligger en ledsagende tekst til de bidrag til bøger, der er skabt af komponister, billedkunstnere eller fotografer, har forfatteren til den ledsagende tekst allerede efter de gældende regler kunnet opnå afgift, forudsat betingelserne i øvrigt er opfyldt. Der er således næppe grund til at antage, at dette forslag vil medføre væsentlige merudgifter.

Et mindretal i udvalget går i afsnit 8.5. ind for, at man indfører en *forlægger afgift.* Disse medlemmer stiller dog ikke konkrete forslag om en sådan afgifts nærmere tilrettelæggelse, idet de finder, at de spørgsmål, der opstår i denne forbindelse, bør gøres til genstand for forhandlinger mellem forlæggerne og staten.

I afsnit 9.1. stiller et flertal i udvalget forslag om, at man går over til at yde afgift for *bøger med op til 3 forfattere,* men først når en EDB-mæssig optælling kan foretages centralt. Det er ikke muligt på nuværende tidspunkt at opgøre de dermed forbundne omkostninger. I underudvalgets betænkning er det oplyst (side 51 og 98), at der i givet fald ville blive tale om flere tusinde titler, herunder forskellige udgaver af et værk med vekslende forfatterskab. Det må desuden påregnes, at forslagets gennemførelse vil medføre forøgede omkostninger såvel ved optællingen af værkerne som ved den centrale administration af afgiften.

Et flertal i Bogudvalget foreslår i afsnit 9.2., at der bør ydes afgift for *bøger med op til 3 ophavsmænd.* Dette forslag vil ikke i sig selv betyde en nævneværdigt øget afgiftsbetaling, da der kun er tale om, at man udvider kredsen af personer, som er berettigede til afgift for bøgerne. Hvor således tidligere en forfatter var eneberettiget til afgift for en given bog, skal den samme afgift efter forslaget deles af forfatteren og de øvrige ophavsmænd (tegnere, komponister, fotografer m.fl.). Det er imidlertid utvivlsomt, at forslaget især i begyndelsen vil kunne medføre en del vanskelige afgrænsningsspørgsmål. Der kan derfor efter omstændighederne blive tale om en vis stigning i omkostningerne ved den centrale administration.

I afsnit 9.5. foreslår et flertal af udvalgets medlemmer, at der indføres biblioteksafgift for *lydbøger.* På kort sigt synes de økonomiske konsekvenser af dette forslag begrænsede. Biblioteksscentralen har hidtil stået for en betydelig del af leverancerne heraf til bibliotekerne. I årene 1976-78 producerede man i alt godt 51.000 eksemplarer, fordelt på 353 titler. Skønsmæssigt hidrørte ca. halvdelen af titlerne fra danske forfattere. Der kan imidlertid imødeses en kraftig udvikling på dette område i de kommende år. Dels må man regne med en betydelig stigning i Biblioteksscentralens produktion, dels er der i de seneste år påbegyndt en ret betydelig produktion af lydbøger på kommercielle forlag.

1 afsnit 10.1. drøfter udvalget spørgsmålet, om der fortsat bør ydes afgift for de bøger, der indgår i *skolebibliotekernes samlinger.* Flertallet går ind for, at der ikke sker ændringer på dette punkt.

Der er i Bogudvalget enighed om, at den hidtidige ordning, hvorefter der ydes afgift for de bøger, der indgik i de nu nedlagte *fælleskommunale samlinger* pr. 31. marts 1976, og som nu udgør en del af bogbestanden i *amtscentralerne for undervisningsmidler,* bringes til ophør, jfr. afsnit 10.2. Der er enighed om, at der ikke bør ydes afgift for de bøger, som indgår i amtscentralerne. Disse forslag betyder en besparelse i forhold til den eksisterende ordning på 715.000 kr., pristalsreguleret. Denne besparelse er der imidlertid taget hensyn til ved fremsættelsen i afsnit 11 af forslagene om indførelse af en gradueret afgiftsskala og om tilvejebringelse af et rådighedsbeløb til gavn for ophavsmændene til bøger.

I afsnit 11 stilles en række forslag om indførelse af en *gradueret afgiftsskala* og om tilvejebringelse af et *rådighedsbeløb* til fordeling efter ansøgninger. Der er enighed i udvalget om,

at afgiften bør ydes med faldende beløb pr. bind, afhængigt af, hvor mange bind den enkelte forfatter er repræsenteret med. Der er tillige enighed om at følge princippet i et forslag, hvorefter der i 1977-priser (pristal 122,5) ydes 4 kr. pr. bind for de første 1.000 bind, 3 kr. pr. bind for de næste 9.000 bind og 1 kr. pr. bind for de resterende bind. Ved pristal 100 (svarende til reguleringspristallets basis pr. januar 1975) svarer disse satser til henholdsvis 3,27 kr., 2,45 kr. og 0,82 kr. pr. bind. På basis af udvalgets beregninger og undersøgelser forudsættes det, at der i alt er ca. 2,2 mio. bind, som er berettiget til kr. 3,27 efter forslaget, 4,5 mio. bind til kr. 2,45 og 4,4 mio. bind til kr. 0,82.

Et mindretal på 6 medlemmer af udvalget foreslår principalt, at afgiften ydes med de i dette forslag nævnte satser, hvad der vil medføre en merudgift på ca. 4,2 mio. kr. ved pristal 100, hvilket svarer til en merudgift på godt 5 mio. kr. i 1977-priser. Da disse medlemmer foreslår, at besparelser vedrørende de tidligere fælleskommunale samlinger anvendes til individuel fordeling, vil den reelle merudgift andrage ca. 3,3 mio. kr. ved pristal 100 eller ca. 4,1 mio. kr. i 1977-priser. Disse medlemmers subsidiære forslag side 35 vil ikke medføre merudgifter, idet det dog bemærkes, at den foreslåede besparelse vedrørende de tidligere fælleskommunale samlinger påtænkes anvendt til individuel fordeling.

Flertallets forslag side 36 om yderligere reducerede satser vil som mindretallets subsidiære forslag ikke medføre merudgifter. Den ovenfor nævnte besparelse vedrørende de fælleskommunale samlinger foreslås af flertallet anvendt til fordeling efter ansøgning. Til supplering af det beløb, som uddeles på denne måde, foreslår flertallet side 36, at der ydes en yderligere bevilling, således at rådighedssummen kommer op på mindst 2 mio. kr. i 1977-priser. Dette forslag indebærer en merudgift på ca. 1,1 mio. kr. i 1977-priser eller ca. 0,9 mio. kr. ved pristal 100.

Udvalgets forslag i afsnit 12 om en *forhøjelse af minimumsgrænsen* fra 50 til 100 bind vil medføre en besparelse på ca. 24.000 kr. ved en afgiftssats på 1,60 kr. pr. bind, svarende til, at der i givet fald ikke vil blive ydet afgift for ca. 15.000 bind. Ved en gennemførelse af den foreslåede omfordeling vil besparelserne blive større. Eksempelvis vil den andrage kr. 60.000 ved en afgiftssats på 4 kr. pr. bind, svarende til mindretallets principale forslag i 1977-priser.

Den i afsnit 13 foreslåede *overgangsordning* er tænkt tilrettelagt således, at den ikke i sig selv medfører merudgifter.

16. Udkast til lovbestemmelser om biblioteksafgift

De nuværende regler om forfatterafgiften findes — som der nærmere er redegjort for i afsnit 1 – i § 19 i loven om folkebiblioteker m.v. (lov nr. 171 af 27. maj 1964 som ændret ved lov nr. 314 af 26. juni 1975).

De nye lovbestemmelser, der vil være påkrævede, hvis de i denne betænkning stillede forslag skal føres ud i livet, vil kunne gennemføres enten ved en ændring af reglerne i folkebiblioteksloven eller ved en særlig lov om biblioteksafgift.

Folkebiblioteksloven gælder i dag foruden for folkebibliotekerne også for folkeskolens biblioteker. Ved revisionen i 1979/80 af denne lovgivning vil der imidlertid kunne blive tale om kun at lade den reviderede lov omfatte folkebibliotekerne, mens skolebibliotekerne overføres til undervisningsministeriets ressort, således at disse bibliotekers forhold kommer til at henhøre under folke*skole*lovgivningen. Sker dette, synes det nødvendigt at give reglerne om biblioteksafgift i en særlig lov, og det er en sådan lovregulering, der er regnet med i det følgende.

I betænkningen har Bogudvalget stillet forskellige forslag, der først vil kunne gennemføres i løbet af en årrække, idet de forudsætter, at bibliotekernes beholdningsregistrering foregår ved hjælp af EDB. Da der hersker usikkerhed om, i hvilken udstrækning og på hvilket tidspunkt Folkebibliotekernes Automationssystem (FAUST) vil blive gennemført, er det ikke muligt på nuværende tidspunkt at fastlægge den detaljerede udformning af disse forslag. Som følge heraf er forslagene om en særlig værkafgift (afsn. 7.5.), en automatisk individuel oversætterafgift (afsn. 8.7.), en afgift til forlæggere (afsn. 8.5.), afgift for værker med flere forfattere (afsn. 9.1.) samt om afgiftsfordelingen ved kombinationsværker (afsn. 9.2.) ikke medtaget i de nedenfor foreslåede lovbestemmelser, der bygger på de forslag, der er stillet af medlemmerne Birkelund, Hertel, Kofod, Lindbo-Larsen, Schultz Lorentzen og Weincke, og som subsidiært tiltrædes af Gimbel.

Udkast til lov om biblioteksafgift

§ **1.** Staten yder efter bestemmelserne i denne lov en afgift til danske forfattere, komponister, billedkunstnere, fotografer og andre, hvis værker i bogform benyttes i folkebiblioteker og i folkeskolernes biblioteker. Afgift ydes også til de pågældendes efterladte.

§ 2. Afgiften ydes efter nærmere regler, der fastsættes af ministeren for kulturelle anliggender efter forhandling med undervisningsministeren, og udgør 2,61 kr. pr. bind for de første 1.000 bind, hvormed den enkelte berettigede er repræsenteret i bibliotekerne, 1,96 kr. pr. bind for de næste 9.000 bind og 0,65 kr. pr. bind for yderligere bind. Der ydes dog ikke vederlag, hvis den pågældende er repræsenteret med mindre end 100 bind.

Stk. 2. De i stk. 1 fastsatte satser ydes fra og med finansåret 1985. Ministeren for kulturelle anliggender bemyndiges til at fastsætte satserne for finansårene 1981 til 1984, dog således at den samlede beløbsramme ikke overstiger et beløb, svarende til 1,60 kr. pr. afgiftsberettigende bind.

Stk. 3. Ministeren for kulturelle anliggender kan bestemme, at optællingen af de afgiftsberettigende bind skal ske ved stikprøver i et mindre antal repræsentative biblioteker.

§ 3. Der stilles et årligt beløb på X mio. kr. til rådighed til fordeling efter ansøgning til ophavsmænd, der med deres bøger er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne. Beløbet fordeles efter retningslinier, fastsat af ministeren for kulturelle anliggender.

Stk. 2. Det kan ved aftale mellem ministeren for kulturelle anliggender og de organisationer, der er repræsentative for danske ophavsmænd til bøger, bestemmes, at de i § 2, stk. 1 og 2 anførte satser reduceres med indtil 10%. De beløb, der herved bespares, skal efter nærmere regler fastsat i aftalen anvendes til formål til gavn for ophavsmændene.

§ 4. Berettigede til at modtage afgift er forfattere, som er danske statsborgere. Ministeren for kulturelle anliggender kan dog fastsætte regler, hvorefter udenlandske statsborgere undtagelsesvis, når en særlig tilknytning til Danmark foreligger, kan opnå ret til at modtage biblioteksafgift.

§ 5. Indspilninger af litterære værker på lydbånd eller lignende betragtes i henseende til ydelse af biblioteksafgift som sidestillet med bøger, og ophavsmænd, der har ydet bidrag til sådanne indspilninger ("lydbøger") har ret til at oppebære afgift efter tilsvarende regler som dem, der gælder for ophavsmændene til bøger.

§ 6. Reglerne i §§ 1-5 gælder ikke for oversættere. Staten yder et beløb på 2 mio. kr. årligt, der efter ansøgning uddeles til oversættere, som er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne.

§ 7. De i § 2, § 3, stk. 1 og § 6 angivne beløb forhøjes eller nedsættes med 3% for hver fulde 3 points udsving i reguleringspristallet 100.

§ 8. Loven træder i kraft den . . . . . .

Til dette forslags § 1 skal bemærkes, at man ikke har tilsigtet ændringer med hensyn til efterlevendes ret til at modtage afgift. Om dette spørgsmål forudsættes der fastsat nærmere regler af kulturministeren, jfr. den generelle hjemmel hertil i indledningen til § 2.

Et mindretal i udvalget, Danielsen, Faber, Helweg, Lembourn, Schlichtkrull og Smith, har ikke kunnet tiltræde de forslag, der i ovenstående lovudkast er omtalt i § 3, og foreslår i konsekvens heraf, at denne paragraf udelades. De foreslår tillige andre satser for ydelsen af den automatiske biblioteksafgift, jfr. afsnit 11.

Principialt foreslår de derfor § 2, stk. 1 og 2, affattet således:

§ 2. Afgiften ydes efter nærmere regler, fastsat af ministeren for kulturelle anliggender, og udgør 3,27 kr. pr. bind for de første 1.000 bind, hvormed den enkelte berettigede er repræsenteret i bibliotekerne, 2,45 kr. pr. bind for de næste 9.000 bind og 0,82 kr. pr. bind for yderligere bind. Der ydes dog ikke vederlag, hvis den pågældende er repræsenteret med mindre end 100 bind.

Stk. 2. De i stk. 1 fastsatte satser ydes fra og med finansåret 1985. Ministeren for kulturelle anliggender bemyndiges til at fastsætte satserne for finansårene 1981 til 1984, dog således at den samlede beløbsramme ikke overstiger et beløb svarende til 1,73 kr. pr. afgiftsberettigende bind i finansåret 1981, 1,79 kr. i 1982, 1,85 kr. i 1983 og 1,91 kr. i 1984.

Subsidiært foreslår disse medlemmer § 2, stk. 1 og 2, affattet således:

§ 2. Afgiften ydes efter nærmere regler, fastsat af ministeren for kulturelle anliggender og udgør 2,78 kr. pr. bind for de første 1.000 bind, hvormed den enkelte berettigede er repræsenteret i bibliotekerne, 2,08 kr. pr. bind for de næ-

ste 9.000 bind og 0,69 kr. for yderligere bind. Der ydes dog ikke vederlag, hvis den pågældende er repræsenteret med mindre end 100 bind. *Stk. 2.* De i stk. 1 fastsatte satser ydes fra og med finansåret 1985. Ministeren for kulturelle anliggender bemyndiges til at fastsætte satser for finansårene 1981 til 1984, dog således at den samlede beløbsramme ikke overstiger et beløb, svarende til 1,66 kr. pr. afgiftsberettigende bind.

17. Særudtalelse afgivet af Henning Gimbel

I "Rapport nr. 2 fra Bogudvalget: Vederlag til forfattere m.v. i anledning af folke- og skolebibliotekers udlån af bøger" fra 1977 har jeg i en særudtalelse redegjort for mit syn på biblioteksafgiften og Bogudvalgets underudvalgs forslag.

Jeg henviser til denne særudtalelse og skal nu, efter Bogudvalgets behandling af ovennævnte underudvalgsrapport, atter udtrykke mit standpunkt og mine alvorlige betænkeligheder ved Bogudvalgets foranstående forslag.

Efter min vurdering er det nødvendigt at ændre biblioteksafgiften betydeligt mere end Bogudvalgets flertal stiller forslag om. Biblioteksafgiften tilgodeser i dag ikke i rimelig grad de krav, man må stille til den. Det vil den heller ikke gøre efter gennemførelsen af Bogudvalgets forslag.

Jeg skal indledningsvis understrege, at jeg finder det helt nødvendigt, at der i et lille sprogområde som det danske føres en aktiv kulturpolitik med særlig opmærksomhed overfor litteraturen og dens ophavsmænds betingelser.

Jeg opfatter biblioteksafgiftens oprindelige formål dobbeltsidigt: 1. at yde et vederlag til danske forfattere for samfundets benyttelse af de af dem skabte værdier i litterær form gennem vore biblioteker og 2. derved at give betingelser som kunne fremme skabelsen af værdifuld dansk litteratur.

I dag bør biblioteksafgiften være et middel til fastsættelse af samfundets vederlag eller betaling for tilførte kulturelle og kunstneriske værdier i litterær form. Dette vederlag bør efter min opfattelse fastsættes i så nøje overensstemmelse som muligt med kvaliteten af forfatternes produkter og ikke alene efter kvantiteten.

Ved biblioteksafgiftens indførelse i 1946 og i de første mange år derefter tilgodeså biblioteksafgiftsordningen i rimelig grad disse forskellige formål, omend de udbetalte beløb var små.

Øverst på listen i 1946 og 1956 stod følgende forfattere:

1946:

1. A. Chr. Westergaard
2. Estrid Ott
3. Morten Korch
4. Thomas Olesen Løkken
5. Johs. V. Jensen
6. Martin Andersen Nexø
7. Gunnar Gunnarsson
8. Sigurd Elkjær
9. Aage Krarup Nielsen
10. Leck Fischer
11. Thit Jensen
12. Harry Søiberg
13. Knuth Becker
14. Inger Bentzon
15. Anna Baadsgaard
16. Erik Bertelsen
17. Karin Michaelis
18. Johannes Jørgensen
19. Ellen Duurloo
20. Karen Aabye
21. Astrid Ehrencron Kidde
22. Hakon Mielche
23. Johannes Bech
24. Marcus Lauesen
25. Jacob Paludan

1956:

1. A. Chr Westergaard
2. Estrid Ott
3. Sigurd Elkjær
4. Martin Andersen Nexø
5. Johs. V. Jensen
6. Thomas Olesen Løkken
7. Karen Aabye
8. Aage Krarup Nielsen
9. Gunnar Gunnarsson
10. Leck Fischer
11. Thit Jensen
12. Martin A. Hansen
13. Inger Bentzon
14. Ellen Duurloo
15. Harry Søiberg
16. Hakon Mielche
17. Aage Dons
18. Hans Hvass
19. Knud Andersen
20. Hilmar Wulff
21. Knuth Becker
22. Ingvald Lieberkind
23. Sigrid Thomsen
24. Erik Bertelsen
25. Magnus Moen

Hans Kirk var henholdsvis nr. 27 i 1946 og nr. 26 i 1956. Aage Dons var nr. 38 og nr. 17. H.C. Branner var nr. 39 og 38. Aase Hansen nr. 49 og 49. Tom Kristensen nr. 57 og 72. Karen Blixen nr. 72 og 51.

Beløbene var i 1946: kr. 5.963 til nr. 1 og kr. 1.132 til nr. 25. I 1956: kr. 15.405 til nr. 1 og kr. 2.930 til nr. 25.

I ordningens første tiår lå et par børnebogsforfattere således øverst, efterfulgt af populære folkelige forfattere, nogle af vore bedste skønlitterære forfattere og enkelte popularisatorer indenfor faglitteraturen og rejsebogsforfattere m.fl. Billedet ændrer sig ikke meget ned til listens nr. 50 eller til nr. 75.

Den betydeligste del af vor litteratur blev tilgodeset, men den kvalitativt mindre væsentlige, men populære litteratur fik også sit. Biblioteksafgiften alene uden Statens Kunstfond (og hædersgaverne m.v. før 1964) viste sig kulturpolitisk utilstrækkelig.

Hvis Statens Kunstfond var blevet etableret før biblioteksafgiften, havde vi da haft behov for biblioteksafgiften?

I 1966 (20 år efter oprettelsen) havde listen over biblioteksafgiftens top-25 ændret sig en del, og disse ændringer er fortsat og vil fortsætte, indtil biblioteksafgiftens beregningsgrundlag revideres.

I 1976 og i 1978 ser listen således ud:

1976:

1. Robert Fisker
2. Thøger Birkeland
3. S. Steensgård
4. Hans Hvass
5. Knud Hermansen
6. Jørgen Clevin
7. Poul Holm Joensen
8. Karen Herold Olsen
9. Carla Hansen
10. Johan Brinth
11. Kirsten Hare
12. Dines Skafte Jespersen
13. B.B. Møller
14. Mogens Jansen
15. J. Bech Nygaard
16. Klaus Rifbjerg
17. Cecil Bødker
18. T.W. Langer
19. Palle Lauring
20. Tove Ditlevsen
21. G. Mandahl-Bart
22. Esther Skriver
23. Knud Georg Brundbjerg
24. Jens K. Holm
25. Ole Lund Kirkegaard

1978:

1. Robert Fisker
2. S. Steensgård
3. Thøger Birkeland
4. Knud Hermansen
5. Hans Hvass
6. Jørgen Clevin
7. Poul Holm Joensen
8. Mogens Jansen
9. Carla Hansen
10. Kirsten Hare
11. Cecil Bødker
12. Karen Herold Olsen
13. Johan Brinth
14. Dines Skafte Jespersen
15. J. Bech Nygaard
16. Klaus Rifbjerg
17. B.B. Møller
18. Torben W. Langer
19. Esther Skriver
20. Palle Petersen
21. Leif Esper Andersen
22. Palle Lauring
23. G. Mandahl-Barth
24. Ole Lund Kirkegaard
25. Knud Georg Brundbjerg

Listen er nu domineret af forfattere til supplerende læsning (småhefter og alm. bøger) til brug i folkeskolen, distribueret gennem skolebibliotekerne og ofte skrevet — som naturligt er — af skolens fagfolk. Enkelte egentlige børnebogsforfattere, folkelige forfattere og enkelte af vore bedste skønlitterære forfattere holder endnu stand blandt de 25 øverste på listen — men hvor længe?

De udbetalte beløb var i 1976: kr. 392.727 til nr. 1 og kr. 86.152 til nr. 25.1 1978 var beløbene kr. 495.817 og kr. 117.961.

Et nærmere overblik over de ovenfor nævnte forfatterskaber kan fås gennem børnebibliotekernes og skolebibliotekernes trykte bogkataloger ved opslag i forfatterkatalogen.

Folkeskolens supplerende læsning præger ikke alene biblioteksafgiftslistens øverste ende,

men hele listen. Skolebibliotekernes bogbestand udgør i dag godt 50% af det samlede beregningsgrundlag for biblioteksafgiften.

Hvordan er den ovenfor viste udvikling sket?

Det er den ved skolebibliotekernes udvikling. Oprindeligt oprettedes biblioteksafdelinger i folkeskolen som børnebiblioteksfilialer af folkebiblioteket. Efterhånden som ideerne om den friere undervisningsform i skolen vandt frem, blev der brug for store mængder af supplerende læsestof ved siden af de egentlige lærebøger ("taskebøgerne"). Den supplerende læsning blev placeret i skolebibliotekerne sammen med fritidslæsningen, og det moderne skolebibliotek opstod og blev et dagligt arbejdsredskab i skolen. Denne glidende udvikling medførte ingen ændring i bibliotekernes regler for optælling af bøger til biblioteksafgift. Skolebibliotekernes stadigt øgede samlinger af undervisningsmateriale indgik fuldtud i optællingerne. Det gør de stadig, selv om skolebibliotekerne i dag overalt er mediateker i skolerne og en del af skolernes undervisningsmaterialesamlinger og reelt ikke filialer af folkebibliotekerne, hverken funktionelt eller organisatorisk.

Som retfærdig betaling for samfundets intensive benyttelse af forfatternes værker gennem bibliotekerne bør biblioteksafgiften kun omfatte de offentlige folkebiblioteker og ikke den katalogiserede del af folkeskolens materialesamlinger (d.v.s. skolebibliotekerne). De fleste af skolebibliotekernes bøger og småhefter er netop skrevet med henblik alene på salg til folkeskolerne og bør derfor ikke vederlægges ekstra, når de benyttes efter formålet. Der er i dag ikke større begrundelse for at medregne folkeskolens skolebiblioteker i biblioteksafgiftens beregningsgrundlag, end der ville være for at medregne folkeskolens øvrige boglige materialesamlinger eller skolebibliotekerne i andre skoleformer: gymnasier, seminarier, handelsskoler o.s.v. Som bekendt medregnes disse sidstnævnte samlinger af undervisningsmaterialer ikke i dag. Det skyldes udelukkende historiske årsager, at folkeskolens skolebiblioteker medregnes, nemlig disse samlingers oprettelse og udvikling i folkebiblioteksregi.

Jeg opretholder hermed forslaget i underudvalgsbetænkningen om, at folkeskolens skolebiblioteker udgår af biblioteksafgiftens beregningsgrundlag. Såfremt dette forslag ikke kan accepteres med henvisning til skolebibliotekernes indhold af almindelige børnebøger og med henvisning til, at disse ikke klart kan adskilles fra de egentlige undervisningsmaterialer, foreslår jeg, at skolebibliotekerne indtil videre medregnes, men at deres bogsamlinger kun indgår i biblioteksafgiftens beregningsgrundlag med en fjerdedels vægt. (Alle bindtal i skolebibliotekerne deles med 4 før sammenlægning med folkebibliotekernes bindtal). Dette sidstnævnte forslag må ses i sammenhæng med folkeskolens skolebibliotekers store antal og deres deraf flydende urimelige vægt i biblioteksafgiftens beregningsgrundlag.

Med henvisning til min særudtalelse i underudvalgsbetænkningen opretholder jeg mine øvrige forslag, herunder at halvdelen af biblioteksafgiften udbetales efter antal optalte bind i folkebibliotekerne (og evt. skolebibliotekerne efter foranstående forslag), medens den anden halvdel udbetales efter kvalitetsvurdering af forfatterskaberne. Kvalitetsvurderingen foreslås foretaget af et 7-mands udvalg og efter nøje fastlagte retningslinier.

Resultatet af de ovenfor nævnte forslag vil være, at biblioteksafgiftens beløb pr. bind i folkebibliotekerne kan opretholdes på de nuværende niveau, samtidig med at der inden for biblioteksafgiftens nuværende økonomiske rammer vil være mulighed for at yde kvalitetsvederlag for i alt omkring 10 mill. kr. Hermed vil samfundets vederlag til en lang række værdifulde forfatterskaber kunne øges betragteligt - og det tiltrænges. Et betydeligt antal forfatterskaber af høj kvalitet og/eller under værdifuld udvikling opnår i dag årlige biblioteksafgiftsydelser mellem 25.000 og 5.000 kr. eller mindre. Mange af disse bør tillægges store kvalitetsvederlag.

I øvrigt foreslår jeg, at de ovenfor nævnte forslag gennemføres som midlertidige ændringer af biblioteksafgiften, og at denne snarest gøres til genstand for ny vurdering i sammenhæng med Statens Kunstfond og i almindelig kulturpolitisk sammenhæng.

Jeg foreslår, at man herunder også fremskaffer oplysninger om forfatteres og bogudgivelsers økonomiske forhold som en del af det nødvendige grundlag for forslag om ændringer i vore kulturpolitiske støtte- og vederlagsordninger, og at man forsøger at vurdere forslagenes kulturpolitiske virkninger.

Jeg forslår endelig, at denne sammenhængende vurdering foretages i et udvalg sammensat af uvildige medlemmer.

Ministeriet for kulturelle anliggenders bekendtgørelse nr. 106 af 5. marts 1979

Bekendtgørelse om biblioteksafgift

I henhold til § 19 i bekendtgørelse nr. 600 af 9. december 1975 af lov om folkebiblioteker m.v. fastsættes:

§ 1. Staten yder danske forfattere m. fl. et årligt vederlag for hvert bind, hvormed de er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne. Vederlaget ydes til forfattere, som er danske statsborgere, og til deres efterladte, jfr. § 2.

§ 2. Ret til at modtage vederlag har:

a) Forfatteren selv.
b) Forfatterens efterlevende ægtefælle så længe ægtefællen ikke har indgået nyt ægteskab; hvis det ny ægteskab ophører, har ægtefællen igen ret til vederlag. En fraskilt ægtefælle har ret til vederlag, hvis ægteskabet har varet mindst 5 år, og hvis det er fastsat ved skilsmissen, at ægtefællen har ret til underholdsbidrag. Hvis forfatteren efterlader sig to berettigede ægtefæller, deles vederlaget mellem dem i forhold til det antal påbegyndte år, hvori hver af dem har været gift med forfatteren; den enkeltes andel skal dog være mindst en tredjedel af vederlaget. Efterlader forfatteren sig mere end to berettigede ægtefæller, deles vederlaget ligeligt imellem dem.
c) Børn under 21 år af en afdød forfatter, hvis den anden af deres forældre er død eller ikke berettiget efter punkt b).

Stk. 2. Hvis en forfatter efterlader sig berettigede både efter stk. 1 b) og stk. 1 c), tilfalder to tredjedele af vederlaget den eller de berettigede ægtefæller til deling efter reglerne under b), mens en tredjedel af vederlaget tilfalder det eller de berettigede børn til lige deling. Hvis en efterlevende ægtefælles ret til vederlag indtræder igen ved et senere ægteskabs ophør, jfr. stk. 1 b), fordeles vederlaget med en tredjedel til ægtefællen og to tredjedele til børnene, indtil de fylder 21 år.

Stk. 3. Vederlag udbetales for hvert finansår til den berettigede eller dennes bo, hvis betingelserne for udbetaling forelå ved finansårets begyndelse den 1. januar.

§ 3. Den, der ønsker at komme i betragtning ved fordelingen af vederlaget, skal selv anmelde sig til Bibliotekstilsynet og oplyse sit navn og personnummer. Blanket til anmeldelsen fås i Bibliotekstilsynet. Den, der anmelder sig inden 15. november, kommer i betragtning ved fordelingen fra og med det følgende finansår.

§ 4. På grundlag af anmeldelserne fra de berettigede udarbejder Bibliotekstilsynet for hvert finansår det nødvendige materiale til brug ved bibliotekernes opgørelse af forfatternes bindtal, herunder en fortegnelse over de forfattere, hvis bøger skal medregnes ved årets opgørelse.

§ 5. De biblioteker, som omfattes af biblioteksloven, herunder folkebiblioteker, skolebiblioteker i folkeskolen, Søfartens Bibliotek og Folkebibliotekernes Depotbibliotek, indberetter hvert år inden en nærmere angiven frist til Bibliotekstilsynet, hvor mange bind, der fandtes i bibliotekerne ved finansårets begyndelse den 1. januar af forfatterne på den tilsendte fortegnelse.

§ 6. Ved bibliotekernes opgørelse af forfatternes bindtal medregnes alle boger, som kun har én forfatter. Værker, der består af

Min. f. kult. anl. j. nr. 2. kt. 223835-3-78.

flere bind, medregnes kun, når alle bind har samme forfatter. Der bortses fra oversættelser og fra bearbejdelser, der ikke udgor et nyt selvstændigt åndsværk.

§ 7. På grundlag af bibliotekernes indberetninger opgor Bibliotekstilsynet for hvert finansår det samlede bindtal af hver enkelt forfatter og udbetaler vederlaget til den eller de berettigede inden finansårets udgang. Hvis en forfatters samlede bindtal er under 50, udbetales vederlaget ikke.

§ 8. Vederlaget udbetales med 1,60 kr. for hvert bind, hvormed forfatteren er repræsenteret i bibliotekerne. Belobet forhojes eller nedsættes med 3 procent for hver fulde 3 points udsving i reguleringspristallet 100 (basis januar 1975).

§ 9. Et nævn med repræsentation for biblioteker og forfattere skal have adgang til at folge vederlagsadministrationen. I tilfælde af tvivl om fortolkningen af bestemmelserne i § 6 skal Bibliotekstilsynet indhente nævnets udtalelse. Bibliotekstilsynets afgorelser kan indbringes for kulturministeriet.

Stk. 2. Nævnet består af 3 medlemmer:

1 medlem udpeget af kulturministeriet,

1 medlem udpeget af Kommunernes Landsforening,

1 medlem udpeget af Dansk Forfatterforening.

Nævnets medlemmer og suppleanter for disse beskikkes af kulturministeren for et tidsrum af 3 år. Bibliotekstilsynet er sekretariat for nævnet.

§ 10. Staten yder et årligt belob på 220.000 kr., der uddeles efter ansogning til oversættere, der er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne. Belobet forhojes eller nedsættes med 3 procent for hver fulde 3 points udsving i reguleringspristallet 100 (basis januar 1975).

§ 11. Oversætterbelobet fordeles til oversættere, der har oversat boger fra fremmede sprog til dansk, og som i særlig grad er repræsenteret i folke- og skolebibliotekerne.

§ 12. Ansogning om en andel i oversætterbelobet indsendes til Bibliotekstilsynet inden den 1. januar på en særlig blanket, der fås i Bibliotekstilsynet.

§ 13. Oversætterbelobet fordeles af et udvalg, som består af

1 medlem udpeget af kulturministeriet,

2 medlemmer udpeget af Dansk Forfatterforening.

Udvalgets medlemmer beskikkes af kulturministeren for et tidsrum af 3 år. Bibliotekstilsynet er sekretariat for udvalget.

§ 14. Undervisningsministeriets bekendtgorelse nr. 544 af 25. oktober 1946 ophæves.

§ 15. Bekendtgorelsen træder i kraft ved bekendtgorelsen i Lovtidende.

Ministeriet for kulturelle anliggender, den 5. marts 1979

NIELS MATTHIASES

/ E. Trane

Uddrag af bemærkninger til engelsk forslag om biblioteksafgift af 31. januar 1979

Public Lending Right Bill

EXPLANATORY AND FINANCIAL MEMORANDUM

This Bill provides for a right, to be known as public lending right, to be conferred on authors by virtue of which payments will be made to them in respect of loans of their works from public libraries.

Clause 1 provides for the establishment of the right; provides for the works in respect of which the right is to subsist, and the scales of payments in respect of them, to be determined by a scheme made under the Bill; requires the Secretary of State to appoint a Registrar of Public Lending Right to administer the scheme; and specifies the principal functions of the Registrar.

Clause 2 provides for the establishment of a Central Fund out of which there are to be paid the sums due to authors under the scheme and the expenses of administering the scheme. The fund will be financed out of money provided by Parliament which is not to exceed £2 million in any year. The clause confers power on the Secretary of State, with the consent of the Treasury, to increase this limit by order subject to resolution of the House of Commons.

Clause 3 requires the Secretary of State to make, subject to affirmative resolution of each House, a scheme for the purposes of the Bill and specifies the principal matters for which the scheme is to provide.

Clause 4 provides for the keeping of a register of works and their authors and, where the right is transmitted to another person under the scheme, the person for time being entitled to the right.

The Schedule makes provision for the Registrar and his office.

Financial effects of the Bill

It is not expected that the scheme made under clause 3 of the Bill will be in full operation until some 2 to 3 years after the day to be appointed for the commencement of the Bill. Expenditure out of the Central Fund established under clause 2 will be incurred during the preliminary period at an estimated rate of about £100,000 in the first calendar year rising to £400,000 in the year before the scheme is in full operation. When the scheme is in full operation the charge on public funds will be £2 million or such larger sum as may be specified by an order under clause 2(3) of the Bill.

FREDERIKSBERG KOMMUNES
SKOLEBIBLIOTEKER

SKOLEBIBLIOTEKSINSPEKTØREN

BULOWSVEJ 34
1870 KØBENHAVN V.
TLF.: (01) 37 10 74

Nyt telefonnr.:
(01) 37 66 22

Den 7. august 1978

Ministeriet for kulturelle anliggender
Bogudvalget
Nybrogade 2
12o3 København K.

Bogudvalget har i skrivelse af 11. april 1978 oplyst, at der i forbindelse med en gennemgang af "Rapport nr. 2 fra Bogudvalget" har været en vis interesse for under en fremtidig biblioteksafgiftsordning at anvende UNESCO's bogdefinition ved beregning af afgiften. Nærmere bestemt skulle hovedreglen være, at man ved optællingen kun medregner bøger på over 48 sider. For lyrik, drama og "fiktionsbørnebøger" skulle dog medtages alle bøger på over 32 sider.

I samme skrivelse oplyses det endvidere, at flere af Bogudvalgets medlemmer har foreslået, at der foretages en undersøgelse, der kan give indtryk af, hvad omtalte nyordning vil betyde for den biblioteksafgift, der beregnes på grundlag af bogbestanden i skolebibliotekerne.

Under henvisning til ovennævnte har Bogudvalget bedt mig om at foretage en sådan undersøgelse ud fra det boglige materiale, som befinder sig i Frederiksberg Kommunes Skolebiblioteker, hvilket jeg i henvendelse medio april 1978 til udvalgets formand har indvilget i.

Undersøgelsen er nu afsluttet, og der skal i det efterfølgende redegøres for undersøgelsens indhold og resultat.

Som ønsket er undersøgelsen foretaget på baggrund af samlingerne i Frederiksberg Kommunes Skolebiblioteker. Der er oprettet skolebibliotek i hver af kommunens 16 skoler, og der er i kommunen etableret et pædagogisk center, hvori befinder sig en fællessamling af klassesæt. Det pædagogiske center har karakter af amtscentral og fungerer som overbygning på skolebibliotekernes samlinger.

Skolebibliotekernes samlede bogbestand udgjorde pr. 31. december 1977: 161.392 bind. Samlingen af klassesæt udgjorde samme dato: 148.341 bind. Samlingerne består således af i alt 3o9.733 bind.

Til grund for undersøgelsen har ifølge sagens natur alene ligget den del af materialet, der har relation til opgørelsen til Dansk Forfatterfond. I denne opgørelse indgår for Frederiksberg Kommunes Skolebiblioteker 78.862 bind fordelt på 895 forfattere.

En gennemgang af den bogbestand, hvormed hver enkelt af disse 895 forfattere er repræsenteret i skolebibliotekerne og i fællessamlingen, har som resultat givet:

1. Af samtlige nuværende afgiftsberettigede bind (78.862 bind) vil kun de 55.645 bind opfylde UNESCO's bogdefinition. Det svarer til 7o,6 % .

2. Modsat opfylder 23.217 bind ikke definitionen. Det svarer til 29,4 %.

3. Af de bind, der ikke opfylder definitionen, repræsenterer de 9.46o bind skønlitteratur med et sidetal på 32 eller mindre.

4. Af samtlige 895 forfattere vil de 627 (7o,l %) ikke blive berørt, dersom UNESCO's definition lægges til grund for beregningen af biblioteksafgiften.

5. Modsat vil et ændret beregningsgrundlag få konsekvenser for 268 forfattere (29,9 %).

6. Af sidstnævnte 268 forfattere vil de 164 ved en ændring blive holdt totalt uden for afgiften, medens de 1o4 kun delvis vil miste afgiften.

7. De 164 forfattere, som totalt vil miste biblioteksafgiften, er repræsenteret ved 9.528 bind, der kan fordeles på følgende måde:

Mellem	o - 5o	bind	:	1o1	forfattere
	51 - 1oo	"	:	37	"
	1o1 - 15o	"	:	9	"
	151 - 2oo	"	:	7	"
	2o1 - 25o	"	:	3	"
	251 - 3oo	"	:	4	"
	3o1 - 35o	"	:	1	"
	351 - 4oo	"	:	o	"
	4o1 - 45o	"	:	o	"
	451 - 5oo	"	:	1	"
	5o1 - 55o	"	:	o	"
	551 - 6oo	"	:	o	"
	851	"	:	1	"
				164	forfattere

8. De 1o4 forfattere, som kun delvis vil miste biblioteksafgift, er tilsammen repræsenteret ved 31.52o bind. Heraf opfylder kun de 17.831 bind UNESCO's definition.

9. De resterende 13.689 bind kan fordeles på følgende måde:

Mellem	0 - 50	bind	:	44 forfattere
	51 - 100	"	:	22 "
	101 - 150	"	:	12 "
	151 - 200	"	:	9 "
	201 - 250	"	:	2 "
	251 - 300	"	:	3 "
	301 - 350	"	:	4 "
	351 - 400	"	:	2 "
	401 - 450	"	:	2 "
	451 - 500	"	:	0 "
	501 - 550	"	:	1 "
	1088	"	:	1 "
	1300	"	:	1 "
	2038	"	:	1 "
				104 forfattere

Undersøgelsen er foretaget med omfattende hjælp fra bibliotekar Ruth Maarbjerg Hansen, der sammen med undertegnede står til rådighed med yderligere oplysninger, dersom Bogudvalget måtte ønske det.

Jørgen Christiansen

Jørgen Christiansen

DANMARKS SKOLEBIBLIOTEKSFORENING
FORMANDEN

„SKOVHUSET"
GANLØSE
2760 MALØV
TELF.: (03) 18 32 70

DEN 17. januar 1973

Ministeriet for
kulturelle anliggender
Bogudvalget
Nybrogade 2
1203 København K.

Kulturministeriets Bogudvalg har i skrivelse af 24. november 1977 bedt Danmarks Skolebiblioteksforening om en udtalelse til afsnittene 8.1 og 9.5 i en rapport afgivet af underudvalget vedrørende biblioteksafgiften.

Styrelsen for Danmarks Skolebiblioteksforening har på et møde i december 1977 indgående drøftet rapportens indhold, og jeg skal på baggrund heraf udtale følgende:

Danmarks Skolebiblioteksforening takker Bogudvalget for anledningen til over for udvalget at udtale foreningens officielle holdning til de dele af rapporten, der har relation til skolebibliotekerne.

Skolebibliotekerne udgør 40-45 % af det samlede afgiftsberettigede bindtal i Danmark. Danmarks Skolebiblioteksforening finder det derfor urimeligt, at skolebibliotekerne ikke har været repræsenteret i underudvalget.

Det oplyses i rapporten, at undervisningsministeriet over for udvalget har gjort den opfattelse gældende, at det efter gennemførelsen af lovrevisionen ikke længere vil være muligt at foretage en optælling af bogbestanden i skolebibliotekerne. Danmarks Skolebiblioteksforening kan hertil bemærke, at foreningen ved henvendelse til ledende skolebibliotekarer i så mange kommuner, at de tilsammen udgør over 25 % af skolebibliotekernes samlede bogbestand, har fået en enstemmig tilkendegivelse af, at det også efter lovrevisionen vil være muligt at optælle skolebibliotekernes bogbestand i forbindelse med beregningen af forfatterafgiften.

Underudvalget henviser i sin rapport til "Betænkning afgivet af det af Danmarks okolebiblioteksforening den 9. oktober 1972 nedsatte udvalg vedrørende bibliotekstekniк", hvori det nævnes, at der er en glidende overgang mellem undervisningsmidler, der traditionelt administreres af skolebiblioteket, og de øvrige undervisningsmidler, herunder lærebøger. Foreningen kan ikke acceptere underudvalgets fortolkning af den i betænkningen omtalte glidende overgang mellem skolebibliotekets materialer og skolens øvrige undervisningsmaterialer. Betænkningens bemærkninger dækker alene over det forhold, at der ikke nødvendigvis fra skole til skole behøver at være ensartede grænser mellem de to materialetyper. Dette forhold har ikke, sådan som underudvalget forestiller sig det, til følge, at skolebiblioteket kun meget vanskeligt kan defineres. Det er Danmarks Skolebiblioteksforenings klare opfattelse, at skolebiblioteket netop i fremtiden vil være præcist defineret som den del af skolens materialer, der katalogiseres efter et fælles system (Folkeskoleloven 3 17, stk. 2). Foreningen har i øvrigt fundet det bemærkelsesværdigt, at underudvalget henviser til dele af betænkningen om bibliotekstekniк uden også at omtale betænkningens bemærkninger vedrørende forfatterfonden.

Rapporten citerer fra undervisningsministeriets redegørelse vedrørende forfatterafgiften blandt andet: "at skolebibliotekerne ikke kan siges at være offentlige biblioteker "i samme forstand" som folkebibliotekerne, idet de henvender sig til den begrænsede kreds, der udgøres af den enkelte skoles lærere og elever, og at den sædvanlige begrundelse for ydelse af biblioteksafgift, nemlig den særligt intensive udnyttelse af bøger, der finder sted gennem almenhedens brug af bøgerne, næppe kan anvendes for skolebibliotekernes vedkommende".

Undervisningsministeriet henviser i denne forbindelse til, at der heller ikke ydes biblioteksafgift for de samlinger, der er opbygget i henhold til f.eks. seminarielovgivningen, lovgivningen om gymnasier og om HF eller om de erhvervsfaglige uddannelser.

Danmarks Skolebiblioteksforening deler ikke denne opfattelse. Skolebibliotekerne er et tilbud for aldersgruppen 6 til 16 år. Denne aldersgruppe adskiller sig fra samfundets øvrige aldersgrupper ved lovmæssigt at være forpligtet til at modtage undervisning i 9 år. Forpligtelsen kan opfyldes ved udnyttelse af folkeskolens tilbud om gratis undervisning. Der findes ca. 2ooo kommunale folkeskoler i Danmark med ca. 800.000 elever. Foreningen må mene, at skolebibliotekerne også efter karakteren af deres udnyttelse har udtalt overensstemmelse med folkebibliotekerne, og at sammenligninger med seminariebiblioteker og lignende biblioteker kun meget vanskeligt lader gøre.

I følge folkeskolelovens § 17, stk. 3 fastsætter undervisningsministeren retningslinier for skolebibliotekernes biblioteksteknisk arbejde. Disse retningslinier er endnu ikke formuleret og vil efter alt at dømme først få virkning i forbindelse med gennemførelsen af en ny bibliotekslov. Danmarks Skolebiblioteksforening vil over for undervisningsministeren meget kraftigt understrege værdien af et fælles biblioteksteknisk "bagland" for folke- og skolebiblioteker. xin ophævelse af forfatterafgiften på skolebibliotekernes materialer og ikke på folkebibliotekernes vil efter Danmarks Skolebiblioteksforenings mening være i modstrid med bestræbelserne på at fastholde et fælles biblioteksteknisk regi for de to bibliotekstyper.

Rapporten påstår, at skolebibliotekerne rummer bøger, som er produceret direkte med henblik på anvendelse i skolerne og ikke med sigte på salg til det almindelige publikum. Danmarks Skolebiblioteksforening har ikke været i stand til at nævne titler i skolebibliotekernes samlinger, der kan dækkes af nævnte beskrivelse.

Danmarks Skolebiblioteksforening har i forbindelse med vurderingen af rapporten ikke set det som sin opgave at føre lenpolitik for skribenter og forlag. For Danmarks Skolebiblioteksforening har problemet helt klart været at forhindre, at der tages skridt til en forringelse af skolebibliotekernes forudsætninger. I dette tilfælde ved, at skribenter,

hvis materialer udlånes fra skolebibliotekerne,stilles ringere end skribenter, hvis materialer befinder sig i folkebibliotekerne. En sådan forringelse vil efter foreningens opfattelse helt givet få virkning på de materialer, der for fremtiden vil være til rådighed for skolebibliotekerne.

Der er i rapporten fra underudvalget vedrørende biblioteksafgiften nævnt synspunkter, som vil medføre alvorlige problemer for skolebibliotekerne. Danmarks Skolebiblioteksforening anmoder derfor indtrængende Bogudvalget om at have forståelse for de af foreningens fremførte bemærkninger til rapporten.

oom en konsekvens af ovenstående kan foreningen ikke gå ind for rapportens forslag til overgangsordningen.

Foreningen må i øvrigt tage alvorlig afstand fra Henning Gimbels udtalelser (side 107) om, at skolebibliotekerne skulle bidrage væsentligt til en skæv og uretfærdig fordeling af afgiftsbeløbet til forfatterne.

Danmarks okolebiblioteksforening kan støtte undervisningsministeriet i dets opfattelse af, at amtscentralernes bøger er berettiget til afgift.

P. F. V.

Jørgen Christiansen

Jørgen Christiansen.

DANMARKS
SKOLEBIBLIOTEKARFORENING

Tarm 19.1.1978

Bogudvalget
Sekretariat:
Ministeriet for kulturelle anliggender
Nybrogade 2
1203 København K

Danmarks Skolebibliotekarforening har fået Bogudvalgets skrivelse af 24 .11.1977» hvori foreningen anmodes om at udtale sig vedrørende afsnitlene 8.1 og 9.5 i en rapport vedrørende vederlag til forfattere m.v. i anledning af folke- og skolebibliotekers udlån. På foreningens vegne skal jeg takke for denne henvendelse.
Foreningens bestyrelse og formandsskab har ved flere lejligheder drøftet biblioteksafgiften. I denne forbindelse tillader jeg mig at henvise til foreningens henvendelse af 19.4.1977 til Bogudvalget. Foreningen er af den opfattelse, at bortfald af biblioteksafgiften på skolebibliotekets bøger vil forringe vilkårene for forfatterne og dermed også for en dansk børnebogsproduktion.
Endvidere har jeg haft lejlighed til at drøfte disse ting med formanden for Danmarks Skolebiblioteksforening, skolebiblioteksinspektør Jørgen Christiansen, og kan i den anledning meddele, at Danmarks Skolebibliotekarforening tilslutter sig Danmarks Skolebiblioteksforenings skrivelse af 17.1.1978 til Bogudvalget.

Med venlig hilsen

p.f.v.

Flemming Sørensen

Flemming Sørensen
Rønnevej 7
6880 Tarm

DANMARKS LÆRERFORENING

Kompagnistræde 32 1208 København K

Telefon (01) 11 82 55

Telex 19691 dlf dk

Ministeriet for kulturelle anliggender
Nybrogade 2,

1203 København K.

Den 21. marts 1978.
Journal nr. -/34.20/JJ/CD/j.sø.

Danmarks Lærerforening har med interesse læst rapport nr. 2 fra Bogudvalget vedr. vederlag til forfattere m.v. i anledning af folke- og skolebibliotekers udlån af bøger.

Det fremgår af udvalgsbetænkningen, at der fremover forudsættes udeladelse af skolebiblioteksbøger i beregningsgrundlaget. Den heraf fremkomne besparelse, anslået til 8 mill.kr., tænkes overført til en oversætterafgift, en forhøjelse af biblioteksafgiften til forfattere med bøger stående i folkebiblioteket og en forfatterfond, hvis midler explicit unddrages undervisningsområdet.

Foreningen er af den opfattelse, at skolebøgernes pædagogiske kvalitet er afgørende afhængig af de til rådighed stående ressourcer, og at en reduktion heraf på anslået 30 % på afgørende negativ vis vil influere på kvaliteten.

Det vil være af afgørende betydning for de lærere (forfattere), der skriver bøger til skolebiblioteker, idet de gennemgående oppebærer 2/3 af deres honorar gennem biblioteksafgiften og 1/3 fra forlagene. Det vil kun i begrænset omfang være muligt fremover at overtale lødige forfattere til at skrive bøger til skolebiblioteker. Dette vil føre til en ændret udgivelsespolitik hos forlagene således:

Forlag og forfattere vil i første omfang stile mod at lave bøgerne, så de glider ind på folkebibliotekerne. I disse bøger lægges ikke vægt på deres anvendelighed i undervisningen, uanset hvilket pædagogisk tab, der kan ligge i dette. Skolebibliotekerne kan da i mangel af andet blive nødt til at købe disse.

De største skolebogsforlag vil hurtigt øge kontakten med udlandet med henblik på køb og oversættelse af udenlandske bøger. Da kommer man uden om problemet med danske forfattere, og den nye afgift til oversættere vil yderligere tilskynde hertil.

En gennemførelse af dette forslag vil utvivlsomt betyde, at skolebibliotekerne ikke fremover vil få den styrkelse, der har været lagt op til med de sidste 10 års udvikling.

Med særlig interesse har foreningen noteret sig de af undervisningsministeriet under pkt. 8 fremførte betragtninger. Disse synspunkter kan foreningen delvis tilslutte sig, idet man kan anerkende det anførte som relevant overfor forbrugsmaterialer til undervisningen, hvormed her menes grundbøger og lærebøger, som udleveres til den enkelte elev for et skoleår eller flere og som i almindelighed transporteres frem og tilbage af eleven med henblik på daglig anvendelse i timerne og daglig forberedelse (taskebøger). Desuden anerkender foreningen de anførte synspunkter overfor skolens samlinger af klassesæt, forstået som depotsamlinger af enkelttitler i mange (30) eksemplarer.

Derimod må foreningen vende sig skarpt imod forslag om bortfald af afgift for bøger, som indgår i basissamlingen på skolebiblioteket. Efter foreningens opfattelse vil en bevarelse af afgiften for dette område sikre en fortsat lødighed i materialet, jf. indledende bemærkninger, og samtidig være administrativt muligt. Man skal derfor indtrængende anmode ministeriet om at tilgodese de her fremførte synspunkter på spørgsmålet ved den videre behandling.

Venlig hilsen

for Jørgen Jensen

iiiblio t eks t ilsyne t NOTAT

3.5.1978

Forfatternes bindtal i folkebiblioteker og skolebiblioteker

Ved en stikprøveundersøgelse som beskrives i Rapport nr. 2 til Bogudvalget (bilag 10) kunne det vises at skolebibliotekernes (og de fælleskommunale samlingers) bøger udgjorde mellem 40 og 50% af de bøger'der udløste **biblioteksafgift** for **finansåret** 1972/73.

I 1977 fordelte den samlede bogbestand i folke- og skolebiblioteker sig på følgende måde (de fælleskommunale samlinger blev ophævet 1976):

Hele landet pr 31. marts 1977	Samlet bogbestand	Procentfordeling
	Bind	%
Folkebiblioteker	24.232.760	54,24
Skolebiblioteker*	20.440.637	45,75
Ialt	44.673.397	99,99

* Inkl. 7.129.418 bind i klassesæt pr 31. december 1976.

Herudover findes et ukendt antal klassesæt i skolerne som ikke er indkøbt med driftstilskud efter bibliotekeloven, og som ikke indgår i biblioteksstatistikken.

Ved forfatteropgøreisen pr 1. januar 1977 havde 47 kommuner indsendt særskilt opgørelse for henholdsvis folkebiblioteket og skolebibliotekerne.I disse kommuner var 23,41% af folkebibiioteksbøgerne medregnet ved forfatteropgørelsen og 25,8% af skolebiblioteksbøgerne.

De 47 kommuner repræsenterede 38,3% af den samlede bogbestand i alle folke- og skolebiblioteker og 39,2% af den samlede forfatteropgørelse i kommunerne. Procentfordelingen mellem folkebibliotekernes og skolebibliotekernes bøger i de 47 kommuner var følgende:

47 kommuner 1977	Folkebibliotek		Skolebibliotek	
	Samlet bog-bestand	Forf. opg.	Samlet bog-bestand	Forf. opg.
Alle 47 kommuner	55,74	53,33	44,25	46,66
5 største kommuner*	58,86	57,07	41,13	42,92
42 andre kommuner	52,37	49,81	47,62	50,18

* København, Gentofte, Odense, Århus, Ålborg

Det ses at bogbestandens fordeling i dette udsnit af kommuner svarede omtrent til fordelingen på landsplan. I de 5 største kommuner (soin tilsammen repræsenterer ca *20%* af hele landets bogbestand) var skolebibliotekernes andel af bogbestanden lavere end landsgennemsnittet (godt 41%), i de øvrige 42 kommuner var den højere (knap 48%).

Skolebibliotekernes andel af forfatteropgørelsen var gennemgående lidt større end deres andel af den samlede bogbestand. Por alle 47 kommuner udgjorde skolebiblioteksbøgerne 46,66 procent af den samlede forfatteropgørelse. Også her er andelen lavest i de større kommuner (knap 43%) og højest i de øvrige (godt *50%).*

De 47 kommuner er som nævnt udvalgt fordi man netop i dem kunne undersøge procentfordelingen, og udsnittet er ikke i sig selv repræsentativt bortset fra de 5 største kommuner. Blandt de øvrige 42 kommuner er de små kommuner underrepræsenteret. Men hvis man antager at skolebibliotekernes andel af forfatteropgørelsen også er 50% i resten af kommunerne (bortset fra de 5 største), følger heraf at skolebibliotekernes andel af forfatteropgørelsen i kommunerne i 1977 ligger mellem 48 og 49 procent på landsplan.

Det fastfrosne bindtal fra de ophævede fælleskommunale samlinger indgår ikke i kommunernes tal, men udgør 446.879 bind af den samlede forfatteropgørelse 1977 (ialt 11.108.714 bind).

Skolebibliotekernes og de fælleskommunale samlingers totale andel af forfatteropgørelsen 1977 må derfor anslås til godt og vel halvdelen.

DANSK FORFATTERFORENING

NYHAVN 21
1051 KØBENHAVN K
TELEFONER:
13 86 06 13 46 23
POSTGIROKONTO 2 00 34 81

Bogudvalget,
Ministeriet for kulturelle
anliggender,
Nybrogade 2.

13.12.78.

Den grønlandske forfatterforening, som er associeret med Dansk Forfatterforening, skal hermed igennem Dansk Forfatterforening, udtale overfor Bogudvalget, at de grønlandske forfattere har den bestemte opfattelse, at det på ingen måde er en uoverkommelig opgave at optælle grønlandske og danske forfatteres værker på de grønlandske biblioteker, og at der bør gælde ensartede biblioteksafgiftsregler såvel i Grønland som i Danmark for grønlandske og danske forfattere.
Det vil være af meget stor økonomisk betydning for de grønlandske forfattere, at de modtager det samme vederlag som danske forfattere i Danmark for det gratis udlån af deres værker fra bibliotekerne. Indtægtsmulighederne for forfattere i Grønland er særdeles ringe, og det vil derfor være af stor kulturpolitisk betydning, hvis de regler for biblioteksafgift, som vil blive gennemført i Danmark, gennemføres tilsvarende i Grønland.

Med venlig hilsen

Aqigssiaq Møller,
formand for den grønlandske
forfatterforening.

DANSK FORFATTERFORENING

Til bogudvalget.

Forslag til en omfordeling af den samlede biblioteksafgift.

Dansk Forfatterforening har med det forslag, der hermed fremlægges til debat i bogudvalget, ønsket dels at prøve at fjerne nogle af de økonomiske virkninger af den gældende afgiftsordning, som mange finder urimelige, dels at foreslå en ordning der i højere grad hjælper de dårligst stillede forfattere. Samtidig er den foreslåede ordning baseret på det også i den nuværende lov gældende automatiske princip, at der er et direkte forhold mellem det antal bind, en forfatter har stående på bibliotekerne og det beløb han modtager, og at der ikke bør indføres noget fast loft, men at den meget produktive og meget læste - og derfor udlånte - forfatter stadig skal kunne modtage stigende beløb, i takt med hans produktivitet og den efterspørgsel, der er efter hans værker.

Med denne afgørende ændring i systemet og med den sociale udligning, der derved finder sted, regner foreningen med, at der til gengæld kan opnås en enighed i udvalget om, at der ikke røres ved selve afgiftsrammen, f.eks. ved at skolebibliotekerne glider ud af optællingsgrundlaget, eller at der tages midler ud af den samlede sum til andre formål end afgiftsbetaling til forfatterne. Det er foreningens opfattelse, at man med det fremlagte forslag, stort set har løst de væsentligste problemer omkring biblioteksafgiften.

Forudsætningen for forslaget har været, at biblioteksafgiftens nuværende totalbeløb stort set skal blive det samme efter den nye ordning, at man ikke rammer "mellemgruppen" af forfattere, d.v.s. forfattere, der lever udelukkende af at skrive, især skønlitteratur, og hvis eksistens er helt afhængig af de nuværende afgifter, og at de forfattere, der i dag modtager de højeste afgifter, vil blive nedtrappet over en 5-årig periode, efter at den nye ordning gennemføres.

Beregningerne er baseret på I/S Datacentralens fortegnelse over forfatternes bogantal i folke- og skolebibliotekerne pr. 1. januar 1977.

Fortegnelsen omfatter 3.544 forfattere, der for ca. 11 mill. bind har modtaget ca. 21,8 mill. kr.

Betalingen var 1,96 kr. pr. bind.

I bilag 1. er optalt, hvor mange forfattere der har haft mellem 50 - 1000 bind, 1001 - 2000 bind etc. De større grupper er opgjort summarisk, hvorimod der er foretaget en nøjagtig optælling af de få forfattere, der er repræsenteret med mere end 40.000 bind.

Som det fremgår af bilag 1, er den gruppe forfattere, der har mellem 50 - 1000 bind, langt den største, idet den omfatter 2,100 forfattere eller 59,3% af det totale antal forfattere. Gennemsnitligt har disse forfattere haft 310 bind stående på bibliotekerne og har herfor modtaget 610 kr. i afgift.

Herefter følger gruppen af forfattere mellem 1001 - 2000 bind, omfattende 530 forfattere, eller 15% af det totale antal forfattere.

Den 3. største gruppe har mellem 2001 - 3000 bind, og tæller 250 forfattere, eller 7,1% af samtlige forfattere.

I bilag 1 er i 5. kolonne angivet, hvor meget hver gruppe ialt modtager i afgift, og i 6. kolonne er angivet, hvor stor en procentdel, det udgør af biblioteksafgiften ialt (21,8 mill.). Med hensyn til antal af forfattere samt andel i totalbeløb fremgår det iøvrigt af bilag 1, at den i megen statistik kendte og såkaldte 80 - 20 regel stort set også gælder i denne opgørelse.

Tager man forfattere med 50 - 3000 bind, får man ialt 2880 forfattere (2100 + 530 + 250) eller 81% af det samlede antal forfattere. Disse 2880 forfattere modtager ialt 4.064.000 kr. (1.281 + 1.558 + 1.225 tusinde) eller 19% af den totale afgiftssum.

Foreningen har•foretaget forskellige beregninger over flere moduler. De er alle baseret på antal bind pr. forfatter og antal forfattere som i bilag 1.

Først undersøgte foreningen, hvorledes en afgiftsordning ville virke, såfremt der blev ydet 4 kr. pr. bind for de første 1000 bind, 3 kr. pr. bind for de næste 9000 bind og 1 kr. for resterende bind.

Dette ville indebære, at en forfatter sammenlignet med det nuværende system vil få:

Antal bind:	Afgift efter nuværende system:	Afgift efter forslag:
300	610 kr.	1.200 kr.
5.500	10.780 kr.	17.500 kr.
17.000	33.320 kr.	38.000 kr.
20.000	39.200 kr.	41.000 kr.
40.000	78.400 kr.	61.000 kr.
231.000	453.000 kr.	252.000 kr.

Forfatterne vil således få en større afgift op til ca. 20.000 bind, hvorefter afgifterne vil være mindre end efter nuværende system.

Efter denne ordning ville man imidlertid nå op på et totalbeløb på 26,2 mill. kr. mod 21,8 mill. kr. efter den nuværende. Forslaget kan derfor næppe gennemføres, da det kræver en forøget bevilling på 4,4 mill. kr. mere end for 1977-betalingen.

Fordelen ved forslaget er, at de forfattere, der får mindst (610 kr.) vil opnå en fordobling. Man kan indvende, at beløbet på 1.200 kr. alligevel er så lille, at det ikke betyder noget særligt, men det er foreningens opfattelse, efter mange interne drøftelser, just med denne gruppe forfattere, at selv dette beløb spiller en rolle, at det er en stor opmuntring at komme med

i afgiftsordningen, og at beløbet må ses i forhold til, at det drejer sig om unge, ofte endnu ukendte forfattere, ofte debuttanter, og at netop denne gruppe sidder særligt ringe i det økonomisk. løvrigt er 1.200 kr. i dag et beløb, som i mange tilfælde ligger på linje med de legater, foreningen kan uddele.

En anden fordel ved forslaget er, at man ikke nedsætter "mellemgruppen" i indtægt, som nævnt ofte de egentlig professionelle, etablerede forfattere, der alene lever som forfattere.

De få forfattere, med de helt store bindantal, nedsættes til noget over halvdelen af de beløb, de modtager i dag.

Men, som nævnt, vil forslaget kræve en forøget bevilling.

I bilag 2 er foretaget en beregning af konsekvenserne af et forslag om 3 kr. pr. bind for de første 6.000 bind.
1 kr. pr. bind for resten.

En sammenligning med nuværende system viser:

Antal bind:	Afgift efter nuværende system:	Afgift efter forslag:
300	610 kr.	9 30 kr.
5.500	10.780 kr.	16.500 kr.
13.000	25.480 kr.	2 5.00 0 kr.
20.000	39.200 kr.	32.000 kr.
40.000	78.400 kr.	52.000 kr.
231.000	453.000 kr.	243.000 kr.

Forslaget i bilag 2 vil give en højere afgift af op til ca. 13.000 bind. Herefter vil afgiften være faldende.

En grafisk beskrivelse af forslagets virkning for de enkelte forfattere er givet i bilag 3.

lait er biblioteksafgiften beregnet til 22,2 mill. kr. Dette er noget højere end ved det nuværende system, men differencen vil kunne udjævnes ved justering i pristalsregulering af startbeløbene i det første år.

Svagheden ved forslaget er, at ændringerne rammer mellemgruppen af forfattere meget hårdt; f.eks. må en forfatter, der efter nuværende system får 75.000 kr., aflevere ca. 1/3 heraf efter forslaget. Det kan ligeledes diskuteres, om den forbedring på 50%, forfattere i den laveste gruppe får, 320 kr., trods det ovenfor nævnte, ikke er for ringe.

De negative virkninger af forslaget synes således at være større end de positive, der opnås ved det.

——oooOooo——

DANSK FORFATTERFORENING

I bilag 4 har vi søgt at nå til et forslag, der skærer toppen af de høje enkeltafgifter uden at ramme mellemgruppen af forfattere, og som samtidig betyder en forbedring for de laveste grupper.

Forslaget bygger på følgende satser:

3 kr. pr. bind for de første 1.000 bind
2 kr. pr. bind for de næste 49.000 bind
1 kr. pr. bind for resten

lait er biblioteksafgiften efter forslaget beregnet til 23,2 mill. kr.

Differencen i forhold til nuværende system (1,4 mill. kr.) kan udjævnes ved justering i pristalsreguleringer.

I bilag 5 er ændringernes virkning på de enkelte forfatteres afgiftsbeløb grafisk beskrevet.

Sammenligner man med nuværende system, giver dette:

Antal bind:	Afgift efter nuværende system:	Afgift efter forslag i bilag 4:
300	610 kr.	9 30 kr.
5.500	10.780 kr.	12.000 kr.
13.000	25.480 kr.	27.000 kr.
20.000	39.200 kr.	41.000 kr.
40.000	78.400 kr.	81.0 00 kr.
55.000	107.800 kr.	106.000 kr.
231.000	453.000 kr.	282.000 kr.

Det vil ses, at op til ca. 54.000 bind giver forslaget en større biblioteksafgift til de enkelte forfattere.

Forskellen er imidlertid ikke ret stor. Dette hænger sammen med, at af den totale biblioteksafgift udgør de ca. 15 - 20 forfattere, der får de højeste beløb, kun en beskeden andel, En omfordeling af de højere afgifter giver derfor kun en relativ ringe effekt for de øvrige.

Manglen ved dette forslag er, at man ikke får tilstrækkelig stigning for den laveste gruppe, men hvis man skal fastholde fordelene ved forslaget, og de er efter foreningens opfattelse afgørende, er det ikke muligt, indenfor beløbsrammen at yde mere til den laveste gruppe.

Fordelene ved forslaget er, at der opnås en stigning for de tidligere omtalte "professionelle", herunder især skønlitterære, forfattere, og at det først er efter et bindantal på 55.000 at afgiften falder i forhold til nuværende ordning. Som i tidligere forslag sker der ca. en halvering af de helt store modtagerbeløb.

oooOooo

Sætter man en bundgrænse på 200 bind, som betingelse for at modtage afgift (i dag 50 bind), vil det give et rådighedsbeløb på ca. 50.000 kr. Foreningen vil kunne acceptere dette - det giver også betydelige administrative besparelser - og vil i så fald foreslå, at man for eksempel uddeler dette beløb i 10 legater af 5000 kr. til forfattere i den laveste gruppe, herunder særlig debuttanter, der har givet litterære løfter. Sætter man bundgrænsen op til 500, vil det ramme et meget stort antal forfattere, ca. 1200, og rådighedsbeløbet vil kun være ca. 550.000 kr., som, fordelt på de øvrige modtagere, ikke vil have nogen økonomisk betydning for dem. Til gengæld vil, som før nævnt, den negative virkning være, at opmuntringen helt forsvinder for debuttanter og forfattere med en endnu meget lille produktion. En så høj bundgrænse kan derfor ikke anbefales.

——oooOooo——

Dansk Forfatterforening må derfor, på denne baggrund, anbefale forslaget i bilag 4. Det kunne forbedres, hvis det var muligt at opnå en så stor forøgelse i bevillingen, at man til den lave gruppe, der nu får 610 kr., og efter forslaget 930 kr., kunne yde ca. 1200 kr.

Som nævnt er foreningen indstillet på en højere bundgrænse, men ikke over 200. Det indvundne rådighedsbeløb foreslås anvendt til legater for forfattere i den laveste gruppe.

Endelig mener foreningen, at hele ændringen må hvile på den absolutte forudsætning, at overgangen sker gradvist, således at ældre forfattere, der har baseret deres tilværelse som skribenter på den hidtil modtagne afgift, ikke pludselig ser den halveret, men at dette sker over en 5-årig periode.

Virkningen heraf må i så fald være, at også stigningerne for de lavere grupper sker gradvist over samme 5-årige periode.

Hans Jørgen Lembourn
formand

Dansk Forfatterforening. *(Bilag 1)*

Honorering efter nuværende ordning med 1,96 kr. pr. bind.

Antal bind:	Antal forfattere:	% af forfattere i alt:	Gennem snitligt beløb pr. forfatter:	I alt antal x gennemsn.beløb:	I % af biblioteksafgift i alt:
5o - 1.ooo	2.1oo	59,3 %	61o	1.281.ooo	5,9 %
1.ool - 2.ooo	53o	15,o %	2.94o	1.558.ooo	7,1 %
2.ool - 3.ooo	25o	7,1 %	4.9oo	1.225.ooo	5,6 %
3.ool - 4.ooo	13o	3,6 %	6.86o	892.ooo	4,1 %
4.ool - 5.ooo	9o	2,5 %	8.82o	794.ooo	3,6 %
5.ool - 6.ooo	8o	2,3 %	1o.78o	862.ooo	4,o %
6.ool - 7.ooo	4o	1,1 %	12.74o	51o.ooo	2,3 %
7.ool - 8.ooo	4o	1,1 %	14.7oo	588.ooo	2,7 %
8.ool - 9.ooo	3o	o,8 %	16.66o	5oo.ooo	2,3 %
9.ool - 1o.ooo	3o	o,8 %	18.62o	558.ooo	2,7 %
1o.ool - 11.ooo	2o	o,6 %	2o.58o	412.ooo	1,9 %
11.ool - 12.ooo	2o	o,6 %	22.54o	452.ooo	2,1 %
12.ool - 14.ooo	2o	o,6 %	25.43o	51o.ooo	2,3 %
14.ool - 16.ooo	2o	o,6 %	29.4oo	588.ooo	2,7 %
16.ool - 18.ooo	2o	o,6 %	33.32o	666.ooo	3,o %
18.ool - 2o.ooo	1o	o,3 %	37.24o	372.ooo	1,7 %
2o.ool - 25.ooo	2o	o,6 %	44.1oo	882.ooo	4,o %
25.ool - 3o.ooo	3o	o,8 %	53.9oo	1.617.ooo	7,4 %
3o.ool - 35.ooo	2o	o,6 %	63.7oo	1.274.ooo	5,8 %
35.ool - 4o.ooo	1o	o,3 %	73.5oo	735.ooo	3,4 %
4o.ool - 5o.ooo	7	o,2 %	88.2oo	617.ooo	2,8 %
5o.ool - 6o.ooo	7	o,2 %	1o7.8oo	755.ooo	3,5 %
6o.ool - 7o.ooo	2	-	127.4oo	255.ooo	1,2 %
7o.ool - 8o.ooo	5	o,1 %	147.ooo	735.ooo	3,4 %
8o.ool - 9o.ooo	3	o,1 %	166.6oo	5oo.ooo	2,3 %
9o.ool - 1oo.ooo	3	o,1 %	186.2oo	559.ooo	2,6 %
119.ooo	1	-	233.ooo	233.ooo	1,o %
131.ool - 133.ooo	3	o,1 %	258.7oo	776.ooo	3,6 %
167.ool - 169.ooo	2	-	329.3oo	659.ooo	3,o %
231.ooo	1	-	453.ooo	453.ooo	2,o %
I alt:	3.544	1oo,o %	-	21.818.ooo	1oo,o %

Antal bind:	Antal forfattere:	% af forfattere i alt:	Honorering efter nuværende ordning med 1,96 kr. pr. bind: Gennemsnitligt beløb pr. forfatter:	I alt (antal x gennemsn. beløb):	I % af biblioteksafgift i alt:	Forslag: 3 kr. pr. bind for de første 6000 bind og 1 kr. pr. bind for resten: Gennemsnitl. beløb pr. forfatter:	I alt antal x gensn. beløb:
50- 1.000	2.100	59,3 %	610	1.281.000	5,9 %	930	1.953.000
1.001- 2.000	530	15,0 %	2.940	1.558.000	7,1 %	4.500	2.385.000
2.001- 3.000	250	7,1 %	4.900	1.225.000	5,6 %	7.500	1.875.000
3.001- 4.000	130	3,6 %	6.860	892.000	4,1 %	10.500	1.365.000
4.001- 5.000	90	2,5 %	8.820	794.000	3,6 %	13.500	1.215.000
5.001- 6.000	80	2,3 %	10.780	862.000	4,0 %	16.500	1.320.000
6.001- 7.000	40	1,1 %	12.740	510.000	2,3 %	18.500	740.000
7.001- 8.000	40	1,1 %	14.700	588.000	2,7 %	19.500	780.000
8.001- 9.000	30	0,8 %	16.660	500.000	2,3 %	20.500	615.000
9.001- 10.000	30	0,8 %	18.620	558.000	2,7 %	21.500	645.000
10.001- 11.000	20	0,6 %	20.580	412.000	1,9 %	22.500	450.000
11.001- 12.000	20	0,6 %	22.540	452.000	2,1 %	23.500	470.000
12.001- 14.000	20	0,6 %	25.480	510.000	2,3 %	25.000	500.000
14.001- 16.000	20	0,6 %	29.400	588.000	2,7 %	27.000	540.000
16.001- 18.000	20	0,6 %	33.320	666.000	3,0 %	29.000	580.000
18.001- 20.000	10	0,3 %	37.240	372.000	1,7 %	31.000	310.000
20.001- 25.000	20	0,6 %	44.100	882.000	4,0 %	34.500	690.000
25.001- 30.000	30	0,8 %	53.900	1.617.000	7,4 %	39.500	1.185.000
30.001- 35.000	20	0,6 %	63.700	1.274.000	5,8 %	44.500	890.000
35.001- 40.000	10	0,3 %	73.500	735.000	3,4 %	49.500	495.000
40.001- 50.000	7	0,2 %	88.200	617.000	2,8 %	57.000	399.000
50.001- 60.000	7	0,2 %	107.800	755.000	3,5 %	67.000	469.000
60.000- 70.000	2	-	127.400	255.000	1,2 %	77.000	154.000
70.001- 80.000	5	0,1 %	147.000	735.000	3,4 %	87.000	435.000
80.001- 90.000	3	0,1 %	166.600	500.000	2,3 %	97.000	291.000
90.001-100.000	3	0,1 %	186.200	559.000	2,6 %	107.000	321.000
119.000	1	-	233.000	233.000	1,0 %	131.000	131.000
131.001-133.000	3	0,1 %	258.700	776.000	3,6 %	144.000	432.000
167.001-169.000	2	-	329.300	659.000	3,0 %	180.000	360.000
231.000	1	-	453.000	453.000	2,0 %	243.000	243.000
I alt:	3.544	100,0 %		21.818.000	100,0 %		22.238.000

(Bilag 3)

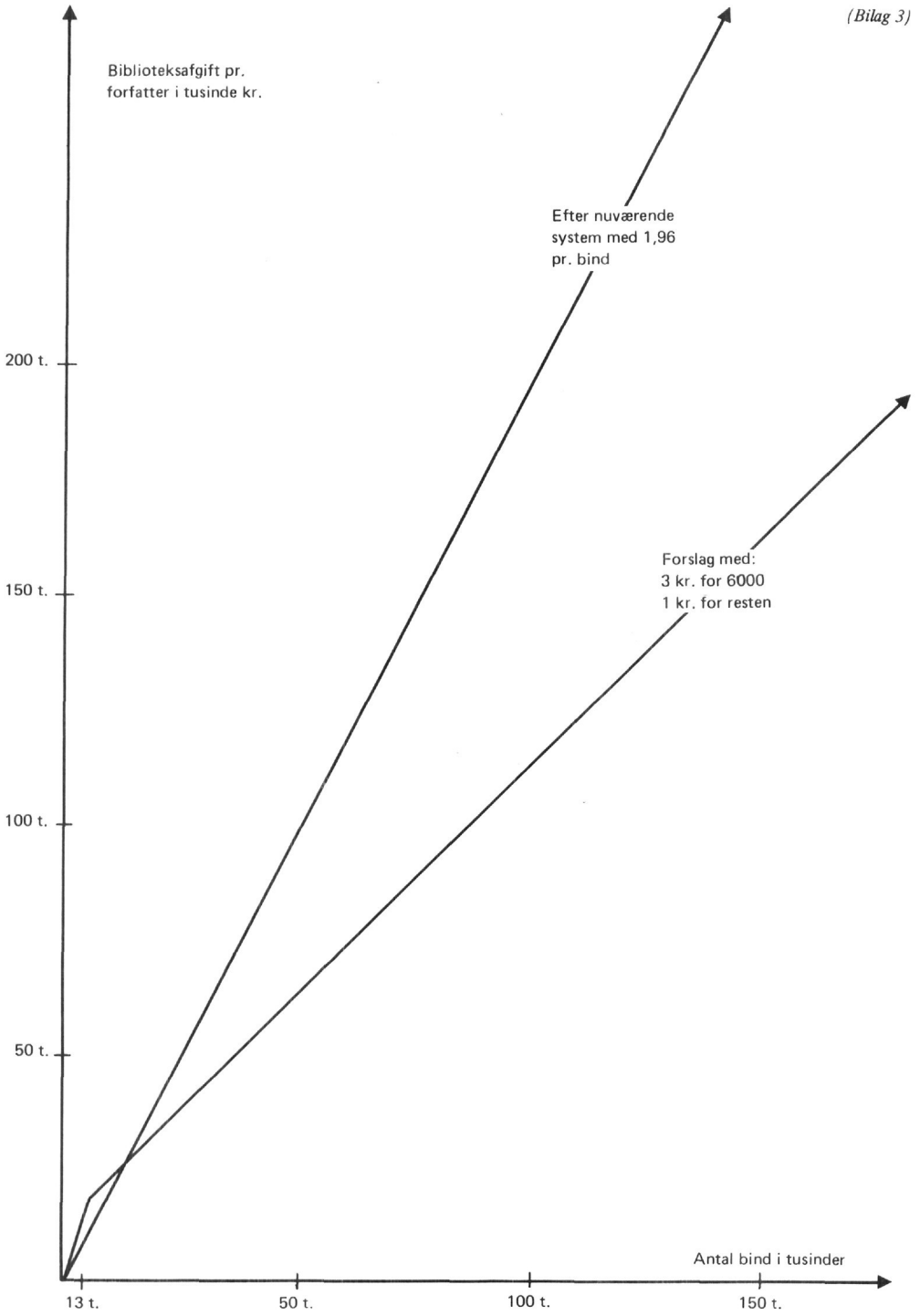
Biblioteksafgift pr.
forfatter i tusinde kr.
Efter nuværende
system med 1,96
pr. bind
Forslag med:
3 kr. for 6000
1 kr. for resten
200 t.
150 t.
100 t.
50 t.
Antal bind i tusinder
13 t.
50 t.
100 t.
150 t.

Antal bind:	Antal forfattere:	% af forfattere i alt:	Honorering efter nuværende ordning med 1,96 kr. pr. bind: Gennemsnitligt beløb pr. forfatter:	I alt (antal x gennemsn. beløb:	I % af bibliotekafgift i alt:	Forslag om: 3 kr. pr. bind for de første 1000 bind, 2 kr. pr. bind for de næste 49.000 bind, 1 kr. pr. bind for resten: Gennemsnitl. beløb pr. forfatter:	I alt antal x gennemsn. beløb:
50- 1.000	2.100	59,3 %	610	1.281.000	5,9 %	930	1.953.000
1.001- 2.000	530	15,0 %	2.940	1.558.000	7,1 %	4.000	2.120.000
2.001- 3.000	250	7,1 %	4.900	1.225.000	5,6 %	6.000	1.500.000
3.001- 4.000	130	3,6 %	6.860	892.000	4,1 %	8.000	1.040.000
4.001- 5.000	90	2,5 %	8.820	794.000	3,6 %	10.000	900.000
5.001- 6.000	80	2,3 %	10.780	862.000	4,0 %	12.000	960.000
6.001- 7.000	40	1,1 %	12.740	510.000	2,3 %	14.000	560.000
7.001- 8.000	40	1,1 %	14.700	588.000	2,7 %	16.000	640.000
8.001- 9.000	30	0,8 %	16.660	500.000	2,3 %	18.000	540.000
9.001- 10.000	30	0,8 %	18.620	558.000	2,7 %	20.000	600.000
10.001- 11.000	20	0,6 %	20.580	412.000	1,9 %	22.000	440.000
11.001- 12.000	20	0,6 %	22.540	452.000	2,1 %	24.000	480.000
12.001- 14.000	20	0,6 %	25.480	510.000	2,3 %	27.000	540.000
14.001- 16.000	20	0,6 %	29.400	588.000	2,7 %	31.000	620.000
16.001- 18.000	20	0,6 %	33.320	666.000	3,0 %	35.000	700.000
18.001- 20.000	10	0,3 %	37.240	372.000	1,7 %	39.000	390.000
20.001- 25.000	20	0,6 %	44.100	882.000	4,0 %	46.000	920.000
25.001- 30.000	30	0,8 %	53.900	1.617.000	7,4 %	56.000	1.680.000
30.001- 35.000	20	0,6 %	63.700	1.274.000	5,8 %	66.000	1.320.000
35.000- 40.000	10	0,3 %	73.500	735.000	3,4 %	76.000	760.000
40.001- 50.000	7	0,2 %	88.200	617.000	2,8 %	91.000	637.000
50.001- 60.000	7	0,2 %	107.800	755.000	3,5 %	106.000	742.000
60.001- 70.000	2	-	127.400	255.000	1,2 %	116.000	232.000
70.001- 80.000	5	0,1 %	147.000	735.000	3,4 %	126.000	630.000
80.001- 90.000	3	0,1 %	166.600	500.000	2,3 %	136.000	408.000
90.001-100.000	3	0,1 %	186.200	559.000	2,6 %	146.000	438.000
119.000	1	-	233.000	233.000	1,0 %	170.000	170.000
131.001-133.000	3	0,1 %	258.700	776.000	3,6 %	183.000	549.000
167.001-169.000	2	-	329.300	659.000	3,0 %	219.000	438.000
231.000	1	-	453.000	453.000	2,0 %	282.000	282.000
I alt:	3.544	100,0 %		21.818.000	100,0 %		23.189.000

(Bilag 5)

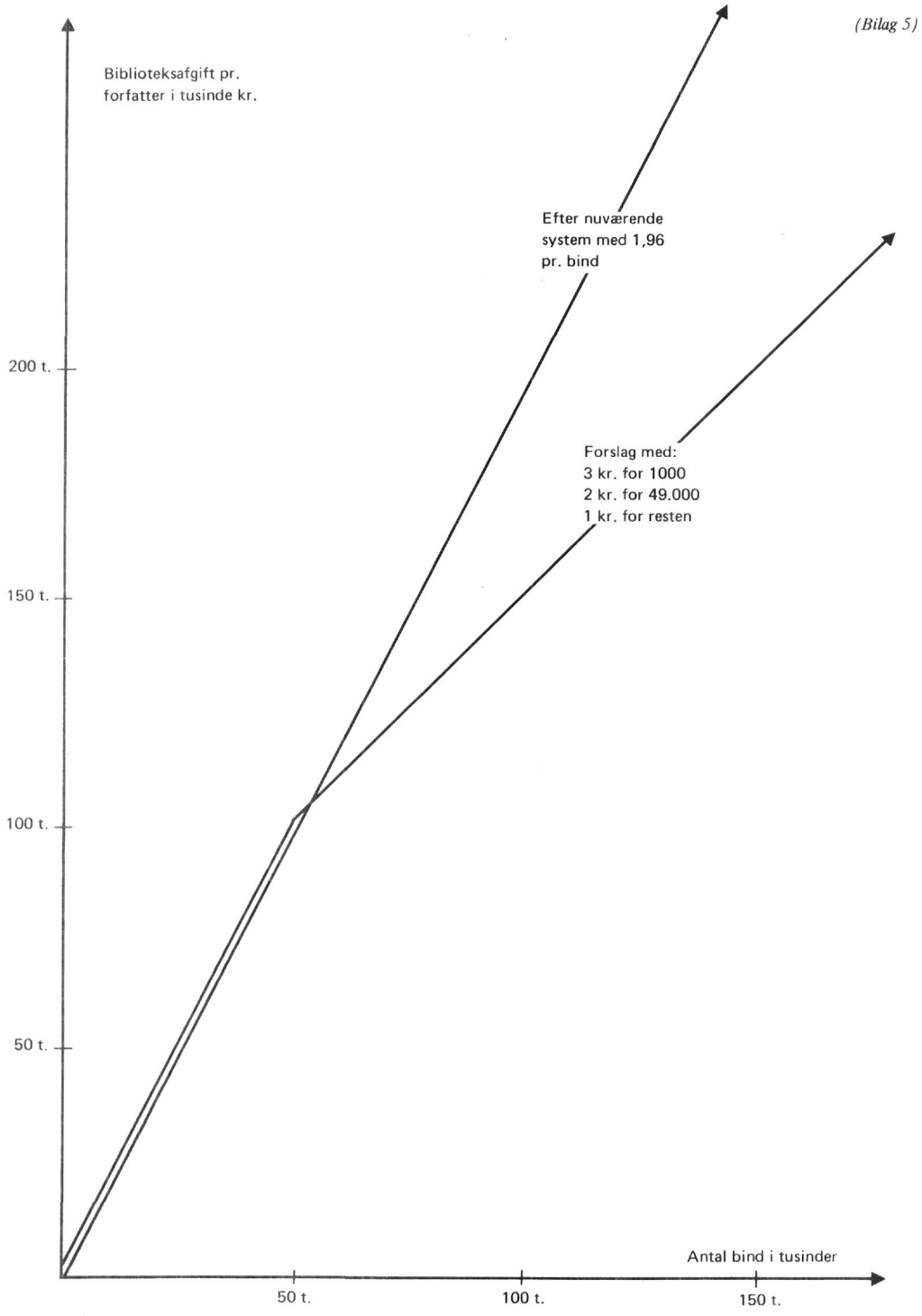
Biblioteksafgift pr.
forfatter i tusinde kr.
Efter nuværende
system med 1,96
pr. bind
Forslag med:
3 kr. for 1000
2 kr. for 49.000
1 kr. for resten
200 t.
150 t.
100 t.
50 t.
Antal bind i tusinder
50 t.
100 t.
150 t.

Skematisk opstilling af overgangsordning.

Det af Dansk Forfatterforening stillede forslag I til en omfordeling af biblioteksafgiften indebærer, at afgiften ved pristal 100 ydes med 3,27 kr. pr. bind for de første 1000 bind, 2,45 kr. pr. bind for de næste 9000 bind og 0,82 kr. pr. bind for de resterende bind, hvormed en berettiget er repræsenteret i bibliotekerne, jfr. nærmere herom side 35. I overensstemmelse med udvalgets forslag om en 5-årig overgangsperiode kan der opstilles følgende skema over afgiftssatserne i de enkelte år:

Bindtal	nuværende afgift	1. år	2. år	3. år	4. år	5. år
1-1000	1,60	2,10	2,38	2,67	2,97	3,27
1001-10000	1,60	1,82	1,98	2,14	2,29	2,45
10001 og flere	1,60	1,44	1,29	1,13	0,98	0,82

Det er i dette skema forudsat, at den besparelse, som fremkommer ved ophøret af afgiftsbetalingen for de tidligere fælleskommunale samlinger, anvendes som tillæg til satserne med det fulde beløb i alle årene. Da sigtet med overgangsordningen især er at afbøde virkningerne for de berettigede, som modtager de højeste afgifter, er nedgangen for bind udover 10.000 fordelt ens over de 5 år. Følgelig er forhøjelsen for de lavere satser relativt høj i de første år. Den af forslaget følgende øvrige merudgift er indregnet med 1/5 årligt.

På næste side følger et skema over overgangsordningens konsekvenser i afgiftsbeløbene for forfattere med forskellige bindtal.

Bindtal	nuværende afgift	1. år	2. år	3. år	4. år	5. år
300	618	810	918	1.029	1.146	1.260
5.500	11.330	14.850	14.490	15.805	17.050	18.375
17.000	35.020	36.710	37.540	38.330	39.100	39.900
20.000	41.200	42.260	42.520	42.680	42.880	43.050
40.000	82.400	79.260	75.720	71.680	68.080	64.050
100.000	206.000	190.260	175.320	158.680	143.680	127.050
231.000	475.860	432.610	392.780	348.630	308.740	264.600

Skemaet er udregnet efter pristal 128,5, som lå til grund for udbetalingen af afgift i 1978.

AC

Akademikernes Centralorganisation

Gothersgade 133 ■ 1123 København K ■ Telefon: (01) 12 85 40 «Giro: 5 46 12 35

Udvalget til Beskyttelse af
Videnskabeligt Arbejde (UBVA)

Til
det af Ministeriet for
Kulturelle Anliggender
nedsatte bogudvalg

Nybrogade 2
12o3 København K

Deres ref.: Vor ref.: 9o42/18 Dato: 14. marts 1978

I november 1977 udsendte det af Ministeriet for Kulturelle Anliggender nedsatte bogudvalg en af et underudvalg afgivet rapport om "Vederlag til forfattere m.v. i anledning af folke- og skolebibliotekers udlån af bøger". Det oplystes ved udsendelsen, at bogudvalget endnu ikke havde taget stilling til forslagene fra underudvalget, og at udvalget først vil afgive sin indstilling til Kulturministeriet, når man har overblik over reaktionerne på offentliggørelsen af underudvalgsbetænkningen.

UBVA skal i denne anledning først henlede opmærksomheden på, at udvalget, som varetager de ophavsretlige interesser for de under Akademikernes Centralorganisation hørende akademiske forfattere og dermed dækker en meget betydelig del af den danske faglitteratur, ikke fik efterkommet et ønske om at blive repræsenteret i bogudvalget. Under hensyn til faglitteraturens i de senere år stadigt stigende andel af den danske bogproduktion og dens i sammenhæng hermed stående betydning for den samlede udgivelsesøkonomi, beklager UBVA, at det har været afskåret fra at deltage i bogudvalgets arbejde og dermed sikre sig indflydelse på de drøftede emner.

Denne beklagelse gælder også med hensyn til den nu foreliggende foreløbige betænkning, der efter UBVA's opfattelse bærer præg af, at underudvalgets overvejelser har haft et for ensidigt udgangspunkt i udgivelsen af andre værker end faglig litteratur.

På indeværende tidspunkt må UBVA derfor indskrænke sig til at fremsætte følgende principielle betragtninger vedrørende vederlag til forfattere for den på biblioteker stedfindende benyttelse af deres værker.

1). Uanset den oprindelige begrundelse for indførelsen af Forfatterfonden og dens begrænsning til danske forfattere er der for UBVA ikke tvivl om, at de pågældende vederlag, også når henses til ophavsrettens øvrige nationale og internationale udvikling, nu bør anskues som led i det ophavsretlige system og derfor også opfattes som omfattet af den ophavsretlige beskyttelse. De fleste af de punkter, på hvilke den hidtidige danske ordning har været udformet på en afvigende måde, er af historisk art og kan kun ud fra en cirkulær betragtning anvendes som begrundelse for (fortsat) at holde vederlaget uden for det ophavsretlige domæne. Dette gæl-

der således det i Forfatterfondens vedtægter særligt anvendte værkskriterium, begrænsningen i henseende til arten af biblioteker, indskrænkningen til bestemte autorers værker og bestemmelsen om, at kun enkeltmandsværker kommer i betragtning.

2). Erkendes det, at ordningen i dag bør opfattes som en del af ophavsretten, må dette få konsekvenser for placeringen af vederlagsbestemmelserne. Overføres disse, som naturligt er, til ophavsretsloven, vil, som omtalt nedenfor, en række anomalier, der ikke (længere) kan anses rimelige, uden videre kunne bortfalde, således at kredsen af beskyttede udstrækkes til alle ophavsmænd, og at rettighederne kan udøves uden hensyn til antallet af forfattere til det enkelte værk. Det vil endvidere være naturligt at lade det indgå i den almindelige overvejelse om revision af ophavsretslovens kapitel 5, om og da hvorledes krav på vederlæggelse kan udvides til de deri omhandlede udøvende kunstnere og andre "naborettigheder", ligesom i det hele fordelingen mellem de umiddelbare rettighedshavere og de afledede rettighedshavere (forlag, fabrikanter m.v.) vil kunne blive et almindeligt led i gruppernes kontraheringsvilkår.

3) . Som en yderligere konsekvens af det anførte hovedsynspunkt finder UBVA, at vederlagsordningen som helhed bør ændres, således at den fremtidig baseres på forhandlinger mellem p.d.e.s. rettighedshaverne og p.d.a.s. bibliotekerne som brugere. Den naturligste udformning vil være et såkaldt "aftalelicenssystem", hvor forhandlingerne kan føres mellem de organisationer, som fremstår som repræsentative for de nævnte grupper. Med hensyn til den nærmere ordning vil UBVA indskrænke sig til at henvise til de overvejelser, som finder sted i så henseende i det af Kulturministeriet nedsatte revisionsudvalg vedr. ophavsretsloven.

4). Gennem et aftalelicenssystem vil der for brugerne kunne opnås, at den detaljerede løsning af fordelingen af det udbetalte vederlag kan overlades til rettighedshaverne selv. Dette vil efter UBVA's opfattelse være en rimeligere ordning end den nugældende, og ved den nærmere udformning vil der kunne forventes tilvejebragt langt mere nuancerede fordelingsregler, som vil kunne baseres på et af autorerne og forlagene tilvejebragt dokumentationsmateriale. Nogle af de iøjnefaldende svagheder ved den hidtidige ordning vil herved kunne bringes ud af verden, uden at det offentlige belastes med udgiftskrævende opgaver.

5) . Dette gælder navnlig de kriterier, hvorefter bøger bør komme i betragtning ved fordeling af de indgåede vederlag. Rettighedshaverne vil selv kunne tage stilling til, om der bør ske tillempning af ophavsrettens almindelige værksbegreb. Endvidere overlades det til organisationerne selv at bedømme det brugsbegreb, som må danne grundlag for fordelingen. Medens det i så henseende oprindelig måske kunne være rimeligt at lægge vægt på antallet af bind, hvormed en forfatter er repræsenteret på bibliotekerne, vil det med den moderne teknik være muligt i dag at finde frem til langt mere differentierede metoder, ved hvis anvendelse der vil kunne opnås rimeligere resultater. Det vil herigennem kunne und-

gås, at værker af beskedent omfang uden videre sidestilles med omfattende værker, og at værker, der af særlige grunde anskaffes i et stort antal eksemplarer, uden nøjere vurdering medregnes med det fulde antal. Det er UBVA's opfattelse, at der ikke herudover er grund til at forsøge at indføre et eller flere maksima eller nedtrapningsordninger for vederlaget til den enkelte forfatter.

6). Endvidere bør den nugældende begrænsning til enkeltmandsværker bortfalde. UBVA har såvel i direkte henvendelser til Kulturministeriet som ved forhandlinger i fonden fremhævet, at denne begrænsning er urimelig og navnlig rammer faglitteraturen. Det erkendes vel, at der ved ordningens etablering var vanskeligheder ved at lade værker med flere forfattere deltage i optællingerne, men med den moderne teknik er dette problem overvindeligt, og de af underudvalget anførte betragtninger, som kun fører til en gradvis udvidelse med et foreløbigt maksimum ved værker med 3 forfattere, er efter UBVA's opfattelse ikke acceptable. Baseres systemet på en aftalelicensordning, vil UBVA ikke anse det for vanskeligt at rette op på denne skævhed, således at alle værker uanset antallet af bidragydere kan indgå i fordelingen.

7). Det vil være et naturligt led i sådanne overvejelser, at rettighedshaverne etablerer fordelingen på et statistisk signifikant grundlag, således at der ikke behøver ske en registrering af brugen på alle biblioteker. Samplingssystemer af denne art kendes fra andre områder og fra andre lande.

8). Kredsen af rettighedshavere må efter UBVA's opfattelse udvides til alle ophavsmænd, og det må overlades til deres organisationer at finde frem til den rette afgrænsning. Det kan tilrædes som en selvfølgelighed, at komponister foreslås omfattet, men det gælder for kompositoriske værker som for faglitteratur, at der ofte vil være flere end 3 bidragydere til samme værk, og den foreslåede udvidelse vil derfor isoleret set let betyde, at de efter udvalgets forslag alligevel vil komme til at falde uden for fordelingen af den pågældende grund som følge af antallet af bidragyderne. Ligeledes bør det under forhandlinger om et aftalelicenssystem tages op, hvorledes en ordning kan gennemføres for udøvende kunstnere, således at der finder fornøden revision sted af ophavsretslovens kap. 5.

9). Det bør formentlig overlades til ophavsmændene og de udøvende kunstnere at føre forhandlinger med forlæggere og fabrikanter, om i hvilket omfang disse bør indgå i en ophavsretligt karakteriseret vederlagsordning. For en væsentlig del vil retsstillingen i så henseende komme til at bero på de grundlæggende udgivelseskontrakter.

lo). Det er for UBVA meget væsentligt, at en fornyet overvejelse af" biblioteksvederlagene til ophavsmænd fører til en tilfredsstillende løsning af de faglige bibliotekers værksbenyttelse. Det er klart, at deres opbygning og hele karakter rejser specielle problemer, men disse vil efter UBVA's opfattelse være egnet til løsning inden for et aftalelicenssystem. Uden at det er afgørende, kan det i denne forbindelse fremhæves, at skolebibliotekerne fortsat foreslås omfattet af ordningen. Ligeledes i forbindelse med

biblioteker af faglig art skal understreges amtscentralernes virksomhed, som efter UBVA's opfattelse må indgå i de fortsatte overvejelser om biblioteksvederlag.

11). Trods de af kommissoriet for udvalget følgende begrænsninger ina UBVA fremhæve det rimelige i, at der i forbindelse med en nyordning overvejes en løsning af brugen af fono- og videogrammer på bibliotekerne.

12). UBVA er naturligvis klar over, at en væsentlig betænkelighed ved at udforme biblioteksvederlagene som en ophavsret vil knytte sig til de internationale forpligtelser, hvorefter Danmark skal yde udenlandske forfattere m.v. national behandling uden hensyn til, om der i den enkeltes hjemland findes tilsvarende ordninger. Bortset fra, at denne forpligtelse principielt følger af Danmarks medlemskab af Berner-Unionen m.v., kan den nugældende ordning jo ikke fordølge det forhold, at der på danske biblioteker gøres en vidtstrakt brug af udenlandske værker, som det ikke kan være rimeligt, at danske læsere kan tilegne sig vederlagsfrit. Det må tillige være nærliggende at forvente, at der rejses spørgsmål om den nuværende ordnings forenelighed med Danmarks medlemskab af EF. Hertil kommer imidlertid, at det vil være muligt for en dansk administration af vederlagene at indgå gensidighedskontrakter med udenlandske organisationer, der vil kunne afbøde de uheldigste virkninger, i bedste fald bygget på et princip om, at vederlagene i tilfælde, hvor ordningerne er forskellige, forbliver i det land, hvori de opstår. Sådanne overenskomster kendes fra andre områder og kan være rimelige, når ligestilling uden hensyn til nationalitet reelt medfører en ulige behandling.

13). UBVA, der sammen med den danske forfatterforening repræsenterer så godt som alle danske forfattere, har igennem årene haft et fuldt tilfredsstillende samarbejde med Forfatterforeningen om den praktiske administration af Forfatterfonden, ligesom UBVA gennem sin observatørpost i fondens ledelse har kunnet bidrage til at løse de mange fortolkningsvanskeligheder, som har været forbundet med tildelingsreglerne. UBVA har derfor med største beklagelse modtaget Kulturministeriets brev af 24. februar 1978, hvorefter Forfatterfonden så vidt muligt skal ophøre fra 1. april 1978, således at administrationen af biblioteksafgiften derefter skal overgå til Bibliotekstilsynet. UBVA finder, at der herved tilsidesættes en række vigtige hensyn til dem, der har krav på vederlag for bibliotekernes brug. Da det er tanken, at der i Kulturministeriets revisionsudvalg vedr. ophavsretsloven skal videreføres overvejelser af biblioteksvederlagets forhold til ophavsretten, og det allerede nu kan forudses, at der i udvalget vil blive fremført stærke krav om, at vederlaget inkorporeres i den ophavsretlige regulering, vil en opløsning på indeværende tidspunkt af den hidtidige administrationsform ikke kunne undgå at have en præjudicerende indflydelse på den videre diskussion. Dette kan ikke være rimeligt, og UBVA vil derfor henstille til bogudvalget, at det søger at gøre sin indflydelse gældende således, at Forfatterfonden bevares enten i sin hidtidige form eller i overensstemmelse med et af Forfatterforeningen og UBVA i fællesskab anbefalet alternativ, indtil der er taget endelig stilling til vederlagssystemets fremtid.

14). I forbindelse med de emner, der berøres i underudvalgsbetænkningen, vil UBVA understrege det ønskelige i, at der ved en ændret tilrettelæggelse af forfattervederlagene søges tilvejebragt en løsning på den brug, der i de senere år har vundet indpas på bibliotekerne gennem fotokopiering af dele af værker til lånere, hvorefter der udleveres kopier til erstatning for udlån. Der har hidtil ikke været taget stilling til autorernes beskyttelse i sådanne tilfælde.

15). Endelig skal ÜBVA understrege, at der er en sammenhæng mellem vederlagene for bibliotekers brug i den i betænkningen overvejede forstand og den brug, som nu gøres af private og til dels offentlige dokumentationscentre, som ved hjælp af en udviklet EDB-teknik stiller såvel abstrakte som hele værker til rådighed for brugerne, ligesom der i alt fald i et vist omfang formidles bestilling af udskrifter. Denne udvikling, som i første række er under udbredelse i udlandet, vil kræve nye løsninger til beskyttelse af ophavsmændene.

Med venlig hilsen

H. Lund Christiansen/ Henrik Nordlien